

Kosten en Baten van Justitiële Interventies

Ontwikkeling van een analyse- en rekenmodel

Eindrapport

Opdrachtgever: WODC, Ministerie van Justitie

ECORYS Nederland B.V.

Dr. ir. M.C. Versantvoort

Dr. A.C.M. Verster

Drs. J. Jannink

Drs. L.G.J.M. van den Broek

Drs. F. van Zutphen

Drs. P.A. Donker van Heel

Rotterdam, 11 januari 2005

ECORYS Nederland B.V.
Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

T 010 453 88 05
F 010 453 88 34
E asb@ecorys.com
W www.ecorys.nl
K.v.K. nr. 24316726

Een exemplaar van dit rapport is te
bestellen bij ECORYS Nederland B.V.
Prijs: €15,00, incl. verzendkosten

© 2005 WODC, Ministerie van Justitie,
Auteursrechten voorbehouden

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Summary	13
1 Inleiding	19
2 Methodologisch kader	23
2.1 Hoofdelementen	23
2.2 Structuur	25
2.3 Plaats effectiviteitsmeting bij ontwikkeling rekenmodel	28
2.4 KBA- versus KEA-rekenmodel	29
3 Conceptualisering en operationalisering: inzichten uit relevante literatuur	33
3.1 Inleiding	33
3.2 Plaats effectiviteitsmeting	34
3.3 Perspectief	34
3.4 Baten van de interventie	36
3.4.1 Definitie	36
3.4.2 Meting	38
3.4.3 Overhevelingen en opportunity kosten	38
3.4.4 Gemiddelde bespaarde kosten per delict – indeling delicttypen	40
3.4.5 Bepaling criminaliteitsreductie – korte en lange termijn	41
3.4.6 Relatie vermindering criminaliteit en vermindering kosten criminaliteit	44
3.4.7 Relatie geregistreerde criminaliteit – werkelijk gepleegde criminaliteit	44
3.5 Kosten van de interventie	46
3.5.1 Definitie	46
3.5.2 Kostendragers	46
3.6 Tijd – looptijd van de effecten	47
4 Kwalitatieve uitwerking case Strafrechtelijke Opvang Verslaafden	49
4.1 Inleiding en achtergrond	49
4.2 Doel	50
4.3 Doelgroep	50
4.4 Kenmerken SOV: projectalternatief	54
4.5 Nulalternatieven	54
4.6 Naar een KBA-opstelling: resultaat, impact en waardering	56
4.6.1 Effecten en hun onderlinge relaties	56

5 Het KBA-rekenmodel	59
5.1 Doel van het model	59
5.2 De zeven stappen van de invoer	60
5.3 Het resultatenmenu	73
5.4 Resultaten proefproject SOV	74
6 Algemene inzichten, conclusies en aanbevelingen	77
6.1 Algemene analysestructuur – basis voor het rekenmodel	77
6.2 Te onderscheiden effecten en baten	78
6.3 Te onderscheiden kosten	79
6.4 Ontwikkelde algemene rekenmodel	79
Geraadpleegde literatuur	85
Geraadpleegde experts	89
Gebruikte afkortingen	91
Bijlage 1 Input, resultaat, impact voor verschillende soorten delicten	93
Bijlage 2 Uitwerking overige cases kwalitatief	115
Bijlage 3 Indeling delicten	129
Bijlage 4 Samenstelling begeleidingscommissie	131

Samenvatting

Het WODC heeft ECORYS gevraagd om (1) vooruitlopend op nog uit te voeren effectiviteitsstudies een *prototype* voor een algemeen toepasbaar KBA-rekenmodel op te stellen voor de economische beoordeling van justitiële interventies, (2) de toepasbaarheid van het model te illustreren door het model te specificeren en toe te lichten aan de hand van een case (waarvoor nog geen effectiviteitsanalyse beschikbaar is), en (3) daarbij de interventie “aanpak strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV) voor criminele harddruggebruikers in Nederland” als uitgangspunt te nemen.

De uitvoering van bovenstaande onderzoekstaken heeft tot algemene en specifieke resultaten geleid, welke hieronder kort worden samengevat.

Kosten-effectiviteitsanalyse versus kosten-batenanalyse

Om een justitiële interventie te beoordelen op economische gronden kan zowel een kosten-effectiviteitsanalyse (KEA) als een kosten-batenanalyse (KBA) uitgevoerd worden. In algemeenheid is een KEA gemakkelijker uit te voeren dan een KBA, omdat slechts twee van de drie hoofdtaken (bepalen effectiviteit, kwantificatie van kosten en baten, maar niet: monetarisatie van baten) uitgevoerd hoeven te worden. Voor toepassing op een interventie waarbij de deelnemers gekenmerkt worden door een verscheidenheid aan gepleegde delicten, geeft de uitvoering van een KEA echter problemen. De kosten zijn weliswaar te berekenen en ook een effectstudie is mogelijk. De vraag die overblijft is hoe de verschillende soorten voorkomen misdrijven gewogen moeten worden om tot een eenduidige kosteneffectiviteitsmaatstaf te komen. De bepaling (schatting) van de monetaire waarde van deze effecten is een zinvolle methode daartoe.

Prototype KBA-rekenmodel

1. Zowel een nul- als een projectalternatief wordt gedefinieerd en meegenomen in het model (uitgaande van het feit dat bij de effectiviteitsstudies volgens het format van het WODC uitgegaan wordt van een nulalternatief dat bestaat uit vigerend beleid). De kosten van nul- en projectalternatief worden vergeleken. De effecten van het projectalternatief ten opzichte van het nulalternatief worden overgenomen uit andere studies.
2. Gekozen is voor een aanpak waarin aandacht besteed wordt aan het perspectief van het slachtoffer, het Ministerie van Justitie, de rest van de overheid (inclusief politie), en de rest van de maatschappij (exclusief dader).

3. Doordat het perspectief van de dader (vooralnog) buiten beschouwing wordt gelaten, worden overhevelingen van het legale naar het illegale circuit (bijvoorbeeld via een autodiefstal) opgepakt als verlies en dus als maatschappelijke kosten. Uitbetaalde vergoedingen door verzekeringen worden beschouwd als herverdeling van waarde, namelijk van verzekerden naar slachtoffers. De *resources* die aangewend worden voor de administratie van verzekeringspolissen en claims (zogenaamde transactiekosten) vertegenwoordigen opportunity kosten voor de maatschappij, gelijk aan de waarde van die *resources* in hun meest waardevolle alternatieve aanwending.
4. Om de bespaarde kosten in reactie op, anticiperend op, of als direct gevolg van criminaliteit te bepalen, zijn de verschillende vormen van criminaliteit geaggregeerd in 8 categorieën¹:
 - vermogensdelicten zonder geweld;
 - vermogensdelicten met geweld;
 - opiumdelicten;
 - agressie;
 - zedendelicten;
 - wegenverkeerswetdelicten;
 - overige delicten;
 - moord en doodslag².

Aan de hand van enerzijds de gemiddelde kosten van een representatief misdrijf van ieder van deze vormen van criminaliteit en anderzijds de verandering in het berekende aantal misdrijven wordt berekend wat de besparingen zijn in de kosten vanwege de inzet van een bepaalde interventie.

Daartoe wordt eerst berekend wat het effect van een interventie is op de deelnemers aan een interventie en bepaald wat het delictprofiel is van de deelnemers met en zonder programma. De deelnemers vertonen naar verwachting na deelname een ander delictprofiel dan daarvoor. Gegevens over beide delictprofielen en kosten per delict vormen samen de basis voor bepaling van de baten in de zin van bespaarde kosten per delict, gegeven de effecten van een interventie.

5. De periode waarover de kosten en baten worden gezien is gesteld op 5 jaar. Wanneer sprake is van verschil in looptijd tussen project- en nulalternatief wordt dit verschil meegenomen bij de bepaling van de baten.

¹ In overeenstemming met Wartna, B.S.J. & N. Tollenaar, *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgte daders*, WODC recidivestudies 216: Den Haag, 2004.

² Deze delictcategorie is niet in het huidige voorbeeldmodel opgenomen, omdat het model zich richt op de case SOV. De deelnemers aan SOV zijn stelselmatige daders, welke nauwelijks delicten plegen die tot deze categorie behoren. Het is echter wel mogelijk het model zodanig in te stellen dat de categorie moord en doodslag wel meegenomen wordt.

Fictieve uitkomsten van doorrekening voor de case SOV

Niet alle inputs zijn gebaseerd op onderzoeken. Met name de effectiviteitscijfers zijn gefingeerd, omdat het onderzoek hiernaar nog gaande is en er geen tussentijdse resultaten gecommuniceerd worden. De werkelijkheidswaarde van de uitkomst is op dit moment dan ook gering.

Op basis van de beschreven grotendeels fictieve aannames voor de case SOV is de netto contante waarde van het project positief ten opzicht van het nul-alternatief (i.e. het opleggen van een vrijheidsstraf).

Uit de uitgevoerde gevoeligheidsanalyse blijkt dat de uitkomsten met name gevoelig zijn voor de duur van de interventie (de deelnemer is dan opgesloten en kan dus niet recidiveren), de beschouwde effectperioden, en de aannames betreffende de verandering in het aantal delicten per persoon. Zoals hiervoor aangegeven: de waarde van deze bevindingen is op dit moment gering vanwege de opname van deels fictieve cijfers.

Algemene toepasbaarheid

Gesteld kan worden dat het prototype van het rekenmodel dat ontwikkeld is ook op andere soorten justitiële interventies is toe te passen. Het is een algemeen model dat case-specifiek ingevuld kan worden. Verschillende variatiemogelijkheden zijn ingebouwd, zodat per case gekozen kan worden voor een bepaalde input. Deze variatiemogelijkheden betreffen naast de door te rekenen interventie zelf (het projectalternatief) bijvoorbeeld het nulalternatief waarmee een interventie vergeleken wordt, de looptijd van nul- en projectalternatief, de samenstelling van de delictgroepen, en de mee te nemen effecten per interventie (gedetailleerd of geaggregeerd). Via een gevoeligheidsanalyse kan bepaald worden wat de invloed is van variatie in input.

Punten van aandacht

Naast bovengenoemde sterke punten is ook een drietal punten van aandacht te identificeren. Het eerste punt van aandacht betreft de opzet van effectiviteitsstudies, het tweede de beschikbaarheid van relevante data om het model te vullen en het derde de non-lineariteit tussen voorkomen criminaliteit en vermeden kosten.

Het voornaamste punt van aandacht betreft de opzet van uit te voeren effectiviteitsstudies. Uit de modelopzet volgen enkele eisen die aan deze studies gesteld kunnen worden. Om het opgestelde rekenmodel optimaal in te kunnen zetten, dient met deze eisen rekening te worden gehouden. In de toekomst zal van elke justitiële gedragsinterventie de prevalentie en de frequentie van recidive gemeten worden. Zijn deze gegevens beschikbaar, dan is op basis van met name de frequentie van recidive de voorkomen schade door de interventie te bepalen.

Het tweede punt van aandacht betreft de beschikbaarheid en synchronisatie van data. Het is ons gebleken dat in onvoldoende mate data beschikbaar zijn in Nederland om het nu

ontwikkelde model volledig te kunnen vullen en dat data die het CBS verzamelt en data die het WODC verzamelt niet uitgaan van dezelfde schadeposten en dezelfde indeling van schade per delict³.

Het derde punt tenslotte betreft de relatie tussen voorkomen criminaliteit en vermeden kosten. De relatie tussen een vermindering van criminaliteit hoeft niet gepaard te gaan met een evenredige vermindering van de kosten die voor Justitie en Politie verbonden zijn met criminaliteit. Een vermindering in de criminaliteit kan vooral een vermindering in de kosten voor slachtoffers betekenen. Er hoeft in dat geval echter geen sprake te zijn van een evenredige vermindering in de kosten die verband houden met de inzet van Justitie en Politie. Bij de opzet van het huidige prototype is echter nog uitgegaan van lineariteit. Het bepalen van de mate en de vormen van niet-lineariteit in deze relatie vormt ons inziens eveneens een punt voor nader onderzoek.

Mogelijkheden en onmogelijkheden

In het KBA-rekenmodel is de bepaling van de effectiviteit van een interventie exogeen. Dit betekent dat de berekening van de effectiviteit *an sich* (en dus los van eventuele correctiefactoren) buiten het KBA-rekenmodel dient te gebeuren; het KBA-rekenmodel zoals het er nu ligt is geen integraal model voor berekening van de effectiviteit van een bepaalde interventie en berekening van de kosten en baten van deze interventie. De berekening van de kosten en baten, en de netto contante waarde van een interventie wordt uitgevoerd in het KBA-rekenmodel op basis van exogeen bepaalde effectiviteitsdata.

Het KBA-rekenmodel stelt de gebruiker in staat om verschillende interventies door te rekenen; een interventie kan afgezet worden tegen een bepaald nulalternatief en zodoende kunnen de kosten en baten per jaar, en aldus ook de netto contante waarde van de interventie bepaald worden. Het is niet mogelijk om in één run één interventie te vergelijken met een verscheidenheid aan nulalternatieven, noch om in één run verschillende interventies te vergelijken. Wel is het mogelijk om door het model verschillende keren te draaien, verschillende combinaties van interventie en nulalternatief door te rekenen en de resultaten vervolgens te vergelijken. Ergo, om verschillende interventies onderling te vergelijken op hun kosten en baten is het noodzakelijk het rekenmodel verschillende keren te vullen en te draaien.

Daarbij kan de gebruiker zelf onder meer de volgende aspecten specificeren/invoeren:

1. de door te rekenen interventie;
2. het nulalternatief (waarmee de interventie vergeleken wordt);
3. de looptijd van nul- en projectalternatief;
4. de horizon van effectbepaling;
5. de delict(groepen) die in beschouwing worden genomen;
6. het aantal deelnemers aan de interventie;
7. de mee te nemen effecten per interventie en delicttype(specifiek of geaggregeerd);
8. de kosten van de interventie;

³ Voor de registratie van het aantal delicten is het wel mogelijk de indeling van beiden te vergelijken. De indeling in delicttypen komt overeen.

9. de kosten per delicttype;
10. het dark number per delicttype;
11. de recidivefrequentie per delicttype in het nulalternatief;
12. de recidivefrequentie per delicttype in het projectalternatief.

Deze aspecten tezamen bepalen uiteindelijk de netto contante waarde van de interventie. Via het uitvoeren van een gevoeligheidsanalyse kan de gebruiker inzicht krijgen in de mate waarin elk van deze aspecten bijdraagt aan het uiteindelijke resultaat en hoe gevoelig het resultaat is voor variatie in de verschillende aspecten.

Summary

The Research and Documentation Centre of the Dutch Ministry of Justice (abbreviated to WODC in Dutch) has asked ECORYS (1) to create, in anticipation of effectiveness studies yet to be conducted, a prototype of a generally applicable CBA computation model for the economic assessment of judicial interventions, (2) to illustrate the model's applicability by specifying and explaining it using a case as example (for which no effectiveness analysis is available yet), and (3) to take the 'SOV' measure appropriate for penal interventions for dealing with criminal hard drugs addicts in the Netherlands as a starting point.

Implementation of the above research tasks has resulted in general and specific findings as summarised below.

Cost-effectiveness analysis versus cost-benefit analysis

To assess a judicial intervention on an economic basis, either a cost-effectiveness analysis (CEA) or a cost-benefit analysis (CBA) can be used. As a rule, a CEA is easier to implement than a CBA, as only two of the three primary tasks (i.e. determining effectiveness and quantification of costs and benefits, ignoring the monetarisation of benefits) need to be performed. However, when used for an intervention where the participants are characterised by a wide range of offences, implementation of a CEA also has its drawbacks. Although costs can be calculated and an effect study performed, the question remains how the different crimes are to be weighted to arrive at an unequivocal cost effectiveness criterion. Determining (by estimation) the monetary value of these effects is a useful method for doing so.

Prototype of a CBA computation model

1. Both a zero and a project alternative are defined and included in the model (based on the fact that effectiveness studies in WODC format use a zero alternative, i.e. the current policy of imposing a sentence). The costs of the zero and project alternatives are compared, with the effects of the project alternative – as opposed to the zero alternative – being taken from other studies.
2. The approach opted for takes account of the perspectives of the victim, the Ministry of Justice, other government authorities including the police, and society, but not that of the perpetrator.

3. As the perpetrator's perspective is excluded, at least for the time being, transfers from legal to criminal circles (e.g. via car theft) are considered losses and, consequently, social costs. Damages paid by insurers are considered a redistribution of value, from insured parties to victims. The resources used for the paperwork concerning policies and claims (that is, the transaction costs) represent opportunity costs for society, equalling the value of the resources lost by not implementing the next best alternative.
4. In order to determine costs saved in response to, in anticipation of, or as a direct result of crimes, the different forms of crime have been aggregated into eight categories⁴:
 - violent property offences;
 - non-violent property offences;
 - offences under the Opium Act;
 - aggression;
 - sex offences;
 - offences under the Road Traffic Act;
 - other offences;
 - murder and manslaughter.

Based on the average costs of a crime representative of each of these forms of crime, on the one hand, and the change in the number of crimes calculated, on the other, cost savings resulting from the use of a certain intervention are calculated.

First of all, the effect of an intervention on the intervention subjects is calculated and the offence profile of the participants and non-participants in the programme determined. As expected, the offence profile after completion of the programme differs from the profile prior to it. Data on both offence profiles and the costs per offence together form the basis for determining the benefits in terms of costs saved per offence, given the effects of the intervention.

5. The period for which the costs and benefits will be considered has been set at five years. Where the length of zero and project alternative differs, such differences will be included in determining the benefits.

Fictitious results of calculation of the SOV case

Not all inputs are based on studies. The effectiveness figures in particular are fictitious, as studies are still ongoing and no interim results are reported. As such, the realistic value of the results is not very high at the moment.

⁴ In accordance with Wartna, B.S.J. & N. Tollenaar. *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgte daders (Old friends of the judiciary, an exploratory study of recidivists in the population of prosecuted perpetrators)*, WODC recidivism studies 216: The Hague, 2004.

Based on the largely fictitious assumptions described for the SOV case, the net cash value of the project is positive compared to the zero alternative (i.e. imposing a prison sentence).

The sensitivity analysis shows that the results are sensitive primarily to the duration of the intervention (the subject is in prison and cannot reoffend), the effect period considered, and the assumptions concerning the change in the average number of offences per individual. As indicated above, these findings are not very useful given the inclusion of partially fictitious figures.

General applicability

The prototype of the computation model that has been developed can be applied to other types of judicial interventions as well. It is a general model that can be used in a case-specific way. It incorporates different options so that different input can be selected for each case. In addition to the intervention to be calculated (the project alternative), these variation options include the zero alternative with which an intervention is compared, the duration of the zero and the project alternatives, the composition of the offence categories, the subjects' offence profile and the effects per intervention to be included (detailed or aggregated). A sensitivity analysis can be performed to determine the impact of a variation in input.

Moreover, the analysis structure used is internationally accepted and is in line with the structures used by the Home Office in the UK and the Washington State Institute for Public Policy in the US.

Points for attention

Apart from the strong points referred to above, there are also three points that merit attention: the design of the effectiveness study, the availability of relevant data to enter into the model and the non-linearity between crimes prevented and costs avoided.

The most important item is the design of the effectiveness studies to be performed. The model design specifies several requirements these studies should meet. These requirements must be met to make full use of the computation model. As we know now, the prevalence and frequency of recidivism with respect to each judicial behavioural intervention will be measured in the future. Once this data is available, the frequency of recidivism in particular can be used to determine the damage prevented by the intervention.

The second point of attention involves the availability and synchronisation of data. As it turned out, there is insufficient data in the Netherlands to completely fill the model now

completed, while data collected by Statistics Netherlands and data collected by the WODC is not based on the same classification of damage per offence⁵.

The third item, then, concerns the relationship between crimes prevented and costs avoided. A decrease in crime need not necessarily be associated with a proportional decrease in the costs incurred by the Ministry of Justice and the police. A decrease in crime may result primarily in a reduction of costs for the victims, without this producing a proportional reduction in the costs incurred by the Ministry of Justice and the police. The current prototype, however, is based on linearity. In our opinion, determining the degree and forms of non-linearity in this relationship is another point that merits attention.

Possibilities and impossibilities

In the CBA computation model, determining the effectiveness of an intervention is exogenous. This means that effectiveness itself (i.e. ignoring any correction factors) must be calculated outside of the CBA computation model. The CBA calculation model in its current state is not a comprehensive model for calculating the effectiveness or the costs and benefits of a certain intervention. In the CBA computation model, the costs and benefits and the net cash value of an intervention are calculated on the basis of exogenously determined effectiveness data.

The CBA computation model enables the user to calculate several interventions; an intervention can be compared with a certain zero alternative to determine the annual costs and benefits as well as the net cash value of the intervention. It is not possible to compare a single intervention with a variety of zero alternatives in a single run, or to compare different interventions in a single run. It is possible, however, to calculate various combinations of interventions and zero alternatives and then compare the results by running the model more than once. In other words, to compare different interventions, the computation model must be filled and run several times.

Users can specify/enter any of the following aspects:

1. the intervention to be calculated;
2. the zero alternative with which the intervention is compared;
3. the duration of the zero and project alternatives;
4. the horizon of effect determination;
5. the offences or offence categories considered;
6. the number of participants in an intervention;
7. the effects per intervention and offence type to be included (specific or aggregated);
8. the costs of the intervention;
9. the costs per type of offence;
10. the dark number per type of offence;
11. the recidivism frequency per type of offence in the zero alternative;
12. recidivism frequency per type of offence in the zero alternative.

⁵ The classification of different offence types is similar.

These aspects together eventually determine the net cash value of the intervention. A sensitivity analysis can provide insight into the degree to which each of these aspects contributes to the final result and how sensitive the result is to variations in the different aspects.

1 Inleiding

Aanleiding

Het Ministerie van Justitie (in het vervolg aangeduid als ‘het Ministerie’) streeft ernaar in de toekomst uitsluitend bewezen effectieve of veelbelovende interventies te financieren. Daartoe acht zij inzicht in de kosten en baten van deze interventies noodzakelijk⁶. Gebleken is dat in andere sectoren, onder meer voor projecten in de gezondheidszorg en infrastructurele werken, kosten-batenanalyses waardevolle inzichten hebben opgeleverd.

Uit onderzoek van Nelissen⁷ voor het Ministerie van Justitie naar de mogelijkheden voor kosten-batenanalyses van justitiële interventies in Nederland blijkt dat een uitgewerkte methode van aanpak alsmede bepaalde noodzakelijke gegevens voor het uitvoeren van kosten-batenanalyses in Nederland ontbreken. Aanbevolen wordt een model te ontwikkelen dat stelselmatige toepassing van kosten-batenanalyse van justitiële interventies in Nederland mogelijk maakt.

Doel en probleemstelling

Het doel van dit project is dan ook:

Het ontwikkelen van een algemeen analysemodel om inzicht te verkrijgen in de kosten en baten van justitiële interventies. Als nevendoelelstelling ziet ECORYS ‘bewustwording’ van de mogelijkheden en de beperkingen die kosten-batenanalyse biedt voor de beoordeling van justitiële interventies.

Concreet omvat de opdracht van het WODC aan ECORYS de volgende taken:

- (1) Stel – vooruitlopend op nog uit te voeren effectiviteitsstudies – een prototype op voor een algemeen toepasbaar KBA-rekenmodel voor de economische beoordeling van justitiële interventies.
- (2) Illustreer de toepasbaarheid daarvan door het model te specificeren en toe te lichten aan de hand van een case (waarvoor nog geen effectiviteitsanalyse beschikbaar is).
- (3) Neem daarbij de interventie: ‘aanpak strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV) voor criminele harddruggebruikers in Nederland’ als uitgangspunt.

Bij de ontwikkeling van het rekenmodel wordt aandacht besteed aan de volgende onderzoeksvragen:

- (1) Welke typen effecten zijn te verwachten van justitiële interventies en hoe verhouden deze zich tot elkaar?
- (2) Welke indicatoren zijn geschikt voor meting van deze effecten?

⁶ Zie startnotitie.

⁷ Nelissen, *Kosten-batenanalyse van het Schakelproject. Een eerste verkenning van de mogelijkheden van economische analyse bij strafrechtelijke interventies*, Nelissen Onderzoek & Advies, Maastricht, juli 2003.

- (3) In hoeverre en op welke wijze is de relevantie van de effecten inzichtelijk te maken (i.e. te kwantificeren en of te monetariseren) teneinde een kosten-batenanalyse van de interventies mogelijk te maken?
- (4) In hoeverre en op welke wijze kan voor zo'n analyse een model worden opgesteld?
- (5) Welke stappen dienen genomen te worden om te komen tot brede toepassing van het model?

Focus

De interventies waarop het project zich richt betreffen gestructureerde programma's voor (ex-)gedetineerden, waarbij een bepaald design gevolgd wordt en waarvan beschreven is wat de inhoud en methoden zijn, die gebruikt worden bij bepaalde groepen (ex-)gedetineerden en gericht zijn op gedragsverandering. Daarbij richt het project zich op speciaal-preventieve effecten, en niet op generaal-preventieve effecten van interventies⁸.

Leeswijzer

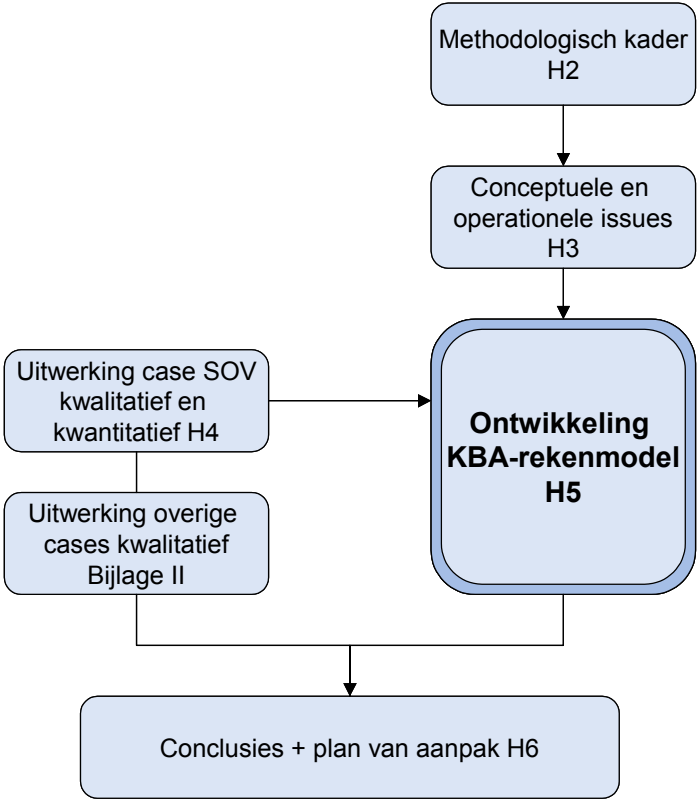
Hoofdstuk 2 beschrijft het algemene methodologisch kader voor het economisch beoordelen van justitiële interventies. Hoofdstuk 3 gaat in op conceptualisering en operationalisering, de dilemma's die spelen bij de opstelling van een rekenmodel, de wijze waarop door anderen met deze dilemma's is omgegaan en de wijze waarop ECORYS dat doet. Zodoende wordt ingegaan op beantwoording van de onderzoeksvragen (1), (2) en (3). Voordat het ontwikkelde KBA-rekenmodel gepresenteerd en toegelicht wordt aan de hand van de case SOV in hoofdstuk 5, wordt in hoofdstuk 4 een kwalitatieve uitwerking van de case SOV gegeven. Deze uitwerking vormt de basis voor de SOV-input in hoofdstuk 5. Naast de presentatie van het rekenmodel dat op basis van de in hoofdstuk 3 beschreven keuzes en richtingen ontwikkeld is, geeft hoofdstuk 5 ook een overzicht van de resultaten van doorrekening van de case SOV en de daarbij behorende gevoeligheidsanalyses. Daarmee behandelt dit hoofdstuk onderzoeksvraag (4). Hoofdstuk 6 presenteert de conclusies en de aandachtspunten van het model. Daarmee beantwoordt het onderzoeksvraag (5).

In de bijlagen wordt een overzicht gegeven van geraadpleegde literatuur, geraadpleegde experts en gehanteerde afkortingen. Tevens wordt daarin een beschrijving van de kwalitatieve uitwerking van drie andere cases (schakelproject Binnen beginnen - Buiten blijven, meerpersoonscelgebruik en ETS COVA - Eerst denken dan doen) gegeven (als aanzet om te komen tot inzichten in algemene toepasbaarheid van het rekenmodel).

De relatie tussen de verschillende hoofdstukken wordt aangegeven in onderstaande figuur.

⁸ Indien een project een generaal preventieve werking heeft, zal de omvang van de criminaliteit dalen na invoer van het project. Indien een project een speciaal preventieve werking heeft, zal dit tot uiting komen in de recidive.

Figuur 1.1 Relatie tussen de verschillende hoofdstukken

2 Methodologisch kader

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de voor dit onderzoek gekozen methodologische uitgangspunten voor een rekenmodel waarmee de kosten en baten van een justitiële interventie kunnen worden geschat. In het volgend hoofdstuk wordt ingegaan op conceptualisering en operationalisering en de dilemma's die daaruit voortvloeien, wordt een overzicht gegeven van de geraadpleegde literatuur en aangegeven hoe met deze dilemma's is omgegaan in deze literatuur.

Dit hoofdstuk richt zich vooral op de volgende vragen:

- Wat zijn de hoofdelementen van een procedure voor de economische beoordeling van justitiële interventies?
- Uit welke onderzoeksstappen is een dergelijke analyse/beoordeling opgebouwd?
- Wat zijn de verschillen tussen kosten-batenanalyse en kosten-effectiviteitsanalyse? Kan voor het beoordelen van justitiële interventies ook volstaan worden met kosten-effectiviteitsanalyse?

2.1 Hoofdelementen

Economische beoordeling van een interventie is gericht op het meten van de maatschappelijke efficiency van de interventie. Drie hoofdtaken kunnen daarbij worden onderscheiden:

1. het vaststellen van de effectiviteit van de interventie;
2. het schatten van de kosten ervan; en
3. het bepalen van de maatschappelijke waarde van de effecten.

De eerste taak is onontbeerlijk voor elke evaluatie. De tweede en derde taak bieden handvatten voor vergelijking van interventies op basis van bijvoorbeeld kosteneffectiviteit, netto contante waarde of kosten-batenratio. De meest geëigende analyse-instrumenten daartoe zijn de kosten-effectiviteitsanalyse (KEA) en de kosten-batenanalyse (KBA). Voor een KEA en een KBA is, behalve de effectiviteitsanalyse, ook een schatting van de interventiekosten nodig. Voor een KBA is bovendien nog een schatting van de monetaire waarde van de effecten noodzakelijk. Hieronder wordt in het kort elk van deze elementen uiteengezet.

Ad 1: Effectiviteitsanalyse: de causale relatie tussen interventie en effect

Het belangrijkste element van een effectiviteitsanalyse betreft het verzamelen van informatie over de causale samenhang tussen het (beleids)doel dat men wil bereiken (of de mate waarin dat doel bereikt wordt) en de grootheden die van invloed zijn op dat doel. Naast exogene of autonome variabelen behoren daartoe de variabelen die (de samenstelling en dosering van) de justitiële interventie beschrijven. Inzicht in dit verband

maakt het mogelijk om na te gaan of verschillen in combinaties en dosering van interventies leiden tot verschillen in beoogd resultaat (en dus tot het gewenste (beleids)effect). Hierbij is het effect gedefinieerd als de verschillen in te verwachten ontwikkeling gedurende een bepaalde periode tussen de situatie *met* en een *zonder* de interventie. Het gaat dus, kort gezegd, om specificatie en meting van de relatie: input (middelen om de interventie uit te voeren) → output (de interventie) → impact (effect op de oorzaken van het op te lossen probleem) → outcome (beoogde en niet beoogde resultaten van de interventie). De inspanningen, gericht om dit verband tussen oorzaken en effecten te kwantificeren vormen tezamen het *effectiviteitsonderzoek*.

Een deugdelijk uitgevoerde effectiviteitsanalyse is onontbeerlijk voor zowel een KEA als een KBA. Die zijn er immers op gericht informatie uit de effectiviteitsanalyse in geld uit te drukken, waardoor effecten van verschillende aard en omvang onderling vergeleken kunnen worden en kunnen worden samengevoegd. Als dit moneteriseren niet of niet goed mogelijk is, kan men overwegen een multicriteria-analyse (MCA) uit te voeren. Daarbij wordt aan criteria of attributen van effecten die niet in geld zijn uit te drukken op andere - meer subjectieve - wijze gewichten toegekend, zodat ze vergelijkbaar worden.

Ad 2: Schatting van de interventiekosten

Op basis van de effectiviteitsanalyse kan vervolgens geprobeerd worden de *kosten* te schatten van de middelen (inputs) die nodig zijn voor de interventie. Door de effecten te relateren aan de kosten in euro's, krijgt men inzicht in de kosteneffectiviteit (*kosten effectiviteitsanalyse*; KEA).

Het kan daarbij zinvol zijn nog onderscheid te maken tussen de *gemiddelde* kosteneffectiviteit (totaal effect/totale kosten van de ingezette middelen) en de *marginale* kosteneffectiviteit (een extra toename van het effect/een kleine kostentoename ten gevolge van een kleine hoeveelheid extra ingezette middelen, uitgaande van een bepaalde situatie). Dit onderscheid is vooral van belang in situaties waarin de interventiekosten die nodig zijn voor een extra eenheid effect (veel) groter of kleiner worden bij een grotere interventie-inspanning. De gemiddelde kosten, berekend op basis van de bestaande interventie-inspanning, vormen dan een misleidende maatstaf.

De basis voor de kostenberekening vormt het zogenaamde opportuniteitsbeginsel. De in te zetten middelen worden gewaardeerd door de opbrengst ervan te nemen bij de beste alternatieve aanwending ervan. Gewoonlijk mag men ervan uitgaan dat deze 'opportunity cost' goed benaderd wordt door de marktprijs ervan te nemen.

Ad 3: Schatting van de maatschappelijke waarde der effecten

Het derde element betreft het vaststellen van de *waarde* van de positieve en negatieve effecten die uit een bepaalde interventie voortvloeien. Zoals gezegd: dit onderdeel is alleen van belang bij uitvoering van een KBA.

Bij een KBA gaat het om het bepalen van de som van de waarde in euro's die ieder individu in de (nationale) samenleving toekent aan alle door haar/hem ondervonden effecten van de interventie. Hierbij moet niet alleen naar de door het Ministerie beoogde effecten gekeken worden, bijvoorbeeld de vermindering van de kans om slachtoffer te worden van een bepaald type misdrijf gedurende de gekozen periode. Er kunnen ook

effecten zijn die niet expliciet met de interventie beoogd zijn, zoals meer emigratie van internationaal actieve criminelen, waardeinstijgingen van onroerend goed in voorheen criminele wijken, enzovoorts.

Welke maatstaf moet men hanteren voor de waardering van effecten? De theoretisch correcte maatstaf is het bedrag dat ieder individu bereid is te betalen voor een effect (bijvoorbeeld: de vermindering met 1 procent van de nu gepercipieerde kans om slachtoffer te worden). In de praktijk is deze waarde echter moeilijk empirisch te bepalen. Vandaar dat men vaak met approximatieve waarde-indicatoren werkt, zoals de kostprijzen van in te zetten middelen om het effect te bereiken, of voorkomen schadekosten.

Als de effecten, die zich gedurende een bepaalde periode voordoen, voor iedere partij in euro's zijn uitgedrukt, worden de positieve en negatieve batenbedragen per jaar gerangschikt en afgezet tegen de kosten per jaar. Gewoonlijk worden er daarna nog varianten berekend en correcties uitgevoerd om zo goed mogelijk rekening te houden met risico's en onzekerheden. Tenslotte worden de jaarbedragen gewogen met een discontovoet. Het resultaat kan men presenteren in de vorm van een netto contante waardebedrag, of - analoog aan het resultaat van de KEA - in een baten-kostenratio.

Omdat sprake kan zijn van veel verschillende soorten middelen en effecten voor veel verschillende partijen, met vele prijzen en waarden en over een groot aantal jaren, terwijl bovendien vaak een presentatie van diverse analysevarianten gevraagd wordt, is een strakke ordening en presentatie van inputgegevens en resultaten van groot belang. Alleen dan kan men rekenfouten, dubbeltellingen en andere valkuilen voorkomen. Daarbij wordt veelal gebruik gemaakt van soms ingewikkelde rekenschema's of -modellen. Het WODC heeft ECORYS gevraagd zo'n rekenmodel te ontwikkelen dat kan worden ingezet voor het opstellen van KBA's op het terrein van justitiële interventies.

2.2 Structuur

Een rekenmodel dat geschikt is om kosten-batenopstellingen te maken dient afgestemd te zijn op de analysestructuur van de economische beoordeling van een interventie. Daarbij kunnen analysestappen worden onderscheiden die aansluiten bij de hierboven besproken hoofdelementen. De belangrijkste stappen die bij een economische beoordeling van een interventie gezet moeten worden, worden hieronder in het kort uiteengezet (de samenhang tussen de genummerde stappen is weergegeven in figuur 2.1).

De stappen 1 t/m 3 hebben betrekking op de verwoording van het beleidsprobleem en de operationele formulering van het beleidsdoel.

- (1) Probleembeschrijving: doelstelling van de interventie
- (2) Operationalisering: meetbare indicatoren voor te behalen doelstellingen
- (3) Normstelling: waarde van indicator die aangeeft in welke mate doelstelling bereikt is

De stappen 4 t/m 10 betreffen het belangrijkste onderdeel van de economische beoordeling, namelijk de effectiviteitsstudie. Die begint met de beschrijving en meting

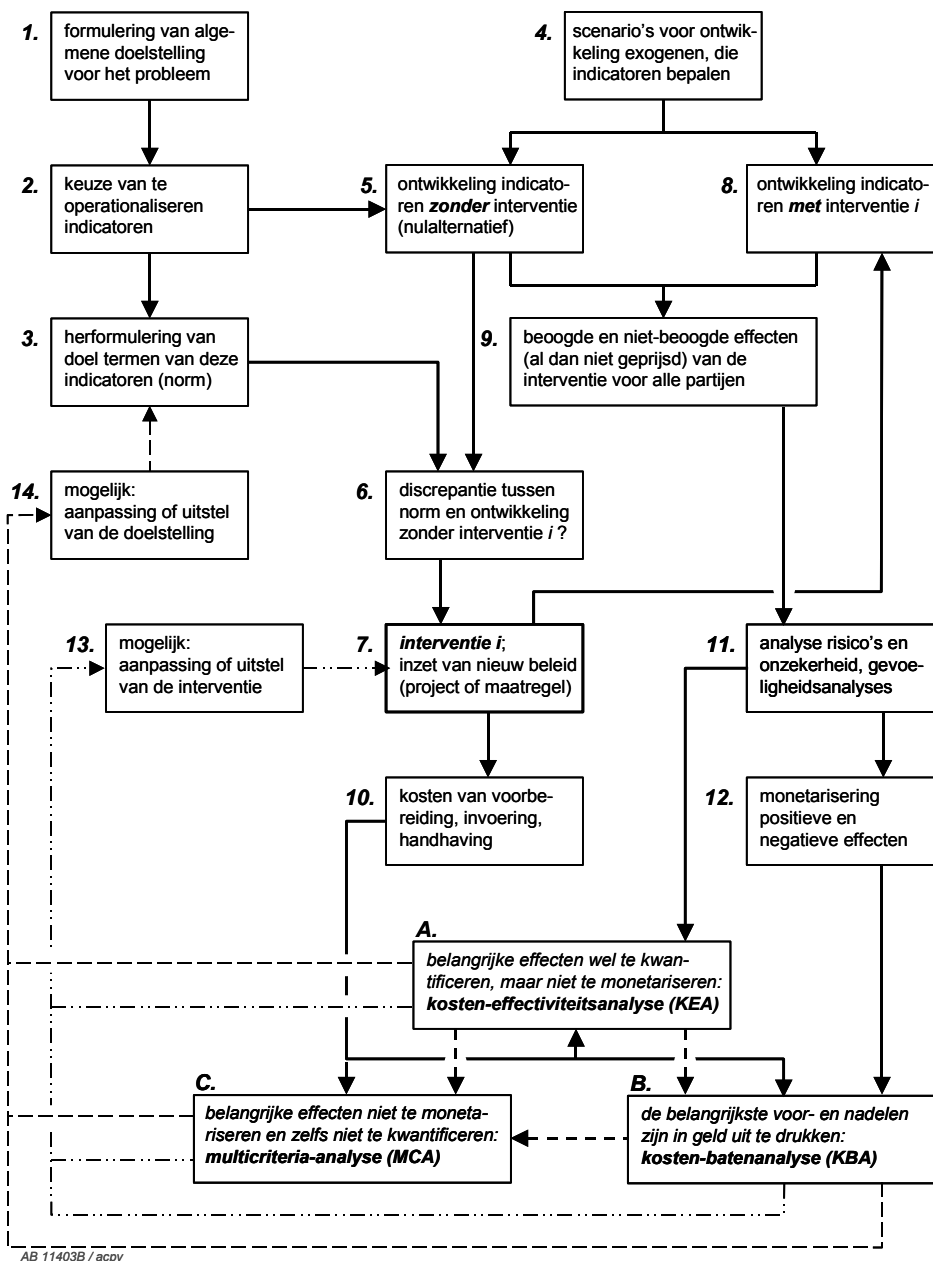
van knelpunten die zullen optreden wanneer afgezien wordt van (nieuwe) interventies. Na introductie van de nauwkeurig te omschrijven interventie moet worden nagegaan in hoeverre de ontwikkeling van criminaliteit daardoor gedurende een bepaalde periode (de relevante tijdshorizon) beïnvloed wordt. Dat leidt tot meting van de effecten. De daarvan te maken schattingen kunnen onderworpen worden aan gevoeligheidsanalyses. Hiermee is de basis gelegd voor de KBA of KEA (of eventueel een MCA).

- (4) Scenarioanalyse voor selectie en beschrijving ontwikkeling relevante exogenen
- (5) Opstellen nul- of referentie-alternatief (ontwikkeling zonder interventie)
- (6) Vaststellen van discrepantie tussen gekozen norm en geschatte waarde van indicator bij de ontwikkeling volgens het referentiealternatief
- (7) Specificatie van de interventie, bedoeld om de discrepantie te overbruggen of te reduceren
- (8) Schatten van de ontwikkeling bij het interventie-alternatief
- (9) Bepalen effecten van interventie
- (10) Gevoeligheidsanalyse: schatten van de invloed van risico's en onzekerheden

Vervolgens moeten twee waarderingsstappen gezet worden om te kunnen komen tot een KEA (alleen stap 11) of een KBA-opstelling (stappen 11 en 12).

- (11) Bepalen kosten van interventie
- (12) Monetarisering van de effecten

Figuur 2.1 Conceptuele structuur van een maatschappelijk-economische evaluatie

Zoals opgemerkt zijn er verschillende typen economische beoordeling mogelijk. In het schema zijn er drie vermeld:

- A. Kosten-effectiviteitsanalyse (KEA)
- B. Kosten-batenanalyse (KBA)
- C. Multicriteria-analyse (MCA)

De uitkomsten van de analyses A, B en/of C kunnen aanleiding zijn om een tweede ronde van berekeningen te maken, waarbij

- (13) hetzij het te onderzoeken maatregelenpakket (de interventie),
- (14) hetzij de (beleids)doelstelling

wordt aangepast door lagere normen te stellen (derogatie) en te bezien of dat tot betere resultaten leidt, of door de gevolgen van uitstel van de interventie te onderzoeken.

2.3 Plaats effectiviteitsmeting bij ontwikkeling rekenmodel

Gekozen richting

Daar het WODC heeft aangegeven een rekenmodel te willen hebben dat uitgaat van aangeleverde (exogeen bepaalde) effectiviteitsdata (of het nu gaat om meta-analyses of een enkele effectmeting), wordt hierna niet verder ingegaan op de stappen 4 tot en met 10. Aangenomen wordt dat die stappen voor een te evalueren interventie op de juiste wijze zijn uitgevoerd. We richten ons met name op de stappen 11 en 12, en de daaruit voortvloeiende analyse.

De reden dat bovenstaande structuur is gepresenteerd is dat een KBA, KEA of MCA, deugdelijk voorwerk in de vorm van de stappen 4 tot en met 10 vereist. Door weergave van deze stappen is het volledige raamwerk om te komen tot een KBA, KEA of MCA gegeven.

Relatie effectiviteitsanalyse – kosten en batenanalyse elders

Door onderzoeksinstituten in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, waar onderzoekers modellen en leidraden gemaakt hebben voor het uitvoeren van kosten-batenanalyses voor programma's gericht op criminaliteitsbestrijding en -preventie, wordt de bepaling van de effecten van een programma vaak apart (door andere instituten) uitgevoerd van de bepaling van de kosten en baten. Hieronder wordt in het kort uiteengezet hoe deze instituten omgaan met de aangeleverde gegevens en welke bewerkingen zij uitvoeren.

Aos et al.⁹ voeren namens het Washington State Institute for Public Policy (WSIPP) een kosten-batenanalyse uit voor verschillende programma's, gericht op criminaliteitsbestrijding en -preventie, en gaan daarbij uit van reeds door anderen uitgevoerde evaluatiestudies op het gebied van criminaliteitsbeleid gedurende de afgelopen 25 jaar in Canada en de Verenigde Staten. Deze studies zijn onafhankelijk van het WSIPP verricht. Aos et al. reviewen en waarderen deze studies, herberekenen op basis daarvan de effecten van bepaalde programma's, en voeren vervolgens vergelijkende KBA's uit voor de verschillende geëvalueerde programma's en projecten. Zij waarderen deze studies op basis van de Maryland Scientific Methods Scale¹⁰.

Een '5' (i.e. de hoogste gehanteerde score) wordt toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin mogelijke deelnemers aan interventies random verdeeld worden over behandelingsgroep en controlegroep. In de studie dient aangegeven te worden in welke mate de verdeling werkelijk 'random' is uitgekapt aan de hand van verdelingen van achtergrondkenmerken over de behandelingsgroep en de controlegroep. Een '4' wordt

⁹ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

¹⁰ Farrington, D. P., Gottfredson, D. C., Sherman, L. W., & Welsh, B. C., "The Maryland Scientific Methods Scale." In L. W. Sherman, D. P. in: Farrington, B. C. Welsh and D. Layton MacKenzie (Eds.), *Evidence-based crime prevention* (pp. 13-21). London: Routledge, 2002.

toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin uitgegaan wordt van een quasi-experimenteel onderzoeksdesign met een behandelingsgroep en een afgestemde controlegroep. Met behulp van statistische technieken wordt gecontroleerd voor bias door zelfselectie. Een '3' wordt toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin behandelingsgroep en controlegroep op elkaar afgestemd worden op basis van relevante achtergrondkenmerken. Als er sprake is van verschillend in achtergrondkenmerken (direct of na controle via statistische technieken (bijv. logistische regressie)), dan zijn deze verschillen klein. Een '2' wordt toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin wel onderscheid gemaakt wordt tussen behandelingsgroep en controlegroep, maar waarin de groepen in grote mate verschillen op hun achtergrondkenmerken en er geen controle plaatsvindt voor deze verschillen. Een '1' wordt toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin geen gebruik gemaakt is van controlegroepen, maar waarin de relatie tussen interventie en resultaat geanalyseerd wordt voorafgaand aan en na afloop van een programma. Afhankelijk van de gekregen score, worden de resultaten van de effectiviteitsstudies meegenomen bij de berekening van de 'overall' effectiviteit, en op basis daarvan de kosten en de baten.

Het Home Office in het Verenigd Koninkrijk hanteert een wat andere werkwijze. Elke CRP-interventie (Crime Reduction Program) wordt geëvalueerd door middel van een KEA. Deze evaluatie vindt plaats aan de hand van standaarden die opgezet zijn door Home Office (zie Dhiri en Brand)¹¹. De evaluaties zelf worden door projectevaluatoren uitgevoerd. Home Office voert vervolgens een vergelijkende KBA uit voor elk project, waarbij de gegevens van de evaluatoren de basis vormen. Uiteindelijk wordt dus zowel een KEA als een KBA uitgevoerd voor elk project binnen het CRP.

2.4 KBA- versus KEA-rekenmodel

Het WODC streeft naar de ontwikkeling van een KBA-rekenmodel. Voorafgaand (en tijdens) de ontwikkeling van dat model is de vraag gesteld waarom een KEA-rekenmodel niet (beter) zou voldoen. Het aangevoerde argument is dat het bijzonder moeilijk zou zijn betrouwbare schattingen te krijgen van de baten, d.w.z. de in geld uitgedrukte waarden van de effecten. Hoewel deze vraag in eerste instantie gericht is tot de opdrachtgever, kan er ook in algemeenheid een zinvolle reactie op worden gegeven.

In de buitenlandse – vooral Angelsaksische – praktijk van economische beoordeling van maatregelen op het terrein van criminaliteit en veiligheid worden KBA's uitgevoerd. We geven een eenvoudig voorbeeld, ontleend aan een publicatie¹² van het Britse Home Office.

In een project ter preventie van buurtcriminaliteit (i.c. vermindering van het aantal inbraken) wordt een effectanalyse uitgevoerd voor plaatsing van hekken die de toegankelijkheid van verbindingspaden ('brandgangen') achter huizenrijen beperken:

¹¹ Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

¹² Dhiri, Sanjay, and Sam Brand, *Crime Reduction Programme; Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*; Home Office, London, 1999.

- *Input*: extra benodigde middelen om de hekken te plaatsen (arbeid, materialen, financiële middelen); hiervan moeten de kosten bepaald worden.
- *Output*: aantal en kwaliteit van de hekken.
- *Impact*: vermindering van het aantal niet-bewoners dat gebruik maakt van de paden (dit is een kwantificeerbare indicator voor de daling van gelegenheid tot inbreken).
- *Outcome*: gevolgen van de interventie. Hierbij is enerzijds sprake van beoogde effecten, d.w.z. effecten die direct gerelateerd zijn aan de interventie; hier: de vermindering van het aantal inbraken als gevolg van de plaatsing van de hekken. Anderzijds kan er sprake zijn van effecten die niet direct beoogd waren, bijvoorbeeld verbetering van het gevoel van veiligheid (minder angst voor misdrijven) of vermindering van andere soorten buurtgebonden delicten of overlast.

In de KBA moet, naast de bepaling van de kosten van de input, een schatting gemaakt worden van de waarde van de effecten (outcome) voor de maatschappij. Als dat laatste grote moeilijkheden zou opleveren, zou men kunnen volstaan met een KEA. Omdat zowel de inputkosten als het beoogde effect (aantal inbraken op buurtniveau) in dit geval operationeel en eenduidig te definiëren zijn, is een KEA voldoende om een eenduidige en voor justitie bruikbare efficiëncymaatstaf te verkrijgen (aantal voorkomen inbraken per € 1.000, besteed aan hekken).

Is deze aanpak algemeen toepasbaar? Voor interventies waarbij deelnemers gekenmerkt worden door een veelheid en vooral een verscheidenheid aan gepleegde delicten blijkt het veel moeilijker om een KEA uit te voeren. Zoals we in het voorafgaande hebben vastgesteld, is een KEA in het algemeen gemakkelijker uit te voeren dan een KBA, omdat slechts twee van de drie hoofdtaken/hoofdelementen uitgevoerd hoeven te worden. Voor toepassing bij interventies waar de doelgroep gekenmerkt wordt door een verscheidenheid aan misdrijven die zij pleegt te plegen geeft dat echter grote problemen. De kosten zijn te berekenen, zodra de interventie (output) nauwkeurig gespecificeerd is. Ook lijkt een effectstudie mogelijk, waarin de causale samenhang tussen interventie en aantallen (en wellicht ernst) van voorkomen misdrijven per type gespecificeerd wordt. De vraag die overblijft is hoe verschillende soorten voorkomen misdrijven gewogen moeten worden om tot een eenduidige kosteneffectiviteitsmaatstaf te komen.

Er zijn hier in beginsel twee oplossingen denkbaar. De ene methode komt erop neer deskundigen te raadplegen en hen via een consensusprocedure gewichten te laten vaststellen voor elk van typen voorkomen misdrijven. De andere methode bestaat eruit de gemiddelde maatschappelijke waarde van de verschillende soorten voorkomen misdrijven te schatten en deze als gewicht te hanteren. In het eerste geval resulteert een MCA-variant, in het tweede een KBA.

Tegen de MCA-aanpak wordt vaak als bezwaar ingebracht dat deze berust op subjectieve meningen van ad hoc samengestelde panels, hetgeen niet noodzakelijk tot betere resultaten leidt dan een KBA. De KBA-aanpak maakt het bovendien in beginsel mogelijk ook andere maatschappelijke effecten mee te wegen. Daar staat tegenover dat van sommige effecten de waarde moeilijk of niet op nauwkeurige en betrouwbare wijze kan worden vastgesteld.

In algemeenheid kan derhalve gesteld worden dat wanneer verschillende soorten effecten gewogen dienen te worden om tot een eenduidige kosteneffectiviteitsmaatstaf te komen, de bepaling (schatting) van de monetaire waarde van deze effecten beschouwd kan worden als een zinvolle methode daartoe. Dit impliceert dat eigenlijk een KBA uitgevoerd dient te worden, voordat de kosteneffectiviteit bepaald kan worden. Tegen het argument dat het uitvoeren van een KBA op praktische problemen stuit (en dat derhalve de voorkeur gegeven dient te worden aan een KEA), kan ingebracht worden dat het uitvoeren van een KBA in gevallen als deze noodzakelijk is om een KEA uit te kunnen voeren. De ontwikkeling van het rekenmodel welke in de volgende hoofdstukken uiteengezet wordt, richt zich daarom op de een KBA-rekenmodel.

3 Conceptualisering en operationalisering: inzichten uit relevante literatuur

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is aangegeven wat de structuur is die bij een kosten-batenanalyse van een justitiële interventie bij voorkeur gehanteerd dient te worden. Daarin is tevens aangegeven dat hier bij het ontwikkelen van een rekenmodel voor dat type economische beoordeling is uitgegaan van de veronderstelling dat beschikt kan worden over kwantitatieve effectiviteitsgegevens. Om op basis van gegeven effectiviteit de monetaire waarde van de effecten van een bepaalde interventie te bepalen, alsmede de kosten, dient een aantal conceptuele afbakeningen en operationele keuzes gemaakt te worden. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- de bepaling van de soorten baten, wat verstaan we onder baten van criminaliteitsbestrijding en -preventie?;
- het perspectief dat gehanteerd wordt (de partijen van wie de voor- en nadelen van de interventie worden uiteengezet);
- de reikwijdte van de kosten.

Hieronder worden een aantal van deze keuzen uiteenzet.

De vraag wat criminaliteit kost en wat criminaliteitspreventie oplevert is niet eenduidig te beantwoorden. Vanuit het perspectief van het slachtoffer en de verzekeraars is er de schade die het slachtoffer oploopt, bijvoorbeeld een gestolen auto. Vanuit het perspectief van het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is er eveneens schade die een dergelijke activiteit met zich meebrengt, bijvoorbeeld de inefficiency in de inzet van productiefactoren, zoals de inzet van politie, recherche, gevangenis, en reclassering (doordat deze productiefactoren op een economisch efficiëntere wijze zouden kunnen worden aangewend wanneer geen sprake zou zijn van criminaliteit). Vanuit het bredere maatschappelijk perspectief is er de schade die een criminele activiteit voor de (rest van de) samenleving met zich meebrengt, bijvoorbeeld verloren werktijd, ziektekosten, gevoelens van onveiligheid¹³.

Sommige schade door criminaliteit is relatief eenvoudig uit te drukken in geld, bijvoorbeeld de waarde van een gestolen auto. Voor andere schade is dit minder eenvoudig, bijvoorbeeld het effect op de gevoelens van onveiligheid die ontstaan in een wijk doordat daar regelmatig auto's gestolen worden.

¹³ Zie ook: Wever, J. en P. van Soomeren, *SEC*, 18de jaargang, nummer 4, p. 10-13, 2004.

Naast de mate waarin gevolgen van criminaliteit in geld uitgedrukt kunnen worden, is ook de afbakening van soorten kosten punt van discussie bij het bepalen van de kosten die samenhangen met criminaliteit. Bij een focus op het slachtoffer kan immers de vraag gesteld worden of de kosten die samenhangen met preventieve maatregelen die een (potentieel) slachtoffer neemt meegenomen dienen te worden. Andere kosten voor het slachtoffer zijn bijvoorbeeld ziektekosten (als gevolg van geweld) en gederfd loon (doordat een slachtoffer niet meer in staat is te werken na een misdrijf en/of opleiding te volgen). Schade zoals ziektekosten en gederfd loon heeft ook gevolgen voor de bredere maatschappij, bijvoorbeeld wegens de inzet van medisch personeel voor de behandeling van een slachtoffer, of de gederfde productiviteit vanwege de (tijdelijke) arbeidsongeschiktheid van het slachtoffer, of wegens de effecten op verzekeringspremies. Ook de kosten die samenhangen met de dader, vormen kostenposten voor de samenleving. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om jeugdzorg, detentie en reclassering¹⁴.

Hierboven zijn enkele aandachtspunten en dilemma's in het kort aangezet die aan de orde zijn bij het uitvoeren van een kosten-batenanalyse voor strafrechtelijke interventies. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op deze dilemma's en aangegeven hoe daarmee is omgegaan in de (inter)nationale literatuur over kosten en baten van criminaliteitsbestrijding en -preventie. Bij elk punt wordt vervolgens aangegeven hoe ECORYS met deze dilemma's is omgegaan bij de ontwikkeling van het rekenmodel.

3.2 Plaats effectiviteitsmeting

In overleg met het WODC is gekozen voor het ontwikkelen van een rekenmodel, waarbij uitgegaan wordt van aan andere studies ontleende effectiviteitscijfers. Dit kunnen effectiviteitscijfers zijn van één enkele studie voor één interventie, of resultaten van uitgebreide meta-analyses. Daarbij wordt er van uitgegaan dat deze cijfers behoren tot de categorieën 4 en 5 zoals aangegeven in de studie van Aos et al. (zie hoofdstuk 2).

Een '5' (i.e. de hoogste gehanteerde score) wordt toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin mogelijke deelnemers aan interventies random verdeeld worden over behandelingsgroep en controlegroep. In de studie dient aangegeven te worden in welke mate de verdeling werkelijk 'random' is uitpakkt aan de hand van verdelingen van achtergrondkenmerken over de behandelingsgroep en de controlegroep. Een '4' wordt toegekend aan een effectiviteitsstudie waarin uitgegaan wordt van een quasi-experimenteel onderzoeksdesign met een behandelingsgroep en een afgestemde controlegroep. Met behulp van statistische technieken wordt gecontroleerd voor bias door zelfselectie.

3.3 Perspectief

Zoals reeds in de inleiding van dit hoofdstuk is aangegeven, is de bepaling van het perspectief van belang voor de bepaling van de kosten en baten van een strafrechtelijke interventie. Hieronder verstaan we informatie over de actoren in de samenleving die de kosten betalen, respectievelijk de baten ondervinden. Waardering van de effecten is

¹⁴ Zie ook: Wever, J. en P. van Soomeren, *SEC, 18de jaargang, nummer 4, p. 10-13, 2004.*

namelijk afhankelijk van het perspectief van waaruit de effecten bekeken worden. Een justitiële interventie kan effecten hebben voor verschillende actoren.

In de literatuur wordt niet altijd onderscheid gemaakt tussen actoren in de KBA (draggers van kosten en ontvangers van baten). Mayhew¹⁵ bijvoorbeeld maakt geen onderscheid in actoren, maar verdeelt de kosten en baten over de delicten die gepleegd worden. Het gekozen perspectief is de maatschappij als geheel. Ook Van Dijk¹⁶ kiest voor het perspectief van de maatschappij als geheel.

Daarnaast zijn er ook studies waarin wel een onderscheid gemaakt wordt tussen verschillende actoren bij het opstellen van een KBA. Aos et al.¹⁷ gaan uit van het perspectief van het slachtoffer en de overheid. Dhiri en Brand¹⁸ maken een verdere onderverdeling. Zij gaan uit van het perspectief van het slachtoffer (en zijn/haar familie), het Ministerie van Justitie en politie, de overige overheid en de rest van de maatschappij. Dhiri et al.¹⁹ onderscheiden het perspectief van het slachtoffer, het potentiële slachtoffer, Justitie en Politie, en de rest van de maatschappij. Cohen²⁰ hanteert eveneens een breed perspectief. Hij onderscheidt het slachtoffer, de potentiële slachtoffers, de dader, de familie van het slachtoffer, en de rest van de maatschappij.

Derhalve kan gesteld worden dat bij het opstellen van kosten-batenanalyses van interventies, gericht op criminaliteitspreventie en -bestrijding, geen eenduidige indeling in actoren waarneembaar is. Afhankelijk van de mate waarin het perspectief van verschillende betrokken partijen relevant wordt geacht en data voorhanden zijn worden deze al dan niet meegenomen.

Gekozen perspectief voor het rekenmodel

In overleg met de begeleidingscommissie is in het onderhavige project gekozen voor een aanpak waarin aandacht besteed wordt aan het perspectief van het slachtoffer, het Ministerie van Justitie, de rest van de overheid (inclusief politie), en de rest van de maatschappij (exclusief dader).

Het perspectief van de dader wordt om praktische redenen voornamelijk buiten beschouwing gelaten. Immers, het in beschouwing nemen van het perspectief van de dader vergroot de complexiteit van (de ontwikkeling van) het model significant. Crimineel gedrag kan naast maatschappelijke kosten ook baten opleveren, zowel voor de dader als in bepaalde gevallen voor de maatschappij. De welvaartseconomie gaat immers uit van het beginsel dat maatschappelijke welvaart gedefinieerd is als de som van het 'nut' of de welvaart, ervaren door alle individuen in de samenleving. De mate van satisfactie

¹⁵ Mayhew, P., *Counting the Costs of Crime, Technical Report*, Technical and Background Paper Series, no. 4, Australian Institute of Criminology, Canberra, 2003.

¹⁶ Dijk, J.J.M. van, *De Smalle Marges van het Nederlands Drugsbeleid; een kosten-batenanalyse*, <http://www.drugtext.nl/bibliotheek/artikelen/dijk1.html>, 1996.

¹⁷ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

¹⁸ Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. *Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

¹⁹ Dhiri, S. P. Goldblatt, S. Brand en R. Price, "The United Kingdom's "Crime Reduction Programme", in: Welsh, B., D.P. Farrington en L.W. Sherman (eds.), *Costs and Benefits of Preventing Crime*, Westview Press, Oxford, 2001.

²⁰ Cohen, M. A., *Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice*, Criminal Justice 2000, volume 4, pp. 263-315, 2000.

die een crimineel mogelijk ontleent aan zijn gedrag kan echter leiden tot grotere en volstrekt onaanvaardbare gevolgen voor andere groepen in de samenleving.

3.4 Baten van de interventie

3.4.1 Definitie

In algemeenheid worden onder de baten van criminaliteitsbestrijding en -preventie verstaan de zoveel mogelijk in geld uitgedrukte waarden van de effecten van een interventie, die maatschappelijke partijen tijdens en na de implementatieperiode van de interventie ondervinden²¹. Verschillende indelingswijzen worden in de literatuur gehanteerd om deze baten inzichtelijk te maken.

Zo beschouwen Aos et al.²² de bespaarde kosten die samenhangen met criminaliteit als de baten van criminaliteitsbestrijding en -preventie. Zij onderscheiden daarbij:

- a. besparingen van (marginale) kosten als gevolg van criminaliteit, zoals monetaire kosten voor het slachtoffer en kosten in verband met kwaliteit van leven, en
- b. besparing van (marginale) kosten als reactie op criminaliteit, zoals de inzet van 1. politie en recherche, 2. rechtbanken, 3. detentie en begeleiding van volwassenen, 4. jeugddetentie en begeleiding, 5. jeugdrehabilitatie, 6. gevangeniswezen.

Cohen²³ hanteert een gelijksoortige onderverdeling. De baten van criminaliteitsbestrijding en -preventie worden in zijn onderzoek gevormd door de besparingen op de kosten van criminaliteit en de kosten als reactie op criminaliteit. Hoewel deze hoofdcategorieën gelijk zijn aan die van Aos et al., zijn de subcategorieën die Cohen hanteert minder geaggregeerd. Zo onderscheidt hij binnen de hoofdcategorie 'costs of crime' onder meer de kostengroepen: verloren eigendommen, gezondheidszorg, slachtofferhulp, verloren werkgelegenheid, kwaliteit van leven.

Brand en Price²⁴, Mayhew²⁵ en Dhiri en Brand²⁶ gaan eveneens uit van besparingen in de kosten van criminaliteit. Zij hanteren echter een nadere onderverdeling ten opzichte van Aos et al. en Cohen en gaan uit van:

- I. kosten vooruitlopend op criminaliteit (preventie): 1. beveiliging, 2. verzekeringen;
- II. kosten als gevolg van criminaliteit (schade): 1. gestolen en beschadigde eigendommen, 2. emotionele en fysieke impact op slachtoffers, 3. verloren output, 4. slachtofferhulp, 5. gezondheidszorg, en

²¹ Dhiri, S. & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999. In deze publicatie wordt 'impact' aangeduid met 'outcome'.

²² Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

²³ Cohen, M. A., *Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice*, Criminal Justice 2000, volume 4, pp. 263-315, 2000.

²⁴ Brand, S. & R. Price, *The Economic and Social Costs of Crime*, Home Office Research Study 217, Home Office, London, 2000.

²⁵ Mayhew, P., *Counting the Costs of Crime, Technical Report*, Technical and Background Paper Series, no. 4, Australian Institute of Criminology, Canberra, 2003.

²⁶ Dhiri, S. & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

III. kosten als reactie op criminaliteit door de maatschappij (afwikkeling): Justitie en Politie.

Een ander, complementair, onderscheid dat door verschillende onderzoekers gehanteerd wordt, is het onderscheid tussen 'tangible' en 'intangibile costs' (zie bijvoorbeeld Cohen²⁷,²⁸ en Miller et al.²⁹). Dit onderscheid wordt ook wel aangeduid als het onderscheid tussen 'economische' en 'sociale kosten' van criminaliteit. De economische kosten (of tangible costs) bestaan dan uit de kosten die reeds in geld zijn uitgedrukt of eenvoudig in geld uit te drukken zijn, zoals bijvoorbeeld de kosten van ziekenhuisopname of de kosten van het vervangen van sluitwerk. De sociale kosten (of intangible costs) bestaan uit de abstracte, moeilijk in geld uit te drukken kosten. Het gaat dan bijvoorbeeld om de kosten van lijden en gevoelens van (on)veiligheid.

Verder kan nog het onderscheid aangebracht worden in beoogde (interne) en onbedoelde (externe) effecten, en in *directe* en *indirecte* effecten. De directe effecten hangen per definitie samen met de interventie³⁰. De indirecte effecten ontstaan uit doorwerking van de directe effecten op anderen dan dader en/of slachtoffer³¹.

Gekozen definitie voor het rekenmodel

Onder de baten van een programma verstaan we de monetaire waarden van de effecten van een interventie, welke tijdens en na de implementatieperiode van de interventie naar verwachting zullen ontstaan³². In dit geval beschouwen wij de baten van een programma als de besparingen in de kosten van de criminaliteit (preventie, schade en afwikkeling) die het programma veroorzaakt, zoals ook door Aos et al. en Dhiri en Brand gedaan wordt.

We hanteren het onderscheid dat gebruikt wordt door Brand en Price, Mayhew en Dhiri en Brand. De baten worden dan onderscheiden in:

1. besparingen in de kosten als gevolg van criminaliteit, zoals gestolen eigendommen en een verminderd gevoel van veiligheid;
2. besparingen in de kosten als reactie op criminaliteit door de maatschappij, zoals de kosten van opsporing, detentie en reclassering;
3. besparingen in de kosten anticiperend op (een volgende) criminaliteit, zoals beveiliging en verzekeringen.

Deze indeling kent verscheidene dimensies. Zo geeft het verschillende fasen in de criminaliteitsbehandeling aan, evenals verschillende betrokken partijen. Elk van de drie typen besparingen bestaat uit verschillende soorten besparingen. Deze worden in bijlage 1 voor zeven delicttypen uiteengezet. Daarin wordt met een (+) aangegeven wie de

²⁷ Cohen, M.A., Pain suffering and jury awards: A study of the cost of crime to victims, *Law & Society Review* 22: 538-555, 1988.

²⁸ Cohen, M. A., *Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice*, Criminal Justice 2000, volume 4, pp. 263-315, 2000.

²⁹ Miller, T.R., M.A. Cohen en B. Wiersema, *Victim costs and consequences: A new look*, Research Report, NCJ 155282, Washington, D.C: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 1996.

³⁰ Van alle overwegingen rond een justitiële interventie vormen de te verwachten directe effecten tezamen veelal de belangrijkste reden voor opzet en implementatie van de interventie.

³¹ Dit onderscheid wordt niet gebruikt in KBA-studies op het gebied van criminaliteitsbestrijding en -preventie. Het onderscheid is echter wel een algemeen onderscheid in KBA's op andere terreinen, zoals bijvoorbeeld infrastructuur.

³² Dhiri, S. & S. Brand (1999), *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London. In deze publicatie wordt 'impact' aangeduid met 'outcome'.

ontvanger is van de baten van een bepaalde interventie (de monetaire waarde van de impact (de bespaarde kosten)) en met een (-) wie de drager is van de kosten (de monetaire waarde van de input).

Verder wordt een onderscheid aangebracht in directe en indirecte impact. Zoals hiervoor is aangegeven: de directe effecten hangen per definitie samen met de interventie³³. De indirecte effecten ontstaan uit doorwerking van de directe effecten op anderen dan dader en/of slachtoffer en uit doorwerking in de tijd (voortuitlopend op een volgende misdaad). Hoewel dit onderscheid doorgaans niet gemaakt wordt in criminaliteitsonderzoek, biedt het een kader voor afbakening van effecten die meegenomen worden bij het bepalen van de maatschappelijke waarde van de inzet van een bepaalde interventie.

3.4.2 Meting

De baten van effecten dienen te worden gewaardeerd op basis van de willingness to pay (WTP) voor deze effecten. Soms is het echter moeilijk de WTP te bepalen. Om in zulke gevallen de omvang van de baten te bepalen wordt bij wijze van approximatie wel gebruik gemaakt van het concept van opportunity kosten (zie bijvoorbeeld Brand en Price³⁴ en Dhiri en Brand³⁵). De baten van een interventie worden dan opgepakt als de bespaarde kosten van criminaliteit (vergelijk Aos et al.³⁶). Opportunity kosten vormen een belangrijk concept in de economische wetenschap. De opportunity kosten van een bepaalde *resource* worden gevormd door de waarde van die *resource* in zijn meest waardevolle alternatieve aanwending. In algemeenheid kan gesteld worden dat de beste maat voor de opportunity kosten van een *resource*, zijn marktwaarde of prijs is. Zo zijn de opportunity kosten van bijvoorbeeld een alarm van 100 euro, gelijk aan de 100 euro die niet besteed kan worden voor andere doeleinden.

Gemaakte keuze voor het rekenmodel

In lijn met Aos et al. wordt de omvang van de baten van de interventiediensten bepaald aan de hand van de besparingen in de kosten die voortvloeien uit criminaliteit. Het gaat dan om de kosten ter voorkoming van criminaliteit (preventie), kosten als direct gevolg van criminaliteit (schade) en kosten als reactie van de maatschappij op criminaliteit (afwikkeling).

3.4.3 Overhevelingen en opportunity kosten

Om de besparingen in de kosten van criminaliteit te bepalen, is het noodzakelijk onderscheid te maken tussen *resources* die verloren gaan voor de samenleving en *resources* die overgedragen worden van de ene actor/partij naar de andere. Wanneer een

³³ Van alle overwegingen rond een justitiële interventie vormen de te verwachte directe effecten tezamen veelal de belangrijkste reden voor opzet en implementatie van de interventie.

³⁴ Brand, S. & R. Price, *The Economic and Social Costs of Crime*, Home Office Research Study 217, Home Office, London, 2000.

³⁵ Dhiri, S. & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

³⁶ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

bepaalde overdracht van eigendom ongewenst is voor één partij (bijvoorbeeld het slachtoffer van een diefstal), kan deze overdracht van eigendom beschouwd worden als verloren voor de ‘legale maatschappij’. Het eigendom is overgeheveld naar het illegale circuit. Wordt het perspectief van de dader buiten beschouwing gelaten bij het bepalen van de maatschappelijke kosten en baten, dan kan deze overdracht beschouwd worden als een kostenpost voor de maatschappij (zie bijvoorbeeld Dhiri en Brand³⁷ en Stigler³⁸). Wordt het perspectief van de dader in beschouwing genomen, dan kan beargumenteerd worden dat sprake is van overdracht, als herverdeling van eigendom. Lind en Lipsky³⁹ stellen echter dat deze relatie niet zo eenduidig is. Zij voeren aan dat er bij transfers schade ontstaat doordat het gestolen goed door de dader niet voor de volledige waarde kan worden verkocht. Van Tulder⁴⁰ geeft als reactie hierop aan dat in dat geval het verschil in waarde ten goede komt aan de heler of koper van het gestolen goed. Tullock⁴¹ stelt dat diefstal moet worden gezien als een ‘contested transfer’. Zowel dader als slachtoffer besteden middelen om de ruil te betwisten. De dief had zijn tijd en middelen kunnen besteden om legaal te verdienen; aan de marge besteedt hij in theorie maximaal evenveel aan tijd en middelen als de verwachte opbrengst van de diefstal bedraagt. Dit geldt ook voor de slachtoffers: deze nemen maximaal zoveel voorzorgsmaatregelen dat aan de marge verwachte opbrengst (in termen van voorkomen misdrijven) en kosten gelijk zijn. Volgens deze redenering zou te becijferen zijn dat de negatieve waardering van een diefstal gelijk is aan twee of drie maal het gestolen bedrag.

Uitbetalingen of uitkeringen door verzekeringsmaatschappijen vormen een ander voorbeeld van overdracht van waarde, namelijk van verzekerden (zij leggen premies in) naar slachtoffers (zij ontvangen uitkeringen). De kosten van criminaliteit worden in dat geval herverdeeld (van slachtoffers naar verzekerden). De productiefactoren (*resources*) die aangewend worden voor de administratie van verzekeringspolissen en claims vertegenwoordigen verder opportunity kosten voor de maatschappij als geheel, gelijk aan de waarde van die *resources* in hun meest waardevolle alternatieve aanwending (zie Brand en Price⁴²). Immers, deze productiefactoren hadden op een economisch efficiëntere wijze aangewend kunnen worden wanneer geen sprake zou zijn van criminaliteit (en het daarmee gepaard gaande beroep op verzekeringen).

Gemaakte keuze voor het rekenmodel

Daar het perspectief van de dader (vooralsnog) niet in beschouwing genomen wordt, worden overhevelingen van het legale naar het illegale circuit als verlies en dus als maatschappelijke kosten beschouwd.

Uitbetalingen door verzekeringsmaatschappijen worden behandeld op de wijze zoals voorgesteld door Brand en Price. De uitbetaalde vergoedingen worden dan beschouwd als

³⁷ Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

³⁸ Stigler, The Optimum enforcement of laws, *Journal of political economy* 78, May/June, 526-536, 1970.

³⁹ Lind, R.C. & L. Lipsky, “Measurement of police output: conceptual issues and alternative approaches, *Law and contemporary problems* 36, 4, 566-588, 1971.

⁴⁰ Tulder, F.P. van, *Van misdaad tot straf; een economische benadering van de strafrechtelijke keten*, Sociale en Culturele Studies – 21, Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau, 1994.

⁴¹ Tullock, G., The welfare costs of tariffs, monopolies and theft, in: *Western economic journal* 5, 224-232, 1966, 1967.

⁴² Brand, S. & R. Price, *The Economic and Social Costs of Crime*, Home Office Research Study 217, Home Office, London, 2000.

herverdeling van waarde, namelijk van verzekeren naar slachtoffers. De *resources* die aangewend worden voor de administratie van verzekeringspolissen en claims ('transactiekosten') vertegenwoordigen opportunity kosten voor de maatschappij, gelijk aan de waarde van die *resources* in hun meest waardevolle alternatieve aanwending.

3.4.4 Gemiddelde bespaarde kosten per delict – indeling delicttypen

Om de besparingen in de kosten van criminaliteit te bepalen die voortvloeien uit effectieve criminaliteitsbestrijding en -preventie, wordt criminaliteit gewoonlijk onderverdeeld in groepen delicten. De achterliggende gedachte daarbij is dat de schade verschillend is voor verschillende soorten delicten en verschillende groepen delinquenten, en daarmee ook de bespaarde kosten in geval van succesvolle criminaliteitsbestrijding en -preventie per type delict.

Brand en Price⁴³ onderscheiden de volgende categorieën:

- I. Criminaliteit tegen individuen en huishoudens: 1. geweld tegen personen, 2. belediging: a. serieuze belediging, b. overige belediging, 3. misbruik, 4. zedendelicten, 5. beroving, 6. inbraak in woning, 7. diefstal (exclusief voertuigen), 8. diefstal van voertuigen, 9. vandalisme;
- II. Criminaliteit tegen bedrijven en de publieke sector: 1. inbraak, niet in woning, 2. winkeldiefstal, 3. diefstal van bedrijfsvoertuig, 4. roofoverval, 5. vandalisme;
- III. Fraude en vervalsing;
- IV. Verkeersdelicten;
- V. Overige delicten.

Cohen⁴⁴ en Miller et al.⁴⁵ onderscheiden 10 verschillende delicten: 1. moord en doodslag, 2. kindermisbruik, 3. zedendelicten (exclusief kindermisbruik) 4. overig misbruik, 5. roof, 6. rijden onder invloed, 7. brandstichting, 8. bankoverval, roof, 9. inbraak, 10. autodiefstal.

Aos et al.⁴⁶ hanteren een minder uitgebreide indeling. Zij gaan uit van 7 categorieën: 1. moord en doodslag, 2. zedendelicten, 3. roof, 4. overig misbruik, 5. vermogensdelicten, 6. drugsdelicten, en 7. overige misdrijven.

Om de schade per delicttype te bepalen (en daaruit volgend de besparingen van vermindering van criminaliteit per delicttype) wordt gewoonlijk uitgegaan van de gemiddelde kosten van het delict. Wanneer uitgegaan wordt van de gemiddelde schade per delicttype, zal deze bepaling minder afwijken van de werkelijke schade naarmate meer delicttypen onderscheiden worden. Dit vormt zodoende een argument voor onderzoekers om meerdere delicttypen op te nemen. Immers, naarmate meer typen

⁴³ Brand, S. & R. Price, *The Economic and Social Costs of Crime*, Home Office Research Study 217, Home Office, London, 2000.

⁴⁴ Cohen, M. A., *Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice*, Criminal Justice 2000, volume 4, pp. 263-315, 2000.

⁴⁵ Miller, T.R., M.A. Cohen en B. Wiersma, *Victim costs and consequences: A new look*, Research Report, NCJ 155282, Washington, D.C: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 1996.

⁴⁶ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

delicten worden onderscheiden, is de kans kleiner dat ongelijksoortige delicten⁴⁷ tot één delicttype worden geaggregeerd. Tot het delicttype ‘vermogensdelicten zonder geweld’ kan bijvoorbeeld zowel het delict ‘inbraak in woning’ als het delict ‘inbraak in bedrijf’ gerekend worden. De schade van een ‘inbraak in woning’ wordt in algemeenheid hoger geschat dan de schade van een ‘inbraak in bedrijf. Richt een interventie zich nu vooral op vermindering van ‘inbraak in woning’ dan zullen de baten per verminderd delict groter zijn dan wanneer de interventie zich richt op ‘inbraak in bedrijf’.

Gemaakte keuze voor het rekenmodel

In recidiveonderzoek houdt het WODC de volgende indeling aan⁴⁸: 1. vermogensdelicten zonder geweld (o.a. inbraak in woning, verduistering, inbraak in bedrijf, diefstal), 2. vermogensdelicten met geweld (diefstal met geweld), 3. opiumdelicten (o.a. handel in harddrugs), 4. agressie (o.a. vernieling, openlijke geweldpleging), 5. zedendelicten (o.a. verkrachting, aanranding, ontucht met kinderen), 6. wegeverkeerswetdelicten (o.a. rijden onder invloed, doorrijden na ongeval), 7. overige delicten (o.a. wederspanning, belemmeren van politie, discriminatie), en 8. moord en doodslag⁴⁹. In de bijlagen wordt een overzicht gegeven van deze categorieën, alle daartoe behorende delicten en de verwijzingen naar betreffende artikelen in het wetboek van strafrecht, de opium- en wegeverkeerswet.

Aan de hand van de gemiddelde kosten die verband houden met deze vormen van criminaliteit kan per delict berekend worden wat de besparingen zijn in deze kosten vanwege de inzet van een bepaald programma. Daartoe dient eerst berekend te worden wat het effect van het programma is op de deelnemers aan het programma en bepaald te worden hoeveel en welke delicten gepleegd worden door de deelnemers met en zonder programma. De deelnemers vertonen naar verwachting na deelname een ander delictprofiel dan daarvoor (een delictprofiel geeft aan welke delicten gepleegd worden door de delinquent en in welke verhouding).

3.4.5 Bepaling criminaliteitsreductie – korte en lange termijn

Om de baten van een bepaald programma te kunnen bepalen, dienen op de eerste plaats de effecten van het programma inzichtelijk gemaakt te worden. Eén van de belangrijkste effecten betreft de invloed op criminaliteit. De verandering in criminaliteit door een bepaald programma wordt bepaald door verschillende grootheden: 1. of een deelnemer aan een programma (opnieuw) een delict pleegt of niet in de periode na afloop van het programma, 2. het aantal delicten per periode van x jaar van de deelnemers die (opnieuw) een delict plegen na afloop van het programma, 3. het type/de typen delicten die gepleegd worden door deelnemers na afloop van het programma. Om de criminaliteitsverandering per jaar te berekenen is de verdeling over de tijd van de gepleegde delicten eveneens van

⁴⁷ Ongelijksoortig in schade die veroorzaakt wordt door het delict.

⁴⁸ Zie: Wartna, B.S.J. & N. Tollenaar, *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de ‘veelplegers’ in de populatie van vervolgte daders*, WODC recidivestudies 216: Den Haag, 2004.

⁴⁹ Deze delictcategorie is niet in het huidige voorbeeldmodel opgenomen, omdat het model zich richt op de case SOV. De deelnemers aan SOV zijn stelselmatige daders, welke nauwelijks delicten plegen die tot deze categorie behoren. Het is echter wel mogelijk het model zodanig in te stellen dat de categorie moord en doodslag wel meegenomen wordt.

belang. Deze vier aspecten behoren onderdeel te zijn van een passende effectiviteitsmeting van het programma.

Aos et al.⁵⁰ maken gebruik van effectiviteitsdata uit andere studies, zoals hiervoor reeds is aangegeven. Deze effectiviteitsdata gaan echter niet verder dan drie jaren na afloop van het programma. Voor de zes jaren daarna schatten zij de volgende aspecten: 1. of een deelnemer aan een programma (opnieuw) een delict pleegt of niet in de periode na afloop van het programma (en de effectiviteitsmeting), 2. het aantal delicten van de deelnemers die (opnieuw) een delict plegen na afloop van het programma, 3. de verdeling van de typen delicten gepleegd door de ex-deelnemers aan het programma, en 4. het tijdstip waarop de delicten gepleegd worden door de ex-deelnemers. Dit doen zij aan de hand van bekende algemene recidivecurven, de berekende effecten voor de drie jaren na afloop van een programma en waarschijnlijkheidsverdelingen die aangeven wat de kans is dat een persoon een bepaald delict pleegt op een bepaalde leeftijd, gegeven dat deze persoon minimaal één delict pleegt na afloop van het programma.

Gemaakte keuze voor het rekenmodel

Wij hebben het model zo opgesteld, dat de Recidivemonitor als input voor het model kan worden aangewend. Dit is een langlopend onderzoeksprogramma waarin diverse recidivemetingen en onderzoeken naar het verloop van criminele carrières zijn ondergebracht.

Bij toepassing van een KBA voor een justitiële interventie gaat het om informatie over de herhaling van crimineel gedrag, ofwel nieuwe *gepleegde delicten*. Die gegevens vormen immers de basis voor het schatten van de enerzijds de kosten van justitiële maatregelen en anderzijds de schadekosten voor slachtoffers of andere partijen. De Recidivemonitor van het WODC is gebaseerd op waarnemingen c.q. schattingen van ‘nieuwe *justitiecontacten* met een ‘geldige’ afdoening’ van mensen die eerder met justitie in aanraking zijn gekomen. De recidivegegevens die het WODC verzamelt c.q. schat stemmen niet geheel overeenstemmen met herhaald crimineel gedrag, zoals men dat het liefst voor uitvoering van een KBA zou willen gebruiken (die overeenstemming is er als er een één op één verhouding bestaat tussen waargenomen justitiële contacten en gepleegde misdrijven met schade).

In de Recidivemonitor worden de volgende facetten vastgelegd⁵¹:

1. het vaststellen van prevalentie of wel het aandeel van de personen in een populatie of groep die recidiveert;
2. de snelheid waarmee herhaling van het contact plaatsvindt (aantal perioden, i.c. jaren tussen twee opeenvolgende contacten);
3. de frequentie van de herhaling: het aantal nieuwe justitiecontacten dat een recidivist sinds de gekozen uitgangzaak heeft opgebouwd (uitgangzaak: de zaak waarom iemand in de betreffende groep of populatie is opgenomen);
4. aard en ernst van recidive;

⁵⁰ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

⁵¹ Wartna, B.S.J., *Evaluatie van daderprogramma's; Een wegwijzer voor onderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies speciaal gericht op het terugdringen van recidive* (conceptrapport WODC), 20004.

5. de totale omvang van de recidive: de ernst van de totale recidive in een populatie of groep, ofwel van alle recidivedelicten tezamen.

Combineert men voor een groep personen - op basis van survivalanalyse - de gegevens over prevalentie en snelheid, dan resulteert de cumulatieve recidiveverdeling van deze groep in termen van *personen* (af te beelden met de cumulatieve recidive- of survivalcurve). De recidivecurve geeft het verband weer tussen de lengte van de periode, vanaf het tijdstip van veroordeling (of vrijkomen na veroordeling en bestraffing) voor een (bepaald type) misdrijf, tot het tijdstip waarop de veroordeelde naar verwachting *voor het eerst* opnieuw een misdrijf (van hetzelfde type) pleegt. De recidivecurve laat niet zien of en met welke frequentie de veroordeelde na die eerste herhaling opnieuw misdrijven pleegt (aantal per jaar).

De recidivecurve geeft geen informatie over het aantal *misdrijven* dat vanaf de eerste herhaling van crimineel gedrag gepleegd wordt. Juist die informatie is echter van groot belang voor het schatten van de (verandering in) schade ten behoeve van de KBA. Het WODC verzamelt echter ook hierover informatie, door de frequentie van de recidive te berekenen over de recidivisten in de groep. De frequentie wordt uitgedrukt in het aantal nieuwe justitiecontacten dat ze sinds de uitgangszaak hebben opgebouwd. Het resultaat is de cumulatieve verdeling in termen van *justitiecontacten*.

Het rekenmodel dient echter zowel voor ex ante als ex post evaluaties (en dus ook op interim-evaluaties) van toepassing te zijn. Dit betekent dat voor de berekeningen lang niet altijd beschikt kan worden over feitelijke recidivewaarnemingen, toegespitst op de betreffende interventie. ECORYS heeft hieruit de conclusie getrokken dat het rekenmodel uiteindelijk zodanig zou moeten zijn ingericht dat berekeningen kunnen worden uitgevoerd op basis van feitelijke gegevens danwel schattingen voor deelnemers van de interventiesteekproef en personen die behoren tot de controlegroep. Het betreft hier gegevens die voor de periode, die in de KBA wordt gezien, een volledig beeld geven van het eerste en elk daaropvolgend herhalingsgedrag van personen en de door hen gepleegde misdrijven. Deze recidivegegevens per jaar, kunnen naar verwachting ontleend worden aan de Recidivemonitor van het WODC.

Om een KBA voor de berekening van de effecten van justitiële interventies op een steekproefgroep zo goed mogelijk uit te voeren, zijn gegevens nodig over de reductie van het aantal *misdrijven* (per type) dat is toe te schrijven aan de personen die de interventiebehandeling hebben ondergaan, alsmede over de verdeling ervan over de in beschouwing te nemen jaren (hier maximaal 5 jaar). Dit laatste in verband met de toepassing van een discontovoet, die neerkomt op een jaarspecifieke weging van de monetaire schade van misdrijven.

Het uitgangspunt is dat alle benodigde informatie binnen de effectstudie voor de betrokken interventie direct en op adequate wijze verzameld wordt. In dat geval kan men de misdrijven, begaan door de interventiegroep en de controlegroep per type naar jaar van pleging rangschikken, op elkaar in mindering brengen en vervolgens het voorkomen schadebedrag berekenen.

De huidige versie van het ontwikkelde prototype van het KBA-rekenmodel maakt het mogelijk deze gegevens direct in te voeren.

3.4.6 Relatie vermindering criminaliteit en vermindering kosten criminaliteit

Zoals hiervoor reeds is aangegeven wordt de vermindering in de kosten van criminaliteit allereerst bepaald door de vermindering in de criminaliteit door de inzet van criminaliteitsbestrijding en -preventie.

De relatie tussen een vermindering van criminaliteit en een vermindering van de kosten van criminaliteit is niet eenduidig of evenredig. Zo kan een vermindering in de criminaliteit een vermindering in de kosten van preventie en schade voor slachtoffers betekenen. Er hoeft in dat geval echter geen sprake te zijn van een evenredige vermindering in de kosten die verband houden met de inzet van het Ministerie van Justitie, bijvoorbeeld doordat het aantal delinquenten ongewijzigd is gebleven, maar dat het aantal delicten verminderd is of dat het aandeel ernstige delicten is afgenomen (zie Dhiri en Brand⁵²). Om te komen tot een ‘zuiver’ overzicht van baten dient derhalve rekening te worden gehouden met deze non-lineariteit.

Gemaakte keuze voor het rekenmodel

Zoals hiervoor reeds is aangegeven kan een vermindering in de criminaliteit een vermindering in de kosten voor slachtoffers betekenen. Er hoeft in dat geval echter geen sprake te zijn van een evenredige vermindering in de kosten die verband houden met de inzet van Justitie en politie. Bij de opzet van het huidige prototype is echter nog uitgegaan van lineariteit.

3.4.7 Relatie geregistreeerde criminaliteit – werkelijk gepleegde criminaliteit

De omvang van de ‘werkelijke’ criminaliteit is niet gelijk aan de geregistreeerde criminaliteit. Veelal wordt gebruik gemaakt van een multiplier om van de geregistreeerde criminaliteit te komen tot de werkelijke omvang van criminaliteit (per type criminaliteit). Om deze multiplier te schatten wordt veelal gebruik gemaakt van enquêtegegevens. De multiplier wordt direct geschat of indirect via een schatting van het werkelijk aantal misdrijven. Het Washington State Institute for Public Policy maakt gebruik van het “National Crime Victimization Survey”⁵³ (zie Aos et al.⁵⁴). Deze survey wordt jaarlijks gehouden onder ongeveer 100.000 personen van 12 jaar en ouder in 49.000 huishoudens. Het richt zich op de criminaliteit die personen hebben ervaren (in de voorgaande 6 maanden).

In deze enquête wordt onder andere gevraagd aan de geënquêteerden of zij de afgelopen 6 maanden slachtoffer zijn geweest van een misdrijf, van welk(e) misdrijf(ven) dit geweest is en hoe vaak zij aangifte gedaan hebben daarvan. Deze informatie wordt vervolgens

⁵² Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

⁵³ U.S. Department of Justice, National Crime Victimization Survey, Criminal Victimization 1998, 1999.

⁵⁴ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

gebruikt om het aantal gepleegde misdrijven te schatten. Dit gebeurt door het aantal geregistreerde misdrijven te delen door het percentage aangiften van een bepaald misdrijf. Het aantal gepleegde misdaden wordt vervolgens gebruikt om de arrestatiekans te bepalen. Dit gebeurt als volgt: aantal geregistreerde arrestaties per type misdrijf/ aantal gepleegde misdaden per type misdrijf. Ook wordt het aantal gepleegde misdaden gebruikt om de veroordelingskans te bepalen: aantal veroordelingen per type misdrijf/ aantal gepleegde misdaden per type misdrijf.

Het Britse Home Office (Dhiri en Brand)⁵⁵ maakt eveneens gebruik van enquêtes om de multiplier (per delicttype) te schatten. Deze zijn het British Crime Survey⁵⁶ en het Commercial Victimization Survey⁵⁷. De geregistreerde delicten worden vergeleken met de werkelijke criminaliteit zoals aangegeven door deze surveys.

Daarbij komen ze op de volgende multipliers.

Moord en doodslag	1.0
Overig geweld tegen personen	2.3
Waarvan: zware delicten	3.6
lichte delicten	2.2
Agressie	16.7
Zedendelicten	3.5
Beroving	5.8
Inbraak	3.2
Diefstal en besteling	
Besteling van een persoon	9.9
Fietsdiefstal	3.5
Autodiefstal	1.2
Auto inbraak	3.9
Beoogde autodiefstal	6.1
Overige diefstal	4.0

Gemaakte keuze voor het rekenmodel

De omvang van de ‘werkelijke’ criminaliteit is niet gelijk aan die van de geregistreerde criminaliteit. We identificeren daarom per delicttype een multiplier. De schatting van deze multipliers zijn gebaseerd op gegevens van Home Office⁵⁸.

Voor vermogensdelicten zonder geweld wordt deze geschat op 4,0, voor vermogensdelicten met geweld op 5,8, voor agressiedelicten op 16,7, voor zedendelicten op 3,5, voor opiumdelicten op 2,1, voor wegenverkeerswetdelicten op 2,1, en voor overige delicten (excl. moord en doodslag) op 4,0.

⁵⁵ Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

⁵⁶ Mirrlees-Black, C., T. Budd, S. Partridge, and P., Mayhew, *The 1998 British Crime Survey*, Home Office Statistical Bulletin 21/98. London: Home Office, 1998.

⁵⁷ Mirrlees-Black, C. and A. Ross, *Crime against retail and manufacturing premises: findings from the 1994 Commercial Victimization Survey*, Home Office Research Study No. 146., London Home Office, 1995.

⁵⁸ Brand, S. & R. Price, *The Economic and Social Costs of Crime*, Home Office Research Study 217, Home Office, London, 2000, en Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

3.5 Kosten van de interventie

3.5.1 Definitie

De kosten bestaan uit de monetaire waarden van de inputs voor een programma ter criminaliteitsbestrijding en -preventie. Deze zijn gelijk aan de opportunity kosten van de inputs. De input wordt gevormd door de (extra) geïnvesteerde middelen om een programma uit te voeren. In de literatuur worden verschillende kostenposten onderscheiden. Dhiri en Brand⁵⁹ onderscheiden deze in personeel, locatie, operationele middelen, materiaal, out-of-pocket, documentatie en financiering. Onder personeelskosten verstaan zij de salariskosten die gemaakt worden door het Ministerie van Justitie (evenals door politie en recherche), alsmede de kosten voor training van begeleiders/docenten/trainers (en de inzet van mogelijke vrijwilligers). Onder locatiekosten worden de kosten voor het gebruiken van ruimte verstaan, zoals de opvangruimte, kantoorplekken en de ruimte voor het geven van cursussen. De operationele kosten bestaan uit communicatiekosten (telefoon, hardware en software), reiskosten, kosten voor kantoorbenodigdheden en dergelijke. Materiaalkosten betreffen de kosten die worden gemaakt voor benodigd materiaal zoals lesmateriaal, ondersteunend materiaal en dergelijke. Onder out-of-pocket kosten verstaan zij de kosten die gemaakt worden voor het inhuren van externe resources zoals bijvoorbeeld onderzoek en analyse en onder documentatiekosten de kosten voor verslaglegging en verspreiding van de documentatie over de voortgang en resultaten van het project. De financieringskosten betreffen aspecten als rente op leningen, maar ook bijvoorbeeld kosten voor een accountantscontrole. Daarnaast hanteren zij het onderscheid tussen incidentele (eenmalige/opstart) en structurele kosten. Aos et al.⁶⁰ gaan uit van geaggregeerde kosten per deelnemer aan een programma. Zij splitsen deze kosten niet uit.

Gekozen definitie voor het rekenmodel

Onder kosten worden de monetaire waarden van de inputs voor een programma gericht op criminaliteitsbestrijding en -preventie verstaan. De input wordt gevormd door de (extra) middelen die nodig zijn om een programma uit te voeren. De opportunity kosten van de inputs worden benaderd door de feitelijke kosten.

3.5.2 Kostendragers

De kosten van een programma worden door verschillende groepen op verschillende momenten gedragen. Wanneer aangegeven wordt welke partij(en) welke kosten wanneer dragen, kan per partij bepaald worden wat de kosten en baten van het programma zijn en wanneer deze gevoeld worden (zie ook de beschrijving van het perspectief aan het begin van dit hoofdstuk). Partijen die gewoonlijk onderscheiden worden als kostendrager zijn de verschillende onderdelen van het Ministerie van Justitie, politie en recherche (zie Dhiri en Brand⁶¹ en Cohen⁶²).

⁵⁹ Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

⁶⁰ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

⁶¹ Dhiri, S. & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

Gekozen richting voor het rekenmodel

Als kostendrager fungeert het Ministerie van Justitie.

3.6 Tijd – looptijd van de effecten

Bij het uitvoeren van een KBA dient aandacht besteed te worden aan het tijdsaspect. De kosten zijn eenmalig of structureel, terwijl de baten van een programma doorgaans pas in de loop der tijd zichtbaar worden. Deze baten worden in algemeenheid over meerdere jaren gevoeld en kunnen in de loop der tijd aan verandering onderhevig zijn. Teneinde met dit aspect op de juiste wijze rekening te houden wordt veelal gebruik gemaakt van de methodiek van de Netto Contante Waarde. Hierbij worden de baten en kosten in de tijd uitgezet en vervolgens verdisconteerd naar het moment waarop de investering voor het programma gereed is en het interventieprogramma begint.

De termijn die in beschouwing genomen wordt om de kosten en baten te bepalen van programma's gericht op criminaliteitsbestrijding en -preventie ligt gewoonlijk tussen de 7 en 10 jaar (zie Aos et al.⁶³, Dhiri en Brand⁶⁴, en Cohen⁶⁵). De feitelijke effectiviteitsmeting beperkt zich vaak tot de eerste 2 tot 3 jaar.

Een specifiek probleem ten aanzien van het tijdsaspect betreft het verschil in looptijd tussen programma en nulalternatief. Het kan immers zo zijn dat de behandeling/opvang in het nulalternatief korter of langer duurt dan de behandeling in het projectalternatief, het programma, hetgeen tot verschillen in de fysieke mogelijkheid om opnieuw een misdrijf te plegen leidt. Hierdoor kunnen in een bepaald jaar effecten ontstaan die volledig veroorzaakt worden door dit verschil in looptijd. Zowel Aos et al. als Dhiri en Brand stellen de looptijd van nul- en projectalternatief gelijk, zodat bovenstaand probleem omzeild wordt.

Gekozen richting voor het rekenmodel

De tijd die meegenomen wordt om de kosten en baten te bepalen wordt gesteld op maximaal 5 jaar.

Wanneer sprake is van verschil in looptijd wordt dit verschil meegenomen bij de bepaling van de baten. De invloed daarvan wordt - indicatief - getoond in onderstaande figuur. Daarin wordt verondersteld dat de duur van het nulalternatief een jaar korter is dan die van het projectalternatief.

Onderstaande figuur geeft de fictieve recidivekans per jaar aan voor zowel deelnemers aan een programma als niet-deelnemers. Het gaat hierbij om de kans op een eerste nieuw justitiecontact na afloop van nul- dan wel projectalternatief. Zoals gezegd: de niet-deelnemers krijgen een behandeling/straf (nulalternatief) die een jaar korter duurt dan de behandelingsduur voor de deelnemers aan het programma (het projectalternatief). Hierdoor

⁶² Cohen, M. A., *Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice*, Criminal Justice 2000, volume 4, pp. 263-315, 2000.

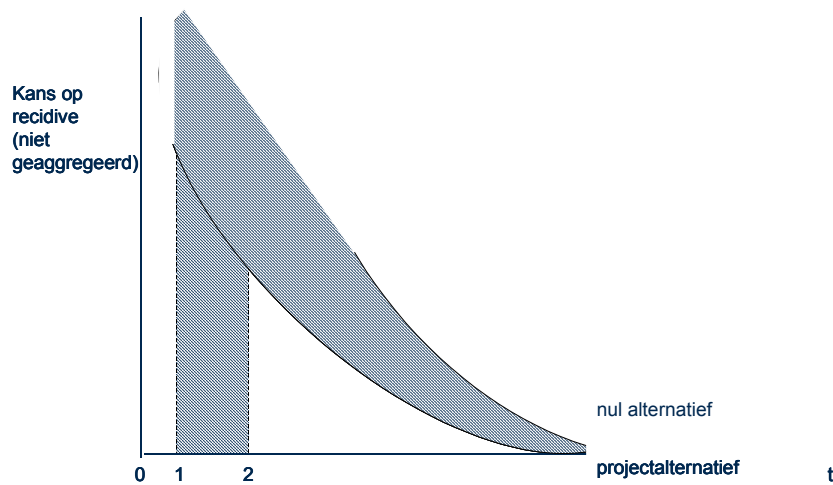
⁶³ Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski & R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.

⁶⁴ Dhiri, S. & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

⁶⁵ Cohen, M. A., *Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice*, Criminal Justice 2000, volume 4, pp. 263-315, 2000.

komen de niet-deelnemers eerder vrij. In de periode tussen het einde van het programma in het nulalternatief en het programma in het projectalternatief is de kans op recidive voor deelnemers substantieel lager. Het gearceerde deel geeft de baten weer.

Figuur 3.1 Ontwikkeling recidive in de tijd bij nul- en projectalternatief

4 Kwalitatieve uitwerking case Strafrechtelijke Opvang Verslaafden

4.1 Inleiding en achtergrond⁶⁶

Voordat in het volgend hoofdstuk het ontwikkelde KBA-rekenmodel gepresenteerd en geïllustreerd wordt aan de hand van de uitwerking van de case SOV, gaan we in dit hoofdstuk op kwalitatieve wijze in op deze case. De kwalitatieve uitwerking vormt daarmee een basis voor de kwantitatieve uitwerking in hoofdstuk 6.

Met ingang van 1 april 2001 heeft de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) kracht van wet gekregen. Hierdoor wordt het mogelijk een groep verslaafden voor de duur van twee jaar een programma te laten doorlopen dat hen in de gelegenheid stelt weer te reïntegreren in de samenleving. Het betreft verslaafden aan harddrugs die door het plegen van reeksen delicten overlast veroorzaken en bij wie interventies tot nu toe niet het gewenste effect hebben gehad.

In de afgelopen jaren werd deze categorie verslaafden bereikt door het met drang aanbieden van hulp. Onderzoek naar de effectiviteit van dranginterventies heeft echter geen eenduidige resultaten opgeleverd⁶⁷. Dranginterventie blijkt slechts bij een deel van de justitiabelen effect te sorteren. Bij drang probeert men een gebruiker die zich in het strafrechtelijk systeem bevindt vanwege een zoveelste delict, in de richting van een zorgtraject te duwen. Hij krijgt de keuze tussen zorg of een strafrechtelijke detentie. De keuze wordt beïnvloed: als de gebruiker kiest voor zorg kan hij niet alleen zijn situatie verbeteren, maar worden ook zijn verdere vervolging en straf geschorst of opgeschort. Doet hij dat niet, of houdt hij zich niet aan de voorwaarden van justitie, dan volgt tenuitvoerlegging. Zo zijn vervolging en straf een dreigende ‘stok achter de deur’, waarmee men gebruikers tot instroom in een zorgtraject en tot het afmaken daarvan hoopt te bewegen, om uiteindelijk minder criminele recidive te bereiken⁶⁸.

In 1997 werd door de toenmalige minister van Justitie Sorgdrager een wijziging van het wetboek van strafrecht aangeboden aan de Tweede Kamer. In dit wetsvoorstel werd een nieuwe interventie geïntroduceerd voor de harde kern criminele verslaafden waarbij de bestaande interventies geen of onvoldoende effect sorteren: de Strafrechtelijke Opvang

⁶⁶ Deze paragraaf is gebaseerd op Koeter (2000) en Ministerie van Justitie (2004): Uitleg SOV: http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechterlijke_opvang_verslaafden.asp. Paragraaf 5.2 en 5.3 zijn integraal overgenomen uit http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechterlijke_opvang_verslaafden.asp.

⁶⁷ Zie Koeter (2004), op basis van Broer en Noyon (1999), Kort e.a. (2000), Koeter et al. (2000).

⁶⁸ Ooyen- Houben, van , M., *De toepassing van drang bij criminele harddruggebruikers – een onderzoek naar de drangaanpak in Nederland*, WODC: Den Haag, 2004.

Verslaafden (SOV). Met ingang van 1 april 2001 heeft de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) kracht van wet gekregen.

4.2 Doel

De strafrechtelijke opvang verslaafden heeft een tweeledige doelstelling:

1. het terugdringen van ernstige overlast als gevolg van de door drugsverslaafden gepleegde strafbare feiten;
2. het oplossen of beheersbaar maken van de individuele (verslavings)problematiek van verslaafde delinquenten, waardoor terugkeer in de maatschappij mogelijk wordt⁶⁹.

4.3 Doelgroep

Criteria doelgroep

De criteria zoals vastgelegd in de wet beperken de doelgroep als volgt:

1. verdachte heeft een misdrijf begaan waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan;
2. verdachte is de afgelopen vijf jaar drie keer onherroepelijk veroordeeld tot een vrijheidsstraf of een zogenaamde werkstraf en heeft deze straffen reeds ondergaan;
3. verdachte is verslaafd aan harddrugs en het door hem gepleegde misdrijf hangt samen met zijn verslaving;
4. verdachte pleegt misdrijven waarvoor de veiligheid van personen en goederen het opleggen van de maatregel eist;
5. verdachte is een man, ouder dan 18 jaar⁷⁰.

Na aanhouding wordt bekeken of de drugsverslaafde verdachte tot de doelgroep behoort, zo ja dan volgt inverzekeringstelling. De reclassering bezoekt de verdachte tijdens de inverzekeringstelling en rapporteert omtrent de verslavingshistorie aan de rechter bij de voorgeleiding. De rechter beslist vervolgens over de inbewaringstelling van de verdachte. De officier dan wel de rechter benoemt een gedragsdeskundige die rapport uitbrengt over de verdachte. De preventieve hechtenis zal zoveel mogelijk plaatsvinden dicht bij de SOV-voorziening om de deskundige van de SOV in de gelegenheid te stellen de verdachte te bezoeken en voor te bereiden op het programma.

In het instroomproces is er sprake van twee rapportages. Allereerst de rapportage van de reclassering om de officier in de gelegenheid te stellen een eerste keuze te maken over de mogelijke geschiktheid van de kandidaat. Na het besluit tot een inbewaringstelling met het oog op eventuele oplegging van de SOV-maatregel wordt door een onafhankelijk gedragsdeskundige een advies opgesteld omtrent de wenselijkheid en haalbaarheid van gedwongen plaatsing in het SOV-programma. De gedragsdeskundige laat zich informeren via een historisch overzicht van de verslavingsreclassering over de verdachte, de verslavings- en criminele carrière en het verloop van de hulpverlening.

⁶⁹ Zie Ministerie van Justitie (2004): Uitleg SOV: http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechtelijke_opvang_verslaafden.asp.

⁷⁰ Zie Ministerie van Justitie (2004): Uitleg SOV: http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechtelijke_opvang_verslaafden.asp.

De gedragsdeskundige zal vooral aandacht hebben voor eventuele contra-indicaties in verband met psychiatrische problematiek, waarbij er vooral op wordt gelet of de verdachte in staat is om het SOV-programma te doorlopen en af te ronden⁷¹.

Relatie SOV en alternatieve straffen

In de praktijk wordt SOV meestal opgelegd aan delinquenten die eerder zonder succes een of meerdere drangtraject(en) hebben afgesloten. SOV wordt opgelegd als ‘uiterste’ behandelmethode/middel⁷².

Wanneer delinquenten in aanmerking komen voor SOV (indicatie SOV krijgen), maar geen SOV krijgen opgelegd, dan worden zij veroordeeld tot een vrijheidsstraf of een werkstraf. De rechter neemt hiertoe de beslissing. Incidenteel kan het in onvoldoende mate beschikbaar zijn van SOV-plaatsen een reden zijn om een vrijheidsstraf of werkstraf op te leggen in plaats van een SOV

Als vordering van een ISD-maatregel (Inrichting Stelselmatige Daders) als SOV niet mogelijk of wenselijk is, maar wel sprake is van een zeer actieve veelpleger, kan een hogere onvoorwaardelijke vrijheidsstraf worden gevorderd dan geïndiceerd is op grond van de algemene richtlijnen voor strafvordering (cf. Bos/Polaris). Er gelden daarbij de volgende regels:

- bij stelselmatige daders, dus degenen die aan de wettelijke eisen voor ISD voldoen, kan:
 - ten hoogste 3 maanden onvoorwaardelijke vrijheidsstraf worden gevorderd (tenzij de puntentelling van Bos/Polaris hoger uitkomt) indien sprake is van lichtere feiten (i.e. bedreiging, winkeldiefstal, fietsdiefstal, zakkenrollerij/kasgreep, lichte mishandeling of eventueel andere feiten met minder dan 10 basispunten in Bos/Polaris);
 - ten hoogste 6 maanden onvoorwaardelijke vrijheidsstraf worden gevorderd bij zwaardere feiten (inbraak, autokraak, autodiefstal, openlijke geweldpleging en eventueel andere feiten met meer dan 10 basispunten).
- Bij overige zeer actieve veelplegers - dus wel 10 delicten gepleegd de afgelopen 5 jaar, maar niet driemaal veroordeeld - kan:
 - Een eis van ten hoogste 1,5 maand (6 weken) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf worden gevorderd (tenzij de puntentelling van Bos/Polaris hoger uitkomt).

Hiermee worden maxima gedefinieerd die kunnen worden gehanteerd in een lokaal beleid dat is toegespitst op specifieke zeer actieve veelplegers.

In principe krijgen de delinquenten die indicatie SOV krijgen en in een omgeving wonen waar SOV beschikbaar is, geen drangtraject aangeboden. Voor hen is een drangtraject dus geen alternatief. Immers, SOV is een uiterst middel en om in de praktijk in aanmerking te komen voor SOV is reeds minimaal een drangtraject zonder succes afgerond. Wanneer SOV niet beschikbaar is in een regio, kan een drangplaatsing wel een mogelijkheid zijn naast vrijheidsstraf en werkstraf. De rechter bepaalt - mede op basis van de ernst/de

⁷¹ Zie Ministerie van Justitie (2004): Uitleg SOV: http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechterlijke_opvang_verslaafden.asp.

⁷² Aangegeven door Marianne van Ooyen-Houben, WODC, in een toelichtend gesprek over SOV.

zwaarte van het gepleegde delict en de motivatie van de delinquent om zich te laten behandelen - of de delinquent in aanmerking komt voor behandeling in een drangtraject of dat een vrijheidsstraf of werkstraf wordt opgelegd⁷³.

Brede en enge doelgroep

Op basis van bovenstaande kan gesteld worden dat de ‘brede’ doelgroep van SOV gevormd wordt door personen die voldoen aan de in de eerste sectie van deze paragraaf genoemde vijf criteria. De enge doelgroep wordt gevormd door personen die behoren tot de brede doelgroep en:

- die niet geconfronteerd zijn met een zodanige psychiatrische problematiek dat zij niet in staan zijn een SOV programma te volgen;
- die eerder minstens één drangtraject zonder succes hebben afgerond;
- die in een regio wonen waar SOV beschikbaar is.

Zoals gezegd kan aan deze personen in principe SOV worden opgelegd. De rechter beslist of het SOV wordt of een andere straf.

Delictprofielen

Op dit moment zijn geen persoonlijke achtergrondkenmerken en/of delictprofielen van de deelnemers aan de SOV beschikbaar (behoudens de algemene kenmerken, welke in de vorige sectie uiteengezet zijn).

Als benadering gaan we uit van gegevens uit het onderzoek van Wartna en Tollenaar⁷⁴. Daarin worden profielen van verschillende veelplegers onderscheiden naar de typen delicten die zij gepleegd hebben en de afdoening van hun strafzaken. Cluster 1 wordt gevormd door aan harddrugs verslaafde veelplegers (Cluster 1: N=19.683). Hun delictprofiel wordt in onderstaande tabel weergegeven.

De gegevens voor deze profilering zijn ontleend aan de Onderzoek- en Beleidsdatabase voor de Justitiële Documentatie (OBJD). In de analyse zijn alle mensen meegenomen die in Nederland tussen 1997 en 2001 minstens drie strafzaken hadden wegens een misdrijf en waarvan de zaak door het OM of door een rechter met een sanctie werd afgedaan.

Tabel 5.1 Typen delicten en aandelen

Type delict	Aandeel (in %)
Cluster 1, N = 19.683	
Vermogensdelict zonder geweld	70,08
Vermogensdelict met geweld	5,13
Agressie delict	11,88
Zeden delict	0,51
Opium delict	3,23
WvW delict	7,25
Overig delict	1,92

Bron: Wartna en Tollenaar (2004).

⁷³ Aangegeven door Marianne van Ooyen-Houben, WODC, in een toelichtend gesprek over SOV.

⁷⁴ Wartna, B.S.J. en N. Tollenaar, *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgde daders*; Onderzoeksrapport 216, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum: Den Haag, 2004.

Deze groep wordt dus gekenmerkt door een zeer hoog aandeel vermogensdelicten zonder geweld, een redelijk aandeel agressie delicten en kleinere aandelen wegenverkeerswetdelicten, vermogensdelicten met geweld en opium delicten. Zeden delicten worden vrijwel niet gepleegd door deze groep.

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke misdrijven behoren tot de samengestelde delicten uit de vorige tabel.

Tabel 5.2 Nadere specificatie van typen delicten

Type delict	Nadere specificatie
Vermogensdelict zonder geweld	Afpersing, inbraak in woning, valsheidsmisdrijven, diefstal in vereniging met braak, verduistering, bedrog, heiling, inbraak in woning, eenvoudige diefstal, winkeldiefstal, fietsendiefstal, inbraak in bedrijf, diefstal in vereniging, verduistering in dienstbetrekking, overige vermogensmisdrijven
Vermogensdelict met geweld	Diefstal met geweld
Agressie delict (excl. moord en doodslag)	Openlijke geweldpleging zwaar (vnl. Tegen personen), bedreiging met hantering wapen, openlijke geweldpleging licht (vnl. tegen goederen), vernieling, eenvoudige mishandeling, eenvoudige belediging, dood/zwaar lichamelijk letsel door schuld, dierenmishandeling, overige misdrijven tegen leven, overige vernielingen
Zeden delict	Verkrachting/aanranding zwaar, gemeenschap met kinderen, ontucht met bewusteloze/kind, ontucht door ouders, aanranding licht, schennis der eerbaarheid, overige zedendelicten
Opium delict	Handel in harddrugs, opiumwet - softdrugs
Wegenverkeerswet delict	Rijden onder invloed vanaf cat. 4b, rijden na ontzegging, bloedproef weigeren, doorrijden na ongeval, joyriding, rijden onder invloed tot cat. 4b, overige verkeersmisdrijven
Overig delict	Vuurwapenwet, wederspanningheid, belemmeren politie, schuldheiling, huis/lokaalvredebreuk, discriminatie, overige misdrijven openbare orde en gezag
Niet meegenomen	Moord en doodslag

Bron: ECORYS-NEI, o.b.v. Wartna, B.S.J. en N. Tollenaar⁷⁵ en van der Heiden en Bol⁷⁶.

Bij deze profilering willen we opmerken dat het criminaliteitsprofiel een ‘grove’ benadering is van het werkelijke profiel van de deelnemers aan SOV. Dit laatste profiel komt beschikbaar na afronding van de effectevaluatie (van WODC en AIAR). Het hierboven beschreven profiel is niet specifiek gericht op de SOV-doelgroep, maar op alle (met name drugsverslaafde) veelplegers, inclusief bijvoorbeeld vrouwen en personen onder de 18 jaar (welke beide niet tot de doelgroep van de SOV behoren).

⁷⁵ Wartna, B.S.J. en N. Tollenaar, *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de ‘veelplegers’ in de populatie van vervolgte daders*, Onderzoeksrapport 216, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum: Den Haag, 2004.

⁷⁶ Heiden, N. en M.W. Bol, *Moeilijke jeugd, Risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicjongeren*, Onderzoek en Beleid nr. 183, WODC: Den Haag, 2000.

4.4 Kenmerken SOV: projectalternatief⁷⁷

De belangrijkste kenmerken van de SOV zijn:

- De SOV is geen justitiële sanctie maar een justitiële maatregel. De belangrijkste implicatie hiervan is dat de duur van de maatregel in principe niet gerelateerd is aan de ernst van het delict.
- De SOV betreft een dwangplaatsing en geen drangplaatsing. De drugsverslaafde heeft bij het opleggen van SOV geen keus. De rechter legt hem de plaatsing in de SOV op. Wanneer sprake is van een drangplaatsing, dan heeft de drugsverslaafde wel een keus. De rechter legt hem voor: of je gaat naar bijv. een drugskliniek om een behandeling te volgen, of je gaat naar de gevangenis. De verslaafde mag kiezen wat hij wil⁷⁸.
- Bij SOV is wel sprake van drang (en niet van dwang) in de behandeling. Dit betekent dat wanneer iemand niet meedoet aan een programma, hij in een zogenaamd 'sober regime' terechtkomt. Daar worden allerlei privileges onthouden. De SOV'er krijgt bijvoorbeeld minder vrijheid binnen de afdeling. Op die manier wordt er drang op hem uitgeoefend om aan het programma mee te doen, maar de verslaafde heeft de keus of hij wel of niet mee wil doen.
- De SOV richt zich niet alleen op het terugdringen van de door de verslaafde veroorzaakte overlast maar ook op het oplossen dan wel beheersbaar maken van de (verslavings)problematiek van de individuele delinquent.
- De SOV kent een gefaseerde opzet (een gesloten, half open en open fase van ieder 6 - 9 maanden) waarin het accent van de begeleiding verschuift van het afstand nemen van patroon van verslaving en criminaliteit naar een concrete voorbereiding op een ander meer geregeld bestaan. De maximale duur van de SOV is 24 maanden.
- Het programma is niet primair therapeutisch van opzet maar meer praktisch, op resocialisatie gericht. Het richt zich primair op het bieden van een gestructureerde omgeving en het aanleren van praktische vaardigheden op het gebied van arbeid, scholing, financiën, zelfstandig wonen, opbouwen relaties en vrijetijdsbesteding en niet op de behandeling van het verslavingssyndroom.

Uitvoering van de SOV gebeurt in speciaal ingerichte SOV-voorzieningen in Amsterdam, Rotterdam en Utrecht. Zes middelgrote steden - Arnhem, Nijmegen, Eindhoven, 's Hertogenbosch, Maastricht en Heerlen - werken samen met de SOV in Utrecht voor SOV⁷⁹.

4.5 Nulalternatieven

Bepaling van een adequaat nulalternatief is essentieel voor een valide bepaling van de effecten (en daaruit vloeiend de baten) en de incrementele kosten van SOV. Zowel de interpretatie als de verwachte grootte van het effect wordt voor een belangrijk deel bepaald door de definities van projectalternatief én nulalternatief.

⁷⁷ Zie AIAR, Projectvoorstel Evaluatie van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden, AIAR, 2002.

⁷⁸ Met dank aan Marja Bakker van AIAR en Marianne van Ooyen van het WODC voor de toelichting hierop.

⁷⁹ Zie Ministerie van Justitie (2004): Uitleg SOV:

http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechterlijke_opvang_verslaafden.asp.

Nulalternatief voor enge doelgroep

Zoals reeds in aangegeven in paragraaf 5.3 wordt aan personen die behoren tot de enge doelgroep voor SOV, maar aan wie om welke reden dan ook geen SOV wordt opgelegd, in principe een vrijheidsstraf of werkstraf opgelegd. Nulalternatief (1) voor de enge doelgroep bestaat uit een vrijheidsstraf. De lengte/zwaarte van deze straf is met name afhankelijk van de ernst van het delict en het verleden van de delinquent. Nulalternatief (2) voor de enge doelgroep bestaat uit een werkstraf. Wederom wordt de lengte/zwaarte bepaald door de ernst van het delict en het verleden van de delinquent.

Nulalternatief buiten SOV- regio

Aan personen die voldoen aan de SOV-criteria, maar die buiten de SOV-regio wonen, kan in plaats van SOV een drangtraject worden aangeboden (naast vrijheidsstraf en werkstraf).

Bij de effectevaluatie van SOV die voor het WODC wordt uitgevoerd door AIAR, wordt het nulalternatief gevormd door twee soorten drangtrajecten. Daarin wordt uitgegaan van een quasi-experimentele opzet met 2 controlegroepen. Dit zijn: 1. verslaafde justitiabelen die in het kader van een drangaanbod instromen in het Triple-Ex programma van het programma Justitiële verslavingszorg (JVZ) van het circuit verslavingszorg van Parnassia Psycho-Medisch Centrum Den Haag, en 2. verslaafde justitiabelen die in het kader van een drangplaatsing op de Forensische Verslavingskliniek (Piet Roorda Kliniek Apeldoorn) zijn geplaatst. Aan personen in deze controlegroepen kon geen SOV worden opgelegd, omdat zij buiten de SOV-regio's wonen⁸⁰. Voor deze laatste groepen geldt echter dat zij niet zuiver vergelijkbaar zijn met personen aan wie wel SOV is opgelegd; het is geen geheel representatieve controlegroep.

De gehanteerde nul- en projectalternatieven zien er dan als volgt uit:

Tabel 5.3 Nulalternatieven en projectalternatief SOV

Projectalternatief: SOV	Nulalternatief 1: Vrijheidsstraf	Nulalternatief 2: Werkstraf	Nulalternatief 3: Drangplaatsing A	Nulalternatief 4: Drangplaatsing B
Harde kern criminele harddruggebruikers worden in het kader van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden met <i>dwang</i> opgenomen in een afkick- en reïntegratie-programma en volgen met drang een behandelprogramma, welk met name gericht is op resocialisatie.	Harde kern criminele harddruggebruikers krijgen een vrijheidsstraf opgelegd.	Harde kern criminele harddruggebruikers krijgen een werkstraf opgelegd.	Harde kern criminele harddruggebruikers stromen in het kader van een <i>drang</i> plaatsing in in het Triple-Ex programma van het programma Justitiële verslavingszorg van het circuit verslavingszorg van Parnassia Psycho-Medisch Centrum te Den Haag. Behandeling is met name gericht op verslavingsproblematiek.	Harde kern criminele harddruggebruikers worden in het kader van een <i>drang</i> plaatsing op de Forensische Verslavingskliniek: de Piet Roorda Kliniek te Apeldoorn geplaatst. Behandeling is met name gericht op verslavingsproblematiek.

⁸⁰ Toen de evaluatie werd opgezet, werd nog geen SOV aangeboden in de regio Den Haag. Dat is inmiddels wel het geval.

Deze effecten van SOV dienen te worden geïnventariseerd door na te gaan in welke opzichten de ontwikkeling die zich voordoet met de SOV te vergelijken is met de ontwikkeling die verkregen wordt met oplegging van een vrijheidsstraf, met oplegging van een werkstraf, met oplegging van drangaanbod A1 en met oplegging van drangaanbod A2.

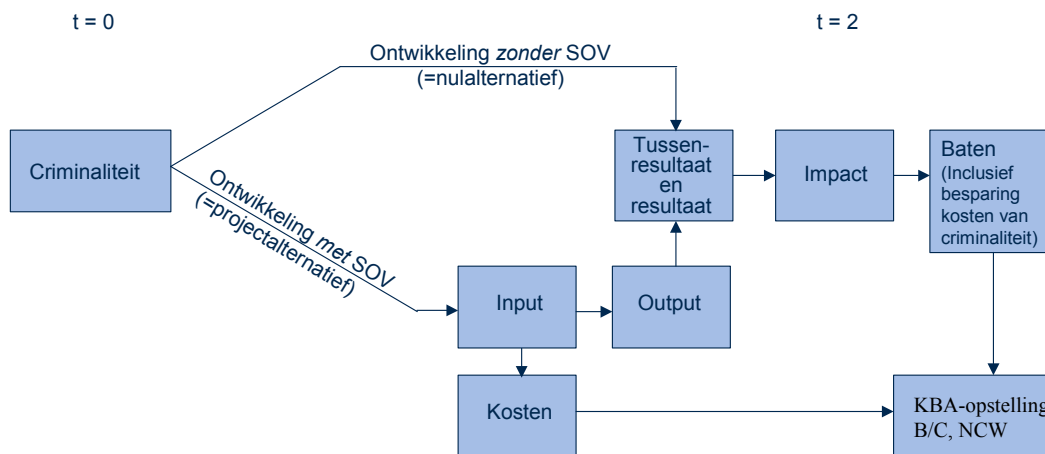
De kosten van de input van de SOV zullen vergeleken worden met die van de verschillende nulalternatieven. Daarbij zullen we starten met een vergelijking van integrale kosten (van projectalternatief met nulalternatief), waarna de incrementele kosten van het projectalternatief bepaald kunnen worden.

4.6 Naar een KBA-opstelling: resultaat, impact en waardering

4.6.1 Effecten en hun onderlinge relaties

Verschiede soorten effecten kunnen onderscheiden worden bij een SOV. Deze worden hieronder uiteengezet en toegelicht. Onderstaand schema geeft de relatie tussen e verschillende soorten effecten van SOV weer, alsmede de relatie tussen het ontwikkelingspad met en het ontwikkelingspad zonder uitvoering van SOV, en de totstandkoming van een KBA-opstelling.

Figuur 5.1 Verschillende effecten van SOV en hun relaties

Input en kosten

De input van SOV wordt gevormd door de extra geïnvesteerde middelen om SOV uit te voeren. Deze kunnen onderscheiden worden in personeel, locatie, operationele middelen, materiaal, documentatie en financiering⁸¹. De kosten bestaan uit de monetaire waarden van de inputs.

⁸¹ S. Dhiri & S. Brand, Crime Reduction Programme. *Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

Output

De output wordt gevormd door het aantal deelnemers dat behandeld is via SOV.

Tussenresultaat

Het tussenresultaat wordt gevormd door de verminderde verslavingsproblematiek/ de verminderde kans op verslaving, en de verhoogde kans op resocialisatie van de deelnemers.

Resultaat

Het resultaat wordt gevormd door de verminderde kans op recidive door de deelnemers. We kiezen voor deze maatstaf als resultaat (en daarmee als prestatie-indicator) en niet voor vermindering verslavingsproblematiek en verbetering resocialisatie, omdat deze laatste vooral voordelen op kunnen leveren voor (het welzijn van) de dader. Samen met het WODC is besloten het perspectief van de dader buiten beschouwing te laten in de uiteenzetting van de effecten, de kosten en de baten van SOV. Daarbij veronderstellen we dat de verminderde kans op recidive vooral een afgeleide is van de verminderde verslavingsproblematiek en de verbeterde mogelijkheden tot resocialisatie.

Impact

De impact wordt gevormd door de maatschappelijke effecten van SOV, welke tijdens en na de implementatieperiode kunnen ontstaan⁸². Deze onderscheiden we in *directe* en *indirecte* effecten. De directe effecten hangen per definitie samen met de interventie⁸³. De indirecte effecten ontstaan uit doorwerking van de directe effecten op anderen dan dader en/of slachtoffer en uit doorwerking in de tijd.

Baten

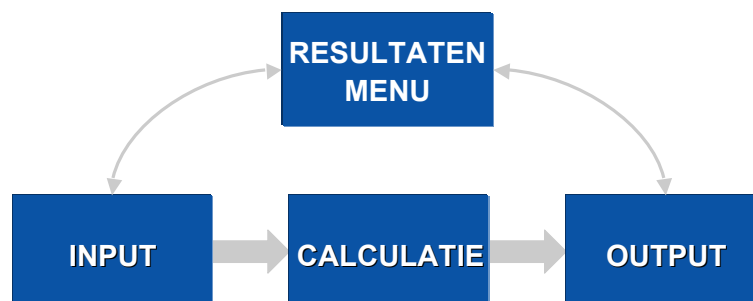
De baten worden gevormd door de in geld uitgedrukte waarden van de effecten van de SOV, in het bijzonder van de 'impact' van SOV. Verschillende indicatoren kunnen vervolgens gebruikt worden om deze baten te vergelijken met de kosten van de SOV (B/C ratio, NCW, IRR).

⁸² Zie: S. Dhiri & S. Brand, Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999. In deze publicatie wordt 'impact' aangeduid met 'outcome'.

⁸³ Van alle overwegingen rond een justitiële interventie vormen de te verwachte directe effecten tezamen veelal de belangrijkste reden voor opzet en implementatie van de interventie.

5 Het KBA-rekenmodel

Dit hoofdstuk geeft een korte beschrijving van de ontwikkeling van het KBA-model voor het WODC. Bij wijze van voorbeeld zijn er de berekeningen voor het proefproject Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) in meegenomen. De gegevens voor dit proefproject zijn voornamelijk fictieve cijfers. Het KBA-rekenmodel kent de volgende globale opzet:

5.1 Doel van het model

Het doel van het model is het berekenen van de maatschappelijke kosten en baten van een justitiële interventie: levert de interventie maatschappelijk gezien meer baten (of minder kosten) dan de referentie of het nulalternatief.

Het gaat in deze berekeningen dan om het verschil tussen de incrementele kosten van de interventie en de incrementele baten van de interventie (kosten interventie minus kosten nulalternatief en baten interventie minus baten nulalternatief). We moeten dus weten wat de waarde is van inputs en resultaat in het nulalternatief en bij de interventie.

De kosten van een interventie zijn de kosten die justitie maakt om de interventie uit te voeren. Als baten zijn gedefinieerd de vermeden kosten van criminaliteit, bestaande uit directe en indirecte kosten voor het slachtoffer, maar ook de vermeden kosten voor opsporing, vervolging, berechting en uitvoering van rechtspraak.

Een belangrijke variabele om te berekenen is dus het verwachte aantal delicten dat wordt voorkomen middels de interventie in vergelijking met het nulalternatief. De invoer van het model is er op gericht om deze variabele te berekenen.

Er is voor gekozen om de gebruiker in een aantal overzichtelijke stappen de benodigde informatie te laten invoeren. Na deze invoer wordt de gebruiker direct naar het resultatenmenu gebracht. In principe ziet de gebruiker niets van de calculatiemodule.

Allereerst wordt er stap voor stap uitgelegd welke invoer er wordt gevraagd en waarom deze invoer wordt gevraagd. Hierbij wordt daar waar van toepassing stil gestaan bij de gemaakte keuzes voor de huidige opstelling. Vervolgens wordt het resultatenmenu uitgelegd. Als laatste wordt een gevoeligheidsanalyse van de resultaten van het proefproject besproken.

5.2 De zeven stappen van de invoer

Stap 1 – Modelparameters

In de eerste stap wordt gevraagd om een aantal uitgangspunten in te vullen, die met name belangrijk zijn voor de monetaire berekeningen in de tijd:

- 1a Basisjaar model
- 1b Looptijd model
- 1c Basisjaar prijsniveau
- 1d Discontovoet netto effecten (reëel)
- 1e Indexatie kosten en baten
- 1f Schatting gemiddelde jaarlijkse inflatie
- 1g Invoer vermeden kosten

Ja	nee
Kort	Uitgebreid

Omdat er over een periode van in dit geval 5 jaren wordt gekeken, moet er financiële data van verschillende jaren vergelijkbaar worden gemaakt. Het is dus belangrijk om een basisjaar van de berekeningen te definiëren. De looptijd van het model geeft aan hoever er in de toekomst wordt gekeken, inclusief de looptijd van de interventie.

De discontovoet is nodig om de financiële resultaten voor de verschillende jaren bij elkaar op te kunnen tellen en tot een netto contante waarde berekening te kunnen komen. De indexatie van kosten heeft betrekking op het al dan niet in nominale termen berekenen van kosten en baten. Dit houdt in dat kosten en baten worden weergegeven in het prijspeil van het betreffende jaar, in plaats van in het prijspeil van het basisjaar. Als er niet wordt geïndexeerd worden de prijzen weergegeven in reële termen, ofwel in het prijspeil van het basisjaar.

Stap 1 2 3 4 5 6 7

Welkom in het KBA model voor justitiële interventies. Dit model start met een aantal modelparameters

1.a Basisjaar model 2004

1.b Horizon van het model 5 jaar inclusief behandelperiode

1.c Basisjaar prijsniveau 2004

1.d Discontovoet (reëel) 7,0 % Bron: Ministerie van Financiën

1.e Indexatie kosten en baten nee

1.f Schatting jaarlijkse inflatie 2,0 % gemiddeld per jaar

1.g Invoer vermeden kosten Kort Uitgebreid Naar invoer

< Start Verder >

Schatting vermeden kosten

Bij stap 1g wordt informatie gevraagd over de gemiddelde kosten per voorkomen delict voor ieder onderscheiden type, onderscheiden kostendragende partij en naar directe en indirecte kosten. Mogelijke bronnen voor deze inschattingen van de kosten zijn gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek of gegevens van de Home Office.

Deze indeling van kosten per kostendrager en delicttype resulteert in de in te vullen overzichtstabel tabel 6.1⁸⁴.

Tabel 6.1 Waardering van (directe en indirecte) effecten per delicttype per kostendrager

Omschrijving	Kostendrager	Direct	Indirect	Totaal
Vermogensdelicten zonder geweld	Ministerie van Justitie			
	Overig overheid			
	Slachtoffer			
	Overig maatschappij			
	TOTAAL			
Vermogensdelicten met geweld	Ministerie van Justitie			
	Overig overheid			
	Slachtoffer			
	Overig maatschappij			
	TOTAAL			
Agressiedelicten	Ministerie van Justitie			
	Overig overheid			
	Slachtoffer			
	Overig maatschappij			
	TOTAAL			

⁸⁴ De delictcategorie moord en doodslag is niet in het huidige model opgenomen, omdat het model zich richt op de case SOV. De deelnemers aan SOV zijn stelselmatige daders, welke nauwelijks delicten plegen die tot deze categorie behoren. Het is echter wel mogelijk het model zodanig in te stellen dat de categorie moord en doodslag wel meegenomen wordt.

Omschrijving	Kostendrager	Direct	Indirect	Totaal
Zedendelicten	Ministerie van Justitie Overig overheid Slachtoffer Overig maatschappij			
	TOTAAL			
Opiumdelicten	Ministerie van Justitie Overig overheid Slachtoffer Overig maatschappij			
	TOTAAL			
WvW delicten (WegenverkeersWet)	Ministerie van Justitie Overig overheid Slachtoffer Overig maatschappij			
	TOTAAL			
Overige delicten	Ministerie van Justitie Overig overheid Slachtoffer Overig maatschappij			
	TOTAAL			
Algemene kosten (voor ieder delict)	Ministerie van Justitie Overig overheid Slachtoffer Overig maatschappij			
	TOTAAL			

Kosten voor het slachtoffer

Voor het kostendragende slachtoffer zijn verschillende bronnen gebruikt om de gemiddelde kosten per voorkomen delict te schatten. Als eerste is gekeken naar Nederlandse statistieken die beschikbaar zijn. Hiervoor is het CBS benaderd en is gebruik gemaakt van bij het WODC beschikbare gegevens. Het CBS had enige statistieken omtrent materiële en immateriële schade door criminaliteit. Slechts de materiële schade was uitgedrukt in geld. De immateriële schade is bij het CBS uitgedrukt in procenten van het aantal delicten, waarvan men immateriële schade ondervindt. Van de materiele schade is middels een bewerking van de statistieken bepaald dat er gemiddeld zo'n 8,5 procent van de schade door verzekeringen wordt uitgekeerd.

Voor de immateriële schade uitgedrukt in geld is gebruik gemaakt van de Home Office in Engeland. Uit deze statistieken zijn, weliswaar door interpretatie, voor de meeste delicttypes schattingen gevonden voor immateriële schade voor het slachtoffer. De resultaten van de kostenschatting voor het slachtoffer staan in tabel 6.2.

Tabel 6.2 Gemiddelde kosten per delict voor het slachtoffer

Delicttype	Direct	Indirect ⁸⁵	Bronnen
Vermogensdelicten zonder geweld	788	-	Materieel ⁸⁶ : WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Diefstal delicten: € 652 mln / 1,7 mln delicten. Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, emotional and physical impact on victims, gemiddelde van categorieën 'Theft-not vehicle', 'Vehicle theft' en 'Burglary', gemiddelde van GBP 100, 220 en 550 = GBP 290, conversiefactor naar EUR = 1,5
Vermogensdelicten met geweld	3.953	-	Materieel: WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Diefstal delicten: € 652 mln / 1,7 mln delicten. Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, emotional impact, 'Robbery/mugging', GBP 2400, conversiefactor naar EUR = 1,5
Agressiedelicten	22.716	-	Materieel: o.b.v. WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Vandalisme: € 442 mln / 1,89 mln delicten. Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, as a consequence of crime costs, category 'All violence against persons excluding homicide', GBP 15.000, conversiefactor naar EUR = 1,5
Zedendelicten	18.000	-	Materieel: - Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, as a consequence of crime costs, category 'Sexual offences', GBP 12.000, conversiefactor naar EUR = 1,5
Opiumdelicten	216	-	Materieel: gelijk verondersteld aan agressiedelicten o.b.v. WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 : € 442 mln / 1,89 mln delicten Immaterieel: onbekend
Wegenverkeerswetdelicten	482	-	Materieel: WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 - Doorrijden na ongeval: € 101 mln / 1,91 mln delicten
Overige delicten	-	-	Onbekend
Totaal	46.154	-	

⁸⁵ De indirecte kosten bestaan voornamelijk uit medische kosten en verloren output/productiviteit. Medische kosten worden verondersteld voor 100% verzekerd te zijn en ten laste te komen van 'Overig maatschappij'. Verloren output/productiviteit wordt verondersteld dat loon wel wordt doorbetaald, zodat deze kosten ook voor rekening komen van 'Overig maatschappij'.

⁸⁶ Van de materiële direct effecten (verloren/gestolen geld of eigendommen is 8,5% afgetrokken, welke verondersteld is uitgekeerd wordt door de verzekering. Deze 8,5% komt ten laste van de categorie 'Overig maatschappij'.

Kosten voor overig maatschappij

Deze kosten hebben met name betrekking op kosten voor het slachtoffer die gedekt worden door verzekeringen. Ten aanzien van materiële schade geeft de CBS-statistiek aan dat er gemiddeld 8,5 procent van de materiele schade geheel of gedeeltelijk wordt vergoed. Van alle delicten zijn er 59,4 procent delicten met financiële schade. Van die delicten wordt gemiddeld 23,8 procent gecompenseerd middels een geheel of gedeeltelijke vergoeding. De gemiddelde vergoeding bedraagt dan 60 procent. Dit resulteert in een gemiddelde van $59,4\% \times 23,8\% \times 60\% = 8,5\%$.

Naast bovengenoemde kosten zijn het met name de kosten voor medische hulp, slachtofferhulp en verloren output/productiviteit. Van de medische hulp wordt verondersteld dat 100 procent wordt vergoed en van de verloren output wordt verondersteld dat er wel sprake is van loon doorbetaling. Dit alles resulteert in onderstaande cijfers voor de categorie ‘Overig maatschappij’, zoals weergegeven in tabel 6.3.

Tabel 6.3 Gemiddelde kosten per delict voor overig maatschappij

Delicttype	Direct	Indirect	Bronnen
Vermogensdelicten zonder geweld	-	73	Materieel: WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Diefstal delicten: € 652 mln / 1,7 mln delicten / 1,085 * 8,5% Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, health services en lost output, gemiddelde van categorieën 'Theft-not vehicle', 'Vehicle theft' en 'Burglary', gemiddelde van GBP 40 en GBP 10 = GBP 25, conversiefactor naar EUR = 1,5
Vermogensdelicten met geweld	-	960	Materieel: WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Diefstal delicten: € 652 mln / 1,7 mln delicten / 1,085 * 8,5% Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, health services en lost output, 'Robbery/mugging', GBP 616, conversiefactor naar EUR = 1,5
Agressiedelicten	-	4.831	Materieel: o.b.v. WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Vandalisme: € 442 mln / 1,89 mln delicten / 1,085 * 8,5% Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, health services en lost output, category 'All violence against persons excluding homicide', GBP 3.206, conversiefactor naar EUR = 1,5
Zedendelicten	-	4.852	Materieel: - Immaterieel: o.b.v. Home Office study 217, as a consequence of crime costs, category 'Sexual offences', GBP 3.220, conversiefactor naar EUR = 1,5
Opiumdelicten	-	20	Materieel: gelijk verondersteld aan agressiedelicten o.b.v. WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 – Vandalisme: € 442 mln / 1,89 mln delicten / 1,085 * 8,5% Immaterieel: onbekend
Wegenverkeerswetdelicten	-	44	Materieel: WODC, Criminaliteit en Rechtshandhaving 2001, cijfers 1999, combinatie van Tabel 3.14 en 3.16 - Doorrijden na ongeval: € 101 mln / 1,91 mln delicten / 1,085 * 8,5%
Overige delicten	-	-	Onbekend
Totaal	-	10.780	

De kosten per delict voor het Ministerie van Justitie en voor Overig overheid zijn op dit moment nog niet te bepalen. Deze kosten zijn als een algemene opslag op alle kosten per delicttype gedefinieerd, de post Algemene Kosten in de eerste tabel van deze paragraaf.. Om deze kosten te schatten is gebruik gemaakt van de WODC-publicatie *Criminaliteit en Rechtshandhaving* uit 1999, waarin in hoofdstuk 7 een inschatting is gemaakt tot kwantificatie van deze kosten. Dit resulteert in de volgende kosten per delict gebaseerd op cijfers uit 1998/1999:

Kosten per delict Justitie	284
Kosten per delict Overig overheid	790
Kosten per delict Maatschappij	665

De kosten voor justitie bestaan uit de kosten voor vervolging, berechting, tenuitvoerlegging en nazorg. De kosten voor overig overheid zijn met name de politiekosten voor preventie en opsporing.

Stap 2 – Omschrijving van de interventie

In deze stap wordt nog slechts achtergrondinformatie ingevoerd over de interventie:

2a	Naam interventie	
2b	Omschrijving interventie	
2c	Doel van de interventie	

Deze informatie wordt gebruikt voor het automatisch gegenereerde rapport, dat aan het einde de resultaten uit het model in een compleet overzicht samenvat. In het onderstaande figuur ziet u welke gegevens er zijn ingevoerd voor het proefproject SOV.

Omschrijving van de interventie

2.a	Naam interventie	Strafrechtelijke Opvang Verslaafden
2.b	Omschrijving	De SOV kent een gefaseerde opzet waarin het accent van de begeleiding verschuift van het afstand nemen van patroon van verslaving en criminaliteit naar een concrete voorbereiding op een ander meer geregeld bestaan. Het programma is niet primair therapeutisch van opzet maar meer praktisch, op resocialisatie gericht. Uitvoering van de SOV gebeurt in speciaal ingerichte SOV-voorzieningen in Amsterdam, Rotterdam en Utrecht.
2.c	Doel van de interventie	De strafrechtelijke opvang verslaafden heeft een tweeledige doelstelling: 1. het terugdringen van ernstige overlast als gevolg van de door drugsverslaafden gepleegde strafbare feiten; 2. het oplossen of beheersbaar maken van de individuele (verslavings)problematiek van verslaafde delinquenten, waardoor terugkeer in de maatschappij mogelijk wordt.

< Terug Verder >

Alle lichtgrijze cellen zijn invoercellen. Als een cel niet lichtgrijs is, kan er geen data ingevoerd worden.

Stap 3 – Gegevens van de doelgroep van de interventie

Het doel van deze stap is een overzicht te maken van de kenmerken van de doelgroep en het aantal delicten dat deze doelgroep in het algemeen pleegt. De volgende invoer wordt gevraagd:

3a	Doelgroep	<input type="text"/>
3b	Omschrijving doelgroep	<input type="text"/>
3c	Aantal deelnemers aan de interventie	<input type="text"/>
3d	Schatting multiplier voor de correctie voor niet geregistreerde delicten:	<input type="text"/>
	▪ Vermogensdelicten zonder geweld	<input type="text"/>
	▪ Vermogensdelicten met geweld	
	▪ Agressiedelicten	
	▪ Zedendelicten	
	▪ Opiumdelicten	
	▪ Wegenverkeerswetdelicten	
	▪ Overige delicten	

Bij 3d kan de gebruiker de delictcategorieën invullen, met een maximum van 7 categorieën. De basisindeling volgt de indeling zoals gebruikt in het onderzoek van Wartna en Tollenaar (2004)⁸⁷. Hieronder volgen 2 figuren waarop te zien is welke data voor het proefproject SOV zijn ingevuld. Het model biedt de mogelijkheid om rekening te houden met alleen de geregistreerde justitiezaken, of met zowel geregistreerde als niet-geregistreerde zaken.

Het aantal personen dat op de peildatum 1 augustus 2004 aan de SOV deelneemt bedraagt ongeveer 129. De beschikbare plaatsen in Utrecht, Amsterdam en Rotterdam zijn dan voor respectievelijk 50 procent, 75 procent en 80 procent bezet.

⁸⁷ Wartna, B.S.J. en N. Tollenaar, *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgde daders*; Onderzoeksrapport 216, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum: Den Haag, 2004.

Stap 1 2 **3** 4 5 6 7

I Gegevens van de doelgroep van de interventie

3.a Doelgroep

3.b Omschrijving doelgroep

De criteria zoals vastgelegd in de wet beperken de doelgroep als volgt:

1. verdachte heeft een misdrijf begaan waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan;
2. verdachte is de afgelopen vijf jaar drie keer onherroepelijk veroordeeld tot een vrijheidsstraf of een zogenaamde werkstraf en heeft deze straffen reeds ondergaan;
3. verdachte is verslaafd aan harddrugs en het door hem gepleegde misdrijf hangt samen met zijn verslaving;
4. verdachte pleegt misdrijven waarvoor de veiligheid van personen en goederen het opleggen van de maatregel eist;
5. verdachte is een man, ouder dan 18 jaar

Stap 1 2 **3** 4 5 6 7

II Gegevens van de doelgroep van de interventie

3.c Aantal deelnemers aan interventie personen Bron:

3.d Schatting multiplier voor de correctie van niet geregistreerde delicten: Bron:

Indeling delicten	Multiplier
Vermogensdelicten zonder geweld	4,00
Vermogensdelicten met geweld	5,80
Agressiedelicten	16,70
Zedendelicten	3,50
Opiumdelicten	2,10
Wegenverkeerswetdelicten	2,10
Overige delicten	4,00

Stap 4 – Kosten van de interventie

In deze stap worden de looptijd en de kosten van interventie ingevoerd. Er is gekozen voor de invoer van de normprijs die beschikbaar is bij DJI. In principe beschikt DJI over een normprijs voor iedere interventie. De gehanteerde normprijzen worden, exclusief de opslagen voor sectorale en DJI-brede overhead, ingevoerd. Deze opslagen zijn voor iedere interventie gelijk en daarom niet relevant voor de bepaling van de incrementele kosten.

4a Looptijd van de interventie (in maanden of jaren)

4b Kosten van de interventie (in reële bedragen⁸⁸):

De door DJI gehanteerde normprijs per plaats per dag
(exclusief sectorale en DJI brede overhead)

- Normprijs per plaats per dag

1	2	3	4

In het model worden reële bedragen gevraagd. Dit betekent dat de kosten worden ingevoerd in het prijspeil van het basisjaar.

Het model kent een maximale looptijd van de interventie van 4 jaren. Dit is gedaan om het model hanteerbaar te houden en er is aangegeven dat een langere tijdshorizon dan 5 jaar niet gewenst is op dit moment. De maximale 4 jaar laten dan in ieder geval nog 1 jaar effectberekening toe. De effecten kunnen over meerdere jaren gevoeld worden. Daarom kunnen tot 10 jaar gegevens over recidivefrequentie in beschouwing genomen worden.

De onderstaande figuur geeft de invoer voor het proefproject SOV. De SOV kent een looptijd van 2 jaren en heeft een normprijs op dit moment van € 197,85 per plaats per dag.

Stap 1 2 3 4 5 6 7

Kosten van de interventie

4.a Looptijd van de interventie (Maximaal 4 jaar) jaar

4.b Kosten van de interventie (in reële bedragen):

De door DJI gehanteerde normprijs per plaats per dag (excl sectorale en DJI brede overhead)

	jaar 1	jaar 2
Normprijs p.p.p.d.	197,85	197,85

Bron:

< Terug Verder >

Stap 5 – Gegevens van het nulalternatief

Het nulalternatief is gedefinieerd als de actie die men neemt indien de interventie van analyse (in dit geval de SOV) niet gehanteerd wordt voor de desbetreffende doelgroep. Naast de omschrijving van het nulalternatief wordt er ook om de kosten gevraagd, om een inschatting te kunnen maken van de incrementele kosten van de interventie. De volgende invoer wordt gevraagd:

⁸⁸ Er wordt gevraagd naar reële bedragen (de nominale prijs gecorrigeerd voor de inflatie). Op deze manier zijn prijzen door de tijd vergelijkbaar.

5a Naam nulalternatief

5b Omschrijving nulalternatief

5c Looptijd nulalternatief (in maanden of jaren)

5d Kosten van het nulalternatief (in reële bedragen):
De door DJI gehanteerde normprijs per plaats per dag
(exclusief sectorale en DJI brede overhead)

- Normprijs per plaats per dag

1	2	3	4

Ook hier geldt om dezelfde reden als bij stap 4 een beperking van de looptijd van maximaal 4 jaar.

Voor het proefproject SOV is het gekozen nulalternatief een vrijheidsstraf. Gemiddeld genomen krijgen de personen in de doelgroep na het plegen van een delict een vrijheidsstraf van 3 maanden. De bij DJI gehanteerde normprijs per plaats per dag voor een standaard inrichting bedraagt € 135,17. Het is overigens ook mogelijk om voor een ander nulalternatief te kiezen. Dit heeft dan gevolgen voor het invullen van de gegevens in stap 5 en in stap 6.

De figuren hieronder geeft een overzicht van de ingevulde data voor het proefproject SOV.

Stap
1
2
3
4
5
6
7

1 **Beschrijving van het nul-alternatief**

5.a Naam nul-alternatief

5.b Omschrijving van het nul-alternatief:

Vrijheidsstraf

Reguliere inbewaringstelling in een standaard inrichting

< Terug

Verder >

Stap 1 2 3 4 **5** 6 7

II Kosten van het nul-alternatief

5.c Looptijd nul-alternatief (Maximaal 4 jaar) maanden Bron:

5.d Kosten van het nul-alternatief (in reële bedragen):
De door DJI gehanteerde normprijs per plaats per dag (excl sectorale en DJI brede overhead)

jaar 1

Normprijs p.p.p.d.

Bron:

Stap 6 – Schatting van het aantal justitiecontacten in het nulalternatief vanaf moment van vrijlating

Hier kan worden bepaald hoe veel justitiecontacten er jaarlijks in nulalternatief vanaf het moment van vrijlating zijn. Hiervoor wordt een onderscheid gemaakt naar verschillende delictcategorieën. De volgende invoer wordt gevraagd:

6a Schatting jaarlijks aantal justitiecontacten van de deelnemers in het nulalternatief: *P^{zonder}*

Jaar na interventie >

	1	2	3	4	5	10
▪ Vermogensdelicten zonder geweld						
▪ Vermogensdelicten met geweld						
▪ Agressiedelicten						
▪ Zedendelicten						
▪ Opiumdelicten						
▪ Wegenverkeerswetdelicten						
▪ Overige delicten						
6b Bron data						

De onderstaande figuur toont de ingevoerde data voor het proefproject SOV. Daar op dit moment geen reële data beschikbaar zijn van het aantal justitiecontacten in het nulalternatief, betreffen de data hieronder fictieve data (schattingen op dit moment).

Stap 1 2 3 4 5 6 7

Schatting van het aantal justitiecontacten in het nul-alternatief vanaf moment van vrijlating

6.a Schatting jaarlijks aantal justitiecontacten van de deelnemers in het nul-alternatief:

Jaren na einde nul-alternatief >	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Vermogensdelicten zonder geweld	224	202	182	163	147	132	119	107	97	87
Vermogensdelicten met geweld	21	19	17	15	14	13	11	10	9	8
Agressiedelicten	27	24	22	20	18	16	14	13	12	10
Zedendelicten	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Opiumdelicten	7	6	5	5	4	4	4	3	3	3
Wegenverkeerswetdelicten	15	13	12	11	10	9	8	7	6	6
Overige delicten	4	3	3	3	2	2	2	2	2	1
Totaal	298	268	242	217	196	176	158	143	128	116

6.b Bron data

Stap 7 – Schatting van het aantal justitiecontacten na de interventie vanaf moment van vrijlating

Deze stap zorgt ervoor dat de incrementele effecten kunnen worden berekend door de verwachte ontwikkeling bij de interventie ten opzichte van het nulalternatief in te vullen. Hier kan worden bepaald hoe veel justitiecontacten er jaarlijks zijn na de interventie (in het projectalternatief). Hiervoor wordt een onderscheid gemaakt naar verschillende delictcategorieën. De volgende invoer wordt gevraagd:

7a Schatting jaarlijks aantal justitiecontacten van de deelnemers na de interventie:

- Vermogensdelicten zonder geweld
- Vermogensdelicten met geweld
- Agressiedelicten
- Zedendelicten
- Opiumdelicten
- Wegenverkeerswetdelicten
- Overige delicten

Jaar na interventie >

	1	2	3	4	5

7b Bron data

Voor het proefproject SOV waren hiervoor nog geen cijfers beschikbaar. De effectiviteitsstudie duurt nog tot 2006 en voor die tijd wordt er geen tussentijdse data verstrekt. Navolgende figuren geven de ingevoerde data weer, die vooral fictieve schattingen zijn op dit moment.

Stap 1 2 3 4 5 6 **7**

Schatting van het aantal justitiecontacten na de interventie vanaf moment van vrijlating

7.a Schatting jaarlijks aantal justitiecontacten van de deelnemers na de interventie:

Jaren na einde interventie >	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Vermogensdelicten zonder geweld	203	183	165	148	133	120	108	97	88	79
Vermogensdelicten met geweld	19	17	16	14	13	11	10	9	8	7
Agressiedelicten	24	22	20	18	16	14	13	12	11	9
Zedendelicten	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Opiumdelicten	6	5	5	4	4	4	3	3	3	2
Wegenverkeerswetdelicten	14	12	11	10	9	8	7	6	6	5
Overige delicten	3	3	3	2	2	2	2	2	1	1
Totaal	271	244	219	197	178	160	144	129	117	105

7.b Bron data

5.3 Het resultatenmenu

Van alle in de tijd uitgezette kosten en baten worden contante waarden berekend (de cumulatieve waarde van alle toekomstige monetaire stromen, uitgedrukt in het prijspeil van jaar 0)⁸⁹ gebruik makend van het percentage zoals ingevoerd bij invoer 7d, eventueel opgehoogd met het inflatiecijfer zoals ingevoerd in 7f en in de hulpsheet uitgezet in de tijd.

Resultatenmenu

Het resultatenmenu geeft een overzicht van de belangrijkste resultaten. Daarnaast bestaat er in dit menu de mogelijkheid om met een aantal belangrijke stuurvariabelen, variabelen die door de beleidsmaker zijn te beïnvloeden, en een enkele (onzekere) aanname te variëren. Het effect van de variatie kan direct worden afgelezen in de resultaten. De volgende resultaten worden in dit menu weergegeven.

Contante waarde van de kosten
 Contante waarde van de baten
 Netto contante waarde
 Baten/kosten ratio

Op dit moment zijn de volgende stuurvariabelen en aannames opgenomen in het resultatenmenu:

⁸⁹ Hiervoor wordt de techniek van het verdisconteren gebruikt. Een monetaire waarde in het 5^e jaar is minder waard in jaar 0, omdat er sprake is van opportuniteitskosten: de waarde in jaar 5 kan bijvoorbeeld in jaar 0 worden weggezet tegen een risicoloze rente van 3,5%, waardoor je in jaar 0 kunt volstaan met minder waarde om uiteindelijk, inclusief de rente, uit te komen op de waarde in jaar 5. Toekomstige waarden worden daarom omgezet in waarden van jaar 0 middels het verdisconteren met de discontovoet: een gewogen rentevoet.

Stuurvariabelen

Aantal deelnemers aan de interventie
Looptijd van de interventie
Looptijd van het nulalternatief
Effectiviteit recidivereductie
Horizon model
Gevoeligheid normprijs

Overige aannames

Discontovoet (reëel)
Schatting jaarlijks inflatie

Wat betreft de stuurvariabelen en aannames is zowel de initiële invoer in het model (via de 7 stappen) weergegeven en de (mogelijk) gewijzigde waarde in het menu. Op deze wijze wordt gewaarborgd dat de initiële invoer niet verloren gaat. Onderstaande figuur is een weergave van het huidige menu in het model. Het geeft tevens de resultaten van het proefproject SOV.

Resultatenmenu

Uitgangspunten		Resultaten	
		Contante waarde 2004, prijspeil 2004	
		Alleen geregistreerd	Incl. niet-geregistreerd
Stuurvariabelen interventie	Initiële invoer	€ 15.356.049	€ 15.356.049
Aantal deelnemers per programma	129 personen		
Looptijd interventie	2,0 jaar	€ 2.142.637	€ 19.449.391
Looptijd nul-alternatief	3,0 maanden	€ 13.213.411-	€ 4.093.343
Horizon model	5 jaar	0,14	1,27
Gevoeligheid normprijs interventie	100%		
Overige aannames			
Discontovoet (reëel)	7,0 %		
Schatting jaarlijkse inflatie	nvt %		

Ontwikkeling Incrementele Kosten en Baten

Legend: Alleen geregistreerd, Incl. niet-geregistreerd

Buttons: < Terug, Uitgebreide resultaten

5.4 Resultaten proefproject SOV

Op basis van de in dit hoofdstuk beschreven aannames voor het proefproject SOV en de grotendeels fictieve invoer, is het resultaat dat de SOV een netto contante waarde (NCW) heeft ten opzichte van het nulalternatief van € 4,09 miljoen positief. Dit betekent dat het de maatschappij per saldo voor deze deelnemers € 4,09 miljoen oplevert als we kijken over een periode van 5 jaren.

De NCW is de gebruikelijke maatstaf voor het weergeven van het maatschappelijk rendement van een interventie. Voor de volledigheid is echter ook de baten/kostenratio

(B/K-ratio) berekend. Deze heeft een waarde van 1,27. Dit betekent dat er voor iedere euro die in het project wordt gestopt aan kosten, er 1 euro en 27 eurocent aan baten worden gegenereerd. De B/K-ratio is niet altijd eenduidig gedefinieerd (soms definieert men negatieve baten-kosten als kostenposten), en daardoor vatbaar voor manipulatie en onjuiste interpretaties van de verkregen resultaten. Gebruik van deze maatstaf kan men het best vermijden.

Gevoeligheid van de uitkomsten

Maar hoe gevoelig zijn deze uitkomsten nu voor de stuurvariabelen? Om dit in te schatten is er gevarieerd met de stuurvariabelen en gekeken welk effect deze variatie heeft op de uitkomst. De onderstaande tabel is een overzicht van deze gevoeligheidsanalyse.

Variabele	Initiële invoer	Nieuwe invoer	NCW	%- verandering
Basisberekening			€ 4,09 mln	
Looptijd interventie	2 jaar	1,5 jaar	€ 3,82 mln	-3%
Looptijd interventie	2 jaar	2,5 jaar	€ 4,70 mln	20%
Looptijd nulalternatief	3 maanden	6 maanden	€ 3,21 mln	-18%
Looptijd nulalternatief	3 maanden	2 maanden	€ 4,39 mln	12%
Horizon model	5 jaar	8 jaar	€ 2,76 mln	-30%
Gevoeligheid normprijs	100%	120%	€ 0,72 mln	-82%

Uit het bovenstaande blijkt dat de uitkomsten gevoelig zijn voor nagenoeg alle variabelen en met name voor de horizon van het model en voor de gehanteerde normprijs.

De horizon van het model heeft met de huidige effectiviteitsaansname een negatieve invloed op het resultaat als deze wordt verlengd. Immers, in termen van vermeden delicten ligt het absolute aantal in het nulalternatief door de discrepantie in tijd lager dan bij de interventie, op de eerste 2 jaren na (de looptijd van de interventie). Indien de effectiviteit groter wordt, blijft de delictcurve onder die van het nulalternatief.

Een stijging van de gehanteerde normprijs heeft in de bovengenoemde variant een relatief grote invloed op de resultaten, omdat de duur van de looptijd van de interventie (2 jaar) een relatief groot deel van de horizon van het model (5 jaar) beslaat.

Verder dient opgemerkt te worden dat het model gevoelig is voor de gehanteerde aannames omtrent recidivepatronen in nul- en projectalternatief. Zoals eerder aangegeven: deze aannames werden gehanteerd, omdat vooralsnog geen feitelijke data beschikbaar zijn voor deze recidivepatronen. In de toekomst kunnen deze aan de Recidivemonitor van het WODC ontleend worden.

6 Algemene inzichten, conclusies en aanbevelingen

Met het onderhavige project werd beoogd een algemeen analysemodel te ontwikkelen om inzicht te krijgen in de kosten en baten van justitiële interventies. Meer specifiek is ECORYS gevraagd om (1) vooruitlopend op nog uit te voeren effectiviteitsstudies een prototype voor een algemeen toepasbaar KBA-rekenmodel op te stellen voor de economische beoordeling van justitiële interventies, (2) de toepasbaarheid van het model te illustreren door het model te specificeren en toe te lichten aan de hand van een case (waarvoor nog geen effectiviteitsanalyse beschikbaar is), en (3) daarbij de interventie “aanpak strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV) voor criminele harddruggebruikers in Nederland” als uitgangspunt te nemen.

De uitvoering van bovenstaande onderzoekstaken heeft tot algemene en specifieke resultaten geleid. Die zijn hierna samengevat. Ze gaan gepaard met enkele conclusies en aanbevelingen.

6.1 Algemene analysestructuur – basis voor het rekenmodel

Benodigde stappen

De hoofdonderdelen van een economische beoordeling van een interventie zijn:

- het vaststellen van de effectiviteit van de interventie;
- het schatten van de kosten ervan; en
- het bepalen van de maatschappelijke waarde van de effecten.

Het eerste onderdeel is noodzakelijk voor elke evaluatie. Het tweede en derde onderdeel bieden mogelijkheden voor vergelijking van interventies op bijvoorbeeld kosteneffectiviteit of kosten-batenratio. De meest geëigende analysemethoden daartoe zijn de kosteneffectiviteitsanalyse (KEA) en de kosten-batenanalyse (KBA). Voor een KEA is naast de effectiviteitsanalyse ook een schatting van de interventiekosten nodig. Door de effecten te relateren aan de kosten in euro's, wordt inzicht gekregen in de kosteneffectiviteit van de interventie. Voor een KBA is daarnaast nog een schatting van de monetaire waarde van de effecten nodig. Bij een KBA gaat het om het bepalen van de som van de waarde in euro's die ieder individu in de maatschappij toekent aan alle door haar/hem ondervonden effecten van de interventie. Als de effecten die zich gedurende een bepaalde periode voordoen voor iedere partij in euro's zijn uitgedrukt, worden de positieve en negatieve batenbedragen per jaar gerangschikt en afgezet tegen de kosten per jaar. Deze jaarbedragen worden gewogen met een discontovoet. Het resultaat wordt gepresenteerd in de vorm van een netto contante waardebedrag, of - analoog aan het resultaat van de KEA - in een kosten-batenratio.

KEA versus KBA

Om een justitiële interventie te beoordelen op economische gronden kan zowel een KEA als een KBA uitgevoerd worden. In algemeenheid is een KEA gemakkelijker uit te voeren dan een KBA, omdat slechts twee van de drie hoofdtaken (zoals hierboven uiteengezet) uitgevoerd hoeven te worden. Voor toepassing op een interventie waarbij de deelnemers gekenmerkt worden door een verscheidenheid aan gepleegde delicten, geeft de uitvoering van een KEA echter problemen. De kosten zijn weliswaar te berekenen en ook een effectstudie is mogelijk. De vraag die overblijft is hoe de verschillende soorten voorkomen misdrijven gewogen moeten worden om tot een eenduidige kosteneffectiviteitsmaatstaf te komen. De bepaling (schatting) van de monetaire waarde van deze effecten is een zinvolle methode daartoe. (Een alternatief is dat men langs subjectieve weg gewichten toekent aan de verschillende misdrijftypen. Men kiest dan voor uitvoering van een multicriteria aanpak).

6.2 Te onderscheiden effecten en baten

Bepaling en meting

De baten van effecten van justitiële interventies dienen idealiter te worden gewaardeerd op basis van de willingness to pay (voor deze effecten). Daar deze moeilijk te bepalen is, is bij wijze van benadering gebruik gemaakt van het concept van bespaarde schadeposten (te meten door middel van de opportunity kosten daarvan; de opportunity kosten van goederen bestemd om schade te vermijden of te herstellen worden gevormd door de waarde van die *resource* in zijn meest waardevolle alternatieve aanwending).

Soorten

Zoals aangegeven: de baten van een interventie worden beschouwd als de monetaire waarden van de effecten van een interventie welke tijdens en na de implementatieperiode van de interventie naar verwachting zullen ontstaan. In overeenstemming met de procedures, gevolgd door onderzoeksinstituten in de V.S. en de U.K die zich richten op het bepalen van de kosten en baten van justitiële interventies, zijn de baten van een interventie bepaald aan de hand van *de besparingen in de kosten van criminaliteit (preventie, schade en afwikkeling)* die de interventie veroorzaakt.

Een hanteerbaar onderscheid van baten is het volgende:

- besparingen in de kosten als gevolg van herstel/vergoeding veroorzaakt door criminaliteit, zoals gestolen en beschadigde eigendommen, verminderde gezondheid, verminderde arbeidsgeschiktheid, verminderd gevoel van veiligheid;
- besparingen in de kosten als reactie op criminaliteit door de maatschappij, zoals de kosten van opsporing, detentie en reclassering;
- besparingen in de kosten anticiperend op (een volgende vorm van) criminaliteit, zoals beveiliging en verzekeringen.

De onderscheiden besparingen hebben verschillende dimensies (zoals verschillende fasen in de criminaliteitsbehandeling en verschillende betrokken partijen). Elk van de drie typen baten (bespaarde kosten van criminaliteit) is onder te verdelen in een reeks van

relevante baten. Zoals eerder aangegeven: deze zijn in de bijlagen opgenomen. Daarbij kunnen directe en indirecte kosten onderscheiden worden.

6.3 Te onderscheiden kosten

Bepaling en meting

De kosten bestaan uit de monetaire waarden van de inputs voor een interventie gericht op criminaliteitsbestrijding en -preventie. Deze zijn gelijk aan de opportunity kosten van de inputs. De inputs worden gevormd door de (extra) geïnvesteerde middelen om een interventie uit te voeren.

Soorten

Verschillende kostenposten kunnen worden onderscheiden: personeel, locatie, operationele middelen, materiaal, out-of-pocket, documentatie en financiering. Afhankelijk van de soort interventie worden bepaalde kostensoorten wel en andere niet opgenomen.

6.4 Ontwikkelde algemene rekenmodel

Opzet

1. Zowel een nul- als een projectalternatief wordt gedefinieerd en meegenomen in het model (uitgaande van het feit dat bij de effectiviteitsstudies volgens het format van het WODC uitgegaan wordt van een nulalternatief dat bestaat uit vigerend beleid). De kosten van nul- en projectalternatief worden vergeleken. De effecten van het projectalternatief ten opzichte van het nulalternatief worden overgenomen uit andere studies.
2. Gekozen is voor een aanpak waarin aandacht besteed wordt aan het perspectief van het slachtoffer, het Ministerie van Justitie, de rest van de overheid (incl. politie), en de rest van de maatschappij (exclusief dader).
3. Doordat het perspectief van de dader (vooralsnog) buiten beschouwing wordt gelaten, worden overhevelingen van het legale naar het illegale circuit (bijvoorbeeld via een autodiefstal) opgepakt als verlies en dus als maatschappelijke kosten. Uitbetaalde vergoedingen door verzekeringen worden beschouwd als herverdeling van waarde, namelijk van verzekerden naar slachtoffers. De resources die aangewend worden voor de administratie van verzekeringspolissen en claims (zogenaamde transactiekosten) vertegenwoordigen opportunity kosten voor de maatschappij, gelijk aan de waarde van die resources in hun meest waardevolle alternatieve aanwending.

4. Om de bespaarde kosten in reactie op, anticiperend op, of als direct gevolg van criminaliteit te bepalen, zijn de verschillende vormen van criminaliteit geaggregeerd in 8 categorieën⁹⁰:
 - vermogensdelicten zonder geweld;
 - vermogensdelicten met geweld;
 - opiumdelicten;
 - agressie;
 - zedendelicten;
 - wegenverkeerswetdelicten;
 - overige delicten;
 - moord en doodslag⁹¹.

Aan de hand van enerzijds de gemiddelde kosten van een representatief misdrijf van ieder deze vormen van criminaliteit en anderzijds de verandering in het berekende aantal misdrijven wordt berekend wat de besparingen zijn in de kosten vanwege de inzet van een bepaalde interventie.

5. De periode waarover de kosten en baten worden gezien is gesteld op 5 jaar. Wanneer sprake is van verschil in looptijd wordt dit verschil meegenomen bij de bepaling van de baten.

Fictieve uitkomsten van doorrekening voor de case SOV

Niet alle inputs zijn gebaseerd op onderzoeken. Met name de effectiviteitscijfers zijn gefingeerd, omdat het onderzoek hiernaar nog gaande is en er geen tussentijdse resultaten gecommuniceerd worden. De werkelijkheidswaarde van de uitkomst is op dit moment dan ook gering.

Op basis van de beschreven grotendeels fictieve aannames voor de case SOV is de netto contante waarde van het project positief ten opzicht van het nulalternatief (i.e. het opleggen van een vrijheidsstraf).

Uit de uitgevoerde gevoeligheidsanalyse blijkt dat de uitkomsten met name gevoelig zijn voor de duur van de interventie (de deelnemer is dan geïnterneerd en kan dus niet recidiveren), de beschouwde effectperioden, en de aannames betreffende de verandering in het gemiddeld aantal delicten per persoon. Zoals hiervoor aangegeven: de waarde van deze bevindingen is op dit moment gering vanwege de opname van deels fictieve cijfers.

Algemene toepasbaarheid

Gesteld kan worden dat het prototype van het rekenmodel dat ontwikkeld is ook op andere soorten justitiële interventies is toe te passen. Het is een algemeen model dat case-specifiek ingevuld kan worden. Verschillende variatiemogelijkheden zijn ingebouwd, zodat per case gekozen kan worden voor een bepaalde input. Deze variatiemogelijkheden betreffen naast de door te rekenen interventie zelf (het projectalternatief) bijvoorbeeld het

⁹⁰ In overeenstemming met Wartna, B.S.J. & N. Tollenaar. *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgte daders*, WODC recidivestudies 216: Den Haag, 2004.

⁹¹ Vanwege het feit dat veelplegers nauwelijks delicten plegen die behoren tot deze categorie, is deze categorie niet meegenomen in de berekeningen die in dit rapport beschreven worden. Het is echter wel mogelijk deze categorie in beschouwing te nemen in berekeningen met het model.

nulalternatief waarmee een interventie vergeleken wordt, de looptijd van nul- en projectalternatief, de samenstelling van de delictgroepen, en de mee te nemen effecten per interventie (gedetailleerd of geaggregeerd). Via een gevoeligheidsanalyse kan bepaald worden wat de invloed is van variatie in input en gehanteerde aannames.

Daarnaast is de gekozen analysestructuur internationaal geaccepteerd. Deze sluit aan bij structuren gekozen door Home Office in de UK en het Washington State Institute for Public Policy in de VS.

De kwaliteit van de uitkomsten blijft natuurlijk sterk afhankelijk van de aangeleverde effectiviteitscijfers. Immers, zoals in de verschillende hoofdstukken reeds is opgemerkt, vormt de bepaling van de effectiviteit van een interventie het belangrijkste en onmisbare onderdeel van elke economische effectevaluatie. In het model is op verschillende punten aangegeven hoe de benodigde in te voeren effectresultaten er uit dienen te zien.

Punten van aandacht

Naast bovengenoemde sterke punten is ook een drietal punten van aandacht te identificeren. Het eerste punt van aandacht betreft de opzet van effectiviteitsstudies, het tweede de beschikbaarheid van relevante data om het model te vullen en het vierde de non-lineariteit tussen voorkomen criminaliteit en vermeden kosten.

Het voornaamste punt van aandacht betreft de opzet van uit te voeren effectiviteitsstudies. Uit de modelopzet volgen enkele eisen die aan deze studies gesteld kunnen worden. Om het opgestelde rekenmodel optimaal in te kunnen zetten, dient met deze eisen rekening te worden gehouden. Naar ons nu gebleken is, zal in de toekomst van elke justitiële gedragsinterventie de prevalentie en de frequentie van recidive gemeten worden. Zijn deze gegevens beschikbaar, dan is op basis van met name de frequentie van recidive de voorkomen schade door de interventie te bepalen.

Het tweede punt van aandacht betreft de beschikbaarheid en synchronisatie van data. Het is ons gebleken dat in onvoldoende mate data beschikbaar zijn in Nederland om het nu ontwikkelde model volledig te kunnen vullen en dat data die het CBS verzamelt en data die het WODC verzamelt niet uitgaan van dezelfde schadeposten en indelingen van schade per delict⁹². Zoals aangegeven zijn de berekeningen nu grotendeels gebaseerd op schattingen en fictieve data. Wij bevelen dan ook aan in de toekomst verder onderzoek te verrichten naar deze schattingen (met name gericht op het verkrijgen van inzicht in de verschillende dark numbers en in de met verschillende vormen van criminaliteit gepaard gaande kosten).

Het derde punt tenslotte betreft de relatie tussen voorkomen criminaliteit en vermeden kosten. De relatie tussen een vermindering van criminaliteit hoeft niet gepaard te gaan met een evenredige vermindering van de kosten die voor Justitie en Politie verbonden zijn met criminaliteit. Een vermindering in de criminaliteit kan vooral een vermindering in de kosten voor slachtoffers betekenen. Er hoeft in dat geval echter geen sprake te zijn van een evenredige vermindering in de kosten die verband houden met de inzet van Justitie en

⁹² Voor de registratie van het aantal delicten is het wel mogelijk de indeling van beiden te vergelijken. De indeling van delicttypen komt overeen.

Politie. Bij de opzet van het huidige prototype is echter nog uitgegaan van lineariteit. Het bepalen van de mate en de vormen van niet-lineariteit in deze relatie vormt ons inziens eveneens een punt voor nader onderzoek.

Mogelijkheden en onmogelijkheden

In het KBA-rekenmodel is de bepaling van de effectiviteit van een interventie exogeen. Dit betekent dat de berekening van de effectiviteit *an sich* (en dus los van eventuele correctiefactoren) buiten het KBA-rekenmodel dient te gebeuren; het KBA-rekenmodel zoals het er nu ligt is geen integraal model voor berekening van de effectiviteit van een bepaalde interventie en berekening van de kosten en baten van deze interventie. De berekening van de kosten en baten, en de netto contante waarde van een interventie wordt uitgevoerd in het KBA-rekenmodel op basis van exogeen bepaalde effectiviteitsdata.

Het KBA-rekenmodel stelt de gebruiker in staat om verschillende interventies door te rekenen; een interventie kan afgezet worden tegen een bepaald nulalternatief en zodoende kunnen de kosten en baten per jaar, en aldus ook de netto contante waarde van de interventie bepaald worden. Het is niet mogelijk om in één run één interventie te vergelijken met een verscheidenheid aan nulalternatieven, noch om in één run verschillende interventies te vergelijken. Wel is het mogelijk om door het model verschillende keren te draaien, verschillende combinaties van interventie en nulalternatief door te rekenen en de resultaten vervolgens te vergelijken. Ergo, om verschillende interventies onderling te vergelijken op hun kosten en baten is het noodzakelijk het rekenmodel verschillende keren te vullen en te draaien.

Daarbij kan de gebruiker zelf onder meer de volgende aspecten specificeren/invoeren:

1. de door te rekenen interventie;
2. het nulalternatief (waarmee de interventie vergeleken wordt);
3. de looptijd van nul- en projectalternatief;
4. de horizon van effectbepaling;
5. de delict(groepen) die in beschouwing worden genomen;
6. het aantal deelnemers aan de interventie;
7. de mee te nemen effecten per interventie en delicttype(specifiek of geaggregeerd);
8. de kosten van de interventie;
9. de kosten per delicttype;
10. het dark number per delicttype;
11. het aantal delicten per delicttype in het nulalternatief;
12. het aantal delicten per delicttype in het projectalternatief.

Deze aspecten tezamen bepalen uiteindelijk de netto contante waarde van de interventie. Via het uitvoeren van een gevoeligheidsanalyse kan de gebruiker inzicht krijgen in de mate waarin elk van deze aspecten bijdraagt aan het uiteindelijke resultaat en hoe gevoelig het resultaat is voor variatie in de verschillende aspecten.

Hieronder wordt nu per bovenstaand invoeraspect aangegeven wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn.

Ad 1. Het is mogelijk een specifieke strafrechtelijke interventie gericht op het tot stand brengen van gedragsverandering in te voeren. Het model is niet gericht op interventies gericht op generale preventie.

Ad 2. Het is mogelijk een nulalternatief te specificeren, waarmee de door te rekenen interventie vergeleken wordt. Gewoonlijk zal het hier gaan om vigerend beleid. Het is echter ook mogelijk om een alternatief voor vigerend beleid te specificeren (bijvoorbeeld een interventie, zoals die plaatsvindt in een ander land). Zoals aangegeven: het is niet mogelijk om meerdere nulalternatieven in één run te specificeren.

Ad 3. Het is mogelijk de looptijd van zowel project- als nulalternatief te variëren tussen 0,1 maand en 4 jaren. Het is dus niet mogelijk de looptijd langer of korter te laten zijn, zonder het rekenmodel daarvoor aan te passen.

Ad 4. Het is mogelijk de horizon (inclusief de behandel- en/of opnameperiode) van het model te variëren tussen 1 en 10 jaren. Het is niet mogelijk de horizon langer of korter te laten zijn.

Ad 5. Het is mogelijk om voor de te onderzoeken dadergroep verschillende delictgroepen te specificeren. Daarbij dient uitgegaan te worden van maximaal 7 typen delicten. Deze delictgroepen vormen een basis voor bepaling van de voorkomen schade door een interventie.

Ad 6. Het is mogelijk te variëren met het aantal deelnemers aan de interventie.

Ad 7. Het is mogelijk te variëren met het aantal en het soort effecten dat wordt meegenomen om de voorkomen schade door een bepaalde interventie te bepalen. Gekozen kan worden om een gedetailleerd overzicht van effecten mee te nemen bijvoorbeeld bestaand uit: besparingen in gederfd loon voor het slachtoffer in verband met arbeidsongeschiktheid, besparingen in kosten voor gezondheidszorg voor het slachtoffer, besparingen in kosten voor beveiliging en verzekeringen voor het slachtoffer, of om een geaggregeerd overzicht van effecten bijvoorbeeld bestaand uit: totale schade voor het slachtoffer.

Ad 8. Het is mogelijk te variëren met de kosten voor de interventie. De indeling in categorieën van kosten kan afgestemd worden op gehanteerde registratiesystemen.

Ad 9. Het is mogelijk te variëren met de kosten per delicttype per onderdeel (bijvoorbeeld kosten als direct gevolg van een bepaald delict, kosten te preventie van (een volgend) delict, en kosten als maatschappelijke reactie op een delict) en per kostendrager.

Ad 10. Het is mogelijk per delict een *dark number* aan te geven (om van geregistreerde naar werkelijk gepleegde criminaliteit te gaan).

Ad 11. Voor het nulalternatief dient het aantal gepleegde delicten per delicttype ingevoerd te worden (vanaf deelname aan/opname in interventie). Het is mogelijk hiermee te variëren.

Ad 12. Voor het projectalternatief dient het aantal gepleegde delicten per delict ingevoerd te worden (vanaf deelname aan/opname in interventie). Het is mogelijk hiermee te variëren.

Geraadpleegde literatuur

- AIAR, Projectvoorstel Evaluatie van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden, AIAR, 2002.
- Aos, S., P. Phipps, R. Barnoski and R. Lieb, *The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime*, Washington State Institute for Public Policy, 2001.
- Brand, S. and R. Price, *The Economic and Social Costs of Crime*, Home Office Research Study 217, Home Office, London, 2000.
- Bröer, C. en R. Noyon, *Over last en beleid*, Regioplan: Amsterdam, 1999.
- Cohen, M.A., Measuring the Costs and Benefits of Crime and Justice, *Criminal Justice 2000*, vol. 4, pp. 263-315, 2000.
- Cohen, M.A., Pain suffering and jury awards: A study of the cost of crime to victims, *Law & Society Review*, vol. 22, pp. 538-555, 1988.
- Dijk, J.J.M. van, *De Smalle Marges van het Nederlands Drugsbeleid; een kosten-batenanalyse*, <http://www.drugtext.nl/bibliotheek/artikelen/dijk1.html>, 1996.
- Dhiri, S., P. Goldblatt, S. Brand and R. Price, "The United Kingdom's "Crime Reduction Programme", in: Welsh, B., D.P. Farrington en L.W. Sherman (eds.), *Costs and Benefits of Preventing Crime*, Westview Press, Oxford, 2001.
- Dhiri, S. and S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.
- Farrington, D. P., Gottfredson, D. C., Sherman, L. W., & Welsh, B. C., "The Maryland Scientific Methods Scale." In L. W. Sherman, D. P. in: Farrington, B. C. Welsh and D. Layton MacKenzie (eds.), *Evidence-based crime prevention* (pp. 13-21). London: Routledge, 2002.
- Heiden, N. en M.W. Bol, *Moeilijke jeugd, Risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicjongeren*, Onderzoek en Beleid nr. 183, WODC: Den Haag, 2000.
- Koeter, M.W.J., Projectvoorstel evaluatie van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV), AIAR: Amsterdam, 2002.

Lind, R.C. and Lipsky, "Measurement of police output: conceptual issues and alternative approaches, *Law and contemporary problems* 36, vol. 4, pp. 566-588, 1971.

Mayhew. P., Counting the Costs of Crime, Technical Report, *Technical and Background Paper Series*, no. 4, Australian Institute of Criminology, Canberra, 2003.

Miller, T.R., M.A. Cohen and B. Wiersema, *Victim costs and consequences: A new look*, Research Report, NCJ 155282, Washington, D.C: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 1996.

Mirrlees-Black, C., T. Budd, S. Partridge, and P., Mayhew, The 1998 British Crime Survey, *Home Office Statistical Bulletin 21/98*, Home Office, London, 1998.

Mirrlees-Black, C. and A. Ross, Crime against retail and manufacturing premises: findings from the 1994 Commercial Victimization Survey, *Home Office Research Study*, No. 146, Home Office, London, 1995.

Nelissen P.Ph., *Binnen beginnen & Buiten blijven, met het schakelproject*, Nelissen onderzoek & Advies, 2003.

Nelissen, *Kosten-batenanalyse van het Schakelproject. Een eerste verkenning van de mogelijkheden van economische analyse bij strafrechtelijke interventies*, Nelissen Onderzoek & Advies, Maastricht, juli 2003.

Ooyen- Houben, van, M., *De toepassing van drang bij criminele harddruggebruikers – een onderzoek naar de drangaanpak in Nederland*, WODC: Den Haag, 2004.

Stigler, The Optimum enforcement of laws, *Journal of political economy*, vol. 78, May/June, pp. 526-536, 1970.

Tulder, F.P. van, *Van misdaad tot straf; een economische benadering van de strafrechtelijke keten*, Sociale en Culturele Studies – 21, Sociaal en Cultureel Planbureau, Rijswijk, 1994.

Tullock, G., The welfare costs of tariffs, monopolies and theft, *Western economic journal*, vol. 5, 224-232, 1966, 1967.

U.S. Department of Justice, *National Crime Victimization Survey*, Criminal Victimization 1998, 1999.

Wartna, B.S.J. en N. Tollenaar, *Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgte daders*, Onderzoeksrapport 216, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum: Den Haag, 2004.

Wever, J. en P. van Soomen, *SEC*, 18de jaargang, vol. 4, pp. 10-13, 2004.

Internetsites

<http://www.dji.nl/hipe/uploads/040629120156/Visiebrief%20modern%20sanctietoep%202004.pdf>

<http://allserv.ugent.be/~alievrou/eo4.html>

http://www.justitie.nl/pers/persberichten/archief/archief_2004/180504_RISc_betere_insc_hatting_van_recidive_mogelijk.asp?List=Y&ComponentID=43801&SourcePageID=684&ComponentID=50787&SourcePageID=43830

Koeter (2000) en Ministerie van Justitie (2004): Uitleg SOV:

http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/strafrechterlijke_op_vang_verslaafden.asp.

Geraadpleegde experts

Dhr. S. Aos
Washington State Institute for Public Policy

Mw. M. Bakker
Amsterdam Institute for Addiction Research

Dhr. R. Barnoski
Washington State Institute for Public Policy

Dhr. R. Heeld
Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen

Dhr. A. van den Hurk
Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen

Dhr. H. Merkus
Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen

Mw. D. Moolenaar
Ministerie van Justitie, WODC

Dhr. R. Morree
Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen

Dhr. P.Ph. Nelissen
Nelissen Onderzoek & Advies:

Mw. S. Oosterwijk
Gemeente Amsterdam
Dienst Onderzoek & Statistiek

Mw. M. van Ooyen-Houben
Ministerie van Justitie, WODC

Mw. J. Reidnied
Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen

Dhr. C. van Schijndel
Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen

Dhr. J. Thorns
Home Office
Economics & Resource Analysis Unit

Dhr. N. Tollenaar
Ministerie van Justitie, WODC

Dhr. B. Vollaard
Centraal Planbureau

Dhr. B. Wartna
Ministerie van Justitie, WODC

Gebruikte afkortingen

CRP: Crime Reduction Program
DOC: Department of Corrections
ETS - COVA: Enhanced Thinking Skills – Cognitieve Vaardigheden
IRR: Interne Rate of Return
ISD: Inrichting Stelselmatige Dader
JVZ: Justitiële verslavingszorg
KBA: kosten-batenanalyse
KEA: kosten-effectiviteitsanalyse
MAA: de rest van de maatschappij (excl. slachtoffer en dader)
MCA: multi-criteria analyse
MJU: het Ministerie van Justitie (MJU)
NCW: Netto Contante Waarde
OBJD: Onderzoek- en Beleidsdatabase voor de Justitiële Documentatie
OVO: de overige overheid (= met name de inzet van politie en recherche)
SLA: slachtoffer
SOV: Strafrechtelijke Opvang Verslaafden
WSIPP: Washington State Institute for Public Policy
WTP: willingness to pay
WTA: willingness to avoid

Bijlage 1 Input, resultaat, impact voor verschillende soorten delicten

Tabel b1.1 Input, resultaat en impact van bestrijding vermogensdelict zonder geweld via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees		-			
	Gebouwen		-			
	Materiaal		-			
	Out-of-pocket		-			
	Documentatie		-			
	Operationeel		-			
	Financiering		-			
<i>Resultaat</i> Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						
Vermindering van verloren eigendommen	Eigendommen niet gedekt door verzekering	D			+	
	Eigendommen gedekt door verzekering	I				+
Vermindering van beschadiging van eigendommen	Eigendommen niet gedekt door verzekering	D			+	
	Eigendommen gedekt door verzekering	I				+
Vergroting van kwaliteit van leven/ gevoel van veiligheid/ vermindering van lijden		D			+	
Vermindering beslag op gezondheidszorg (voortkomend uit lijden)	Medische zorg (op initiatief van slachtoffer) gedekt door verzekering	I				+
	Medische zorg (op initiatief slachtoffer) niet gedekt door verzekering	D			+	
Vermindering arbeidsongeschiktheid (i.v.m. lijden)	Gederfd loon, gedekt door verzekering	I				+
	Gederfd loon, niet gedekt door verzekering	D			+	
	Gederfde productiviteit/output, gedekt door verzekering	I				+
	Gederfde productiviteit/output, niet gedekt door verzekering	I				+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Indir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I				+
Vermindering onderwijs- ongeschiktheid (i.v.m. lijden/ kwijtgeraakte gezondheid)	Gederfd loon door gebrek aan/minder onderwijs	D			+	
	Gederfde niet-geldelijke baten uit onderwijs	D			+	
	Gederfde productiviteit door gebrek aan/minder onderwijs	I				+
	Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I				+
Lijden/kwaliteit van leven	Door verlies aan affectie voor naasten en verlies aan gevoel van veiligheid voor derden	I				+
Verbetering veiligheid, verbetering woon/werkmilieus	Waardestijging onroerend goed	I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
Vermindering voorzorgsmaatregelen: beveiliging	Sluitwerk	I			+	+
	Beveiligingscamera's	I			+	+
	Beveiligingsdiensten/personeel	I			+	+
	Verlichting, bewegingsmelders, alarm en 'meldlijnen'	I			+	+
	Omheining, poorten	I			+	+
Vermindering verzekering (inboedel, rechtsbijstand, ..)		I			+	+
<i>Reactie maatschappij op misdad</i>						
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie:					
	Fees	I	+			
	Gebouwen	I	+			
	Materiaal	I	+			
	Out-of-pocket	I	+			
	Documentatie	I	+			
	Operationeel	I	+			
Financiering	I	+				
Opsporing dader	Politie en recherche:					
	Fees	D		+		
	Gebouwen	D		+		
	Materiaal	D		+		
	Out-of-pocket	D		+		
	Documentatie	D		+		
	Operationeel	D		+		
Financiering	D		+			
	Particuliere detectives:					

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Fees	D			+	
	Gebouwen	D			+	
	Materiaal	D			+	
	Out-of-pocket	D			+	
	Documentatie	D			+	
	Operationeel	D			+	
	Financiering	D			+	
Berechting dader	Rechtbank:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Openbaar Ministerie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's	I				+
	Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratie-hulp door slachtofferhulpdiensten	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+

Tabel b1.2 Input, resultaat en impact van bestrijding vermogensdelict met geweld via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering		- - - - - -			
<i>Resultaat</i> Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						
Vermindering van verloren eigendommen	Eigendommen niet gedekt door verzekering Eigendommen gedekt door verzekering	D I			+	+
Vermindering van beschadiging van eigendommen	Eigendommen niet gedekt door verzekering Eigendommen gedekt door verzekering	D I			+	+
Vergroting van kwaliteit van leven/ gevoel van veiligheid/ vermindering van lijden		D			+	
Vermindering beslag op gezondheidszorg (voortkomend uit lijden)	Medische zorg (op initiatief van slachtoffer) gedekt door verzekering Medische zorg (op initiatief slachtoffer) niet gedekt door verzekering	I D			+	+
Vermindering arbeidsongeschiktheid (i.v.m. lijden)	Gederfd loon, gedekt door verzekering Gederfd loon, niet gedekt door verzekering Gederfde productiviteit/output, gedekt door verzekering Gederfde productiviteit/output, niet gedekt door verzekering Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I D I I I			+	+
Vermindering onderwijsongeschiktheid (i.v.m. lijden/ kwijtgeraakte gezondheid)	Gederfd loon door gebrek aan/minder onderwijs Gederfde niet-geldelijke baten uit onderwijs Gederfde productiviteit door gebrek aan/minder onderwijs Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	D D I I			+	+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
Lijden/kwaliteit van leven	Door verlies aan affectie voor naasten en verlies aan gevoel van veiligheid voor derden	I				+
Verbetering veiligheid, verbetering woon/werkmilieus	Waardestijging onroerend goed	I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
Vermindering voorzorgsmaatregelen: beveiliging	Sluitwerk	I			+	+
	Beveiligingscamera's	I			+	+
	Beveiligingsdiensten/personeel	I			+	+
	Verlichting, bewegingsmelders, alarm en 'meldlijnen'	I			+	+
	Omheining, poorten	I			+	+
Verdediging	Cursussen (zelfbescherming)	I			+	+
	Verdedigingsinstrumenten	I			+	+
Vermindering verzekering (inboedel, rechtsbijstand, ..)		I			+	+
<i>Reactie maatschappij op misdaad</i>						
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie:					
	Fees	I	+			
	Gebouwen	I	+			
	Materiaal	I	+			
	Out-of-pocket	I	+			
	Documentatie	I	+			
	Operationeel	I	+			
	Financiering	I	+			
Opsporing dader	Politie en recherche:					
	Fees	D		+		
	Gebouwen	D		+		
	Materiaal	D		+		
	Out-of-pocket	D		+		
	Documentatie	D		+		
	Operationeel	D		+		
	Financiering	D		+		
	Particuliere detectives:					
	Fees	D			+	
	Gebouwen	D			+	
	Materiaal	D			+	
	Out-of-pocket	D			+	
	Documentatie	D			+	
	Operationeel	D			+	
	Financiering	D			+	
Berechting dader	Rechtbank:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Openbaar Ministerie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's	I				+
	Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratiehulp door slachtofferhulpdiensten	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+

Tabel b1.3 Input, resultaat en impact van bestrijding agressie (excl. moord en doodslag) via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees		-			
	Gebouwen		-			
	Materiaal		-			
	Out-of-pocket		-			
	Documentatie		-			
	Operationeel		-			
	Financiering		-			
<i>Resultaat</i>						
Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Indir.	MJU	OVO	SLA	MAA
Vergroting van kwaliteit van leven/ gevoel van veiligheid/ vermindering van lijden		D			+	
Vermindering beslag op gezondheidszorg (voortkomend uit lijden)	Medische zorg (op initiatief van slachtoffer) gedekt door verzekering	I				+
	Medische zorg (op initiatief slachtoffer) niet gedekt door verzekering	D			+	
Vermindering arbeidsongeschiktheid (i.v.m. lijden)	Gederfd loon, gedekt door verzekering	I				+
	Gederfd loon, niet gedekt door verzekering	D			+	
	Gederfde productiviteit/output, gedekt door verzekering	I				+
	Gederfde productiviteit/output, niet gedekt door verzekering	I				+
	Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I				+
Vermindering onderwijsongeschiktheid (i.v.m. lijden/ kwijtgeraakte gezondheid)	Gederfd loon door gebrek aan/minder onderwijs	D			+	
	Gederfde niet-geldelijke baten uit onderwijs	D			+	
	Gederfde productiviteit door gebrek aan/minder onderwijs	I				+
	Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I				+
Lijden/kwaliteit van leven	Door verlies aan affectie voor naasten en verlies aan gevoel van veiligheid voor derden	I				+
Verbetering veiligheid, verbetering woon/werkmilieus	Waardestijging onroerend goed	I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
Vermindering voorzorgsmaatregelen: verdediging	Cursussen (zelfbescherming)	I			+	+
	Verdedigingsinstrumenten	I			+	+
Opvoedingsbegeleiding	Door kinderbescherming	I				+
	Door overige hulpdiensten	I				+
Opvoedingscursussen	Door kinderbescherming	I				+
	Door overige hulpdiensten	I				+
Vermindering verzekering (inboedel, rechtsbijstand, ..)		I			+	+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Reactie maatschappij op misdaad</i>						
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	I I I I I I I	+ + + + + + +			
Opsporing dader	Politie en recherche: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D		+ + + + + + +		
	Particuliere detectives: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D			+ + + + + + +	
Berechting dader	Rechtbank: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
	Openbaar Ministerie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie:					

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Indir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's	I				+
	Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratiehulp door slachtofferhulpdiensten	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+

Tabel b1.4 Input, resultaat en impact van bestrijding zedendelicten via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Indir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees		-			
	Gebouwen		-			
	Materiaal		-			
	Out-of-pocket		-			
	Documentatie		-			
	Operationeel		-			
	Financiering		-			
<i>Resultaat</i>						
Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						
Vergroting van kwaliteit van leven/ gevoel van veiligheid/ vermindering van lijden		D			+	
Vermindering beslag op gezondheidszorg (voorkomend uit lijden)	Medische zorg (op initiatief van slachtoffer) gedekt door verzekering	I				+
	Medische zorg (op initiatief slachtoffer) niet gedekt door verzekering	D			+	
Vermindering arbeidsongeschiktheid (i.v.m. lijden)	Gederfd loon, gedekt door verzekering	I				+
	Gederfd loon, niet gedekt door verzekering	D			+	
	Gederfde productiviteit/output, gedekt door verzekering	I				+
	Gederfde productiviteit/output, niet gedekt door verzekering	I				+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I				+
Vermindering onderwijsongeschikt- heid (i.v.m. lijden/ kwijtgeraakte gezondheid)	Gederfd loon door gebrek aan/minder onderwijs	D			+	
	Gederfde niet-geldelijke baten uit onderwijs	D			+	
	Gederfde productiviteit door gebrek aan/minder onderwijs	I				+
	Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I				+
Lijden/kwaliteit van leven	Door verlies aan affectie voor naasten en verlies aan gevoel van veiligheid voor derden	I				+
Verbetering veiligheid, verbetering woon/werkmilieus	Waardestijging onroerend goed	I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
Vermindering voorzorgsmaatregelen: verdediging	Cursussen (zelfbescherming)	I			+	+
	Verdedigingsinstrumenten	I			+	+
Opvoedingsbegeleiding	Door kinderbescherming	I				+
	Door overige hulpdiensten	I				+
Opvoedingscursussen	Door kinderbescherming	I				+
	Door overige hulpdiensten	I				+
Vermindering verzekering (inboedel, rechtsbijstand, ..)		I			+	+
<i>Reactie maatschappij op misdaad</i>						
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie: Fees	I	+			
	Gebouwen	I	+			
	Materiaal	I	+			
	Out-of-pocket	I	+			
	Documentatie	I	+			
	Operationeel	I	+			
	Financiering	I	+			
Opsporing dader	Politie en recherche: Fees	D		+		
	Gebouwen	D		+		
	Materiaal	D		+		
	Out-of-pocket	D		+		
	Documentatie	D		+		
	Operationeel	D		+		
	Financiering	D		+		

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Particuliere detectives:					
	Fees	D			+	
	Gebouwen	D			+	
	Materiaal	D			+	
	Out-of-pocket	D			+	
	Documentatie	D			+	
	Operationeel	D			+	
	Financiering	D			+	
Berechting dader	Rechtbank:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Openbaar Ministerie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's	I				+
	Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratie- hulp door slachtofferhulpdiensten	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+

Tabel b1.5 Input, resultaat en impact van bestrijding opiumdelicten en drugsoverlast via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering		- - - - - -			
<i>Resultaat</i> Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						
Vergroting van kwaliteit van leven/ gevoel van veiligheid/ vermindering van lijden		D			+	
Lijden/kwaliteit van leven	Door verlies aan affectie voor naasten en verlies aan gevoel van veiligheid voor derden	I				+
Vermindering beslag op gezondheidszorg (voortkomend uit lijden)	Medische zorg (op initiatief van slachtoffer) gedekt door verzekering Medische zorg (op initiatief slachtoffer) niet gedekt door verzekering	I D			+	+
Vermindering arbeidsongeschiktheid (i.v.m. lijden)	Gederfd loon, gedekt door verzekering Gederfd loon, niet gedekt door verzekering Gederfde productiviteit/output, gedekt door verzekering Gederfde productiviteit/output, niet gedekt door verzekering Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	I D I I I			+	+
Vermindering onderwijsongeschiktheid (i.v.m. lijden/ kwijtgeraakte gezondheid)	Gederfd loon door gebrek aan/minder onderwijs Gederfde niet-geldelijke baten uit onderwijs Gederfde productiviteit door gebrek aan/minder onderwijs Gederfde afdracht premies/ belastingopbrengst	D D I I			+	+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
Verbetering veiligheid, verbetering woon/werkmilieus	Waardestijging onroerend goed	I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
?						
<i>Reactie maatschappij op misdaad</i>						
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	I I I I I I I	+ + + + + +			
Opsporing dader	Politie en recherche: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D		+ + + + + +		
	Particuliere detectives: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D			+ + + + + +	
Berechting dader	Rechtbank: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
	Openbaar Ministerie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's	I				+
	Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratie-hulp door slachtofferhulpdiensten	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+

Tabel b1.6 Input, resultaat en impact van bestrijding WvW-delicten via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees		-			
	Gebouwen		-			
	Materiaal		-			
	Out-of-pocket		-			
	Documentatie		-			
	Operationeel		-			
	Financiering		-			
<i>Resultaat</i>						
Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						
Verminderde verkeersveiligheid		I				+
Lijden/kwaliteit van leven	Door verlies aan gevoel van veiligheid	I				+
Verbetering veiligheid, verbetering woon/werkmilieus	Waardestijging onroerend goed	I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
Ontmoedigings-campagnes	Bijvoorbeeld Postbus 51	I				+

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
Infrastructurele aanpassingen		I				+
<i>Reactie maatschappij op misdaad</i>						
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	I I I I I I I	+ + + + + + +			
Opsporing dader	Politie en recherche: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D		+ + + + + +		
	Particuliere detectives: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D		+ + + + + +		
Berechting dader	Rechtbank: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
	Openbaar Ministerie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie: Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering	D D D D D D D	+ + + + + + +			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratie-hulp door slachtofferhulpdiensten Tijd van het slachtoffer: gederfd loon Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I I D I			+	+ + +

Tabel b1.7 Input, resultaat en impact van bestrijding overige delicten (voornamelijk openbare orde en gezag) via interventie x

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
<i>Input</i>	Fees Gebouwen Materiaal Out-of-pocket Documentatie Operationeel Financiering		- - - - - - -			
<i>Resultaat</i> Vermindering recidive						
<i>Impact</i>						
<i>Als onmiddellijk gevolg van de misdaad</i>						
Verstoring openbare orde		I				+
<i>Anticiperend op een volgende misdaad</i>						
?						
<i>Reactie maatschappij op misdaad</i>						

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
Vermindering beleidsontwikkeling tav criminaliteitsbestrijding	Ministerie van Justitie:					
	Fees	I	+			
	Gebouwen	I	+			
	Materiaal	I	+			
	Out-of-pocket	I	+			
	Documentatie	I	+			
	Operationeel	I	+			
	Financiering	I	+			
Opsporing dader	Politie en recherche:					
	Fees	D		+		
	Gebouwen	D		+		
	Materiaal	D		+		
	Out-of-pocket	D		+		
	Documentatie	D		+		
	Operationeel	D		+		
	Financiering	D		+		
	Particuliere detectives:					
	Fees	D			+	
	Gebouwen	D			+	
	Materiaal	D			+	
	Out-of-pocket	D			+	
	Documentatie	D			+	
	Operationeel	D			+	
	Financiering	D			+	
Berechting dader	Rechtbank:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Openbaar Ministerie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
	Advocatuur/rechtshulp: fees gedekt door verzekering	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	

Resultaat en impact	Nadere specificatie	Dir./Ind ir.	MJU	OVO	SLA	MAA
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+
	Tijd van getuigen: gederfd loon	I				+
	Tijd van getuigen: gederfde productiviteit	I				+
Detentie dader	Detentie:					
	Fees	D	+			
	Gebouwen	D	+			
	Materiaal	D	+			
	Out-of-pocket	D	+			
	Documentatie	D	+			
	Operationeel	D	+			
	Financiering	D	+			
Slachtofferhulp (op initiatief van maatschappij)	Compensatieprogramma's	I				+
	Begeleiding/ondersteuning/ reïntegratie-hulp door slachtofferhulpdiensten	I				+
	Tijd van het slachtoffer: gederfd loon	D			+	
	Tijd van het slachtoffer: gederfde productiviteit	I				+

Toelichting op de tabellen

Effecten voor het Ministerie van Justitie

Het Ministerie van Justitie zorgt voor de input van een bepaalde interventie en draagt de kosten die daarmee samenhangen (bijvoorbeeld fees, gebouwen, materiaal, documentatie, out-of-pocket, operationeel en financiering).

Het Ministerie van Justitie merkt mogelijk de impact van een interventie op aspecten die de maatschappelijke reactie op criminaliteit vormen en de baten die daaruit voortvloeien. Het gaat dan om besparingen op het gebied van beleidsontwikkeling op het gebied van criminaliteitsbestrijding en -preventie, de berechting van de dader en de detentie van de dader. Deze besparingen kunnen beschouwd worden als baten, omdat door vermindering van recidive, de inefficiency in de inzet van productiefactoren op het gebied van criminaliteitsbestrijding en -preventie verminderd kan worden. Het gaat hierbij om een directe impact.

Effecten voor de overige overheid (incl. politie en recherche, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Ook de overige overheid merkt mogelijk de impact van een interventie op aspecten die de maatschappelijke reactie op criminaliteit vormen en de baten die daaruit voortvloeien. Het gaat dan om de besparingen op het gebied van de opsporing en de vervolging van de dader door politie en recherche (behorend tot het Ministerie van BZK). Deze besparingen kunnen eveneens opgevat worden als baten, omdat door vermindering van recidive, de

inefficiency in de inzet van productiefactoren op het gebied van criminaliteitsbestrijding en -preventie, verminderd kan worden. Het gaat hierbij om een directe impact.

Effecten voor het slachtoffer

Het slachtoffer merkt de impact van een interventie mogelijk op alle drie de aspecten (als onmiddellijk gevolg van criminaliteit, anticiperend op criminaliteit, als reactie op criminaliteit (door maatschappij)).

De impact op aspecten als onmiddellijk gevolg van criminaliteit betreft mogelijk: vermindering van verloren eigendommen die niet gedekt zijn door een verzekering, vermindering van beschadigde eigendommen die niet gedekt zijn door een verzekering, vermindering van lijden/kwaliteit van leven, verbetering van de gezondheid, vermindering van de arbeidsongeschiktheid die niet gedekt is door een verzekering, en vermindering van de onderwijsongeschiktheid. Een vermindering van verloren eigendommen (bijvoorbeeld door een vermogensdelict) kan opgevat worden als een bate, omdat na een interventie minder herverdeling plaatsvindt van eigendommen van het publieke naar het criminele circuit. In het publieke circuit moeten kosten gemaakt worden om verloren goederen weer in eigendom te krijgen. Een vermindering van beschadigde eigendommen kan eveneens opgevat worden als een bate, omdat na een interventie minder kosten gemaakt moeten worden om de eigendommen te herstellen/opnieuw aan te schaffen. Een vermindering van lijden/ verbetering van kwaliteit van leven kan ook opgevat worden als bate, omdat na een interventie minder levensgeluk verloren gaat welk een waarde heeft voor slachtoffers. Een vermindering van de arbeidsongeschiktheid die niet gedekt wordt door een verzekering vormt daarnaast ook een bate. Immers, bij onverzekerde arbeidsongeschiktheid (als gevolg van een verminderde gezondheid door de gevolgen van criminaliteit) is sprake van gederfd loon voor het slachtoffer van criminaliteit. Dit gederfd loon betekent een verlies aan bestedingsmogelijkheden voor het slachtoffer. Een vermindering van de onderwijsongeschiktheid vormt daarnaast ook een bate. Immers, bij onderwijsongeschiktheid (als gevolg van een verminderde gezondheid door de gevolgen van criminaliteit) is sprake van gederfd loon voor het slachtoffer van criminaliteit (op kortere of langere termijn). Dit gederfd loon betekent een verlies aan bestedingsmogelijkheden voor het slachtoffer (op kortere of langere termijn).

De impact op aspecten die anticiperen op (een volgende actie/vorm van) criminaliteit betreft: een vermindering van beveiliging (sluitwerk, beveiligingscamera's, beveiligingsdiensten, verlichting, bewegingsmelders, alarm, meldlijnen, omheining, poorten), een vermindering van verdediging (cursussen, verdedigingsruimten), en een vermindering van verzekeringen. Een vermindering van beveiliging, verdediging en verzekering kan beschouwd worden als bate, omdat de bestedingen aan beveiliging voor het slachtoffer een verlies aan andere (gewenste) bestedingsmogelijkheden betekenen. De impact van een bepaalde interventie op aspecten die de reactie op criminaliteit vormen, betreft voor het slachtoffer mogelijk: een vermindering van de inzet van particuliere detectives (bij de opsporing van de dader), een vermindering van de gependeerde tijd aan berechting van de dader en een vermindering van de gependeerde tijd aan door de overheid aangeboden en uitgevoerde slachtofferhulp. Een vermindering van inzet van particuliere detectives kan beschouwd worden als bate omdat deze vermindering zorgt voor een verruiming van de bestedingsmogelijkheden van slachtoffers. Een vermindering van de tijd aan de berechting van de dader en de

aangeboden slachtofferhulpprogramma's kan eveneens beschouwd worden als bate, omdat het slachtoffer deze tijd op een andere - meer lucratieve - manier aan had kunnen wenden, bijvoorbeeld betaalde arbeid. Er is sprake van gederfd loon in dat geval.

Effecten voor de rest van de maatschappij

Gelijk het slachtoffer merkt de rest van de maatschappij (ook excl. dader) de impact van een interventie mogelijk op alle drie de aspecten (als onmiddellijk gevolg van criminaliteit, anticiperend op criminaliteit, als reactie op criminaliteit).

De impact op aspecten als onmiddellijk gevolg van criminaliteit betreft mogelijk: een vermindering van verloren eigendommen die gedekt worden door een verzekering, een vermindering van beschadigde eigendommen die gedekt worden door een verzekering, een minder beslag op de verzekerde gezondheidszorg, een vermindering van de verzekerde arbeidsongeschiktheid van slachtoffers, een vermindering van de onderwijsongeschiktheid, een vermindering van lijden/verhoging van kwaliteit van leven voor naasten van slachtoffers en overigen (door o.a. vergroting gevoel van veiligheid, wegnemen vermindering affectie bij slachtoffers), en een verbetering van woon/werkmilieus door de vermindering van de criminaliteit. Een vermindering van verloren en beschadigde verzekerde eigendommen kan beschouwd worden als bate, omdat deze vermindering wellicht zorgt voor een verminderde aanspraak op uitkeringen door verzekeringsmaatschappijen met als gevolg een premieverlaging van verzekeringen (bijv. inboedelverzekeringen). Deze ontwikkeling zorgt mogelijk voor een 'transfer' van productiefactoren vanuit de verzekeringsbranche naar andere sectoren en een efficiëntere aanwending daarvan. Een vermindering van het beslag op de verzekerde gezondheidszorg kan eveneens beschouwd worden als een bate, omdat deze vermindering wellicht zorgt voor een verminderde aanspraak op uitkeringen door verzekeringsmaatschappijen met als gevolg een premieverlaging van ziektekostenverzekeringen. Deze ontwikkeling zorgt mogelijk voor een 'transfer' van productiefactoren van zorg voor slachtoffers van criminaliteit naar andere vormen/groepen van zorg (i.e. vermindering inefficiency inzet zorg). Ook een vermindering van het beslag op arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (zowel van het slachtoffer (dan gaat het om verzekerd gederfd loon)) als van de werkgever van het slachtoffer (dan gaat het om verzekerde gederfde productiviteit) kan beschouwd worden als een bate, omdat deze vermindering wellicht zorgt voor een verminderde aanspraak op uitkeringen door verzekeringsmaatschappijen met als gevolg een premieverlaging van deze verzekeringen (en een efficiëntere aanwending van productiefactoren). Een vermindering van de arbeidsongeschiktheid en onderwijsongeschiktheid zorgt verder voor een bate voor de maatschappij in de vorm van een verhoging van de productiviteit en een verhoging van de afdracht sociale premies en van de loon- en inkomstenbelastingen. Een vermindering van het gevoel aan onveiligheid door de directe en verder omgeving van het slachtoffer en een vergroting van affectie (samen vormen zij een verbetering van kwaliteit van leven voor direct en verdere omgeving) kan ook opgevat worden als bate, omdat na een bepaalde interventie minder levensgeluk verloren gaat (als gevolg van gevoel van onveiligheid en vermindering affectie) welk een waarde heeft voor betrokkenen.

De impact op aspecten die anticiperen op (een volgende actie/vorm van) criminaliteit betreft mogelijk (gelijk die voor het slachtoffer): een vermindering van beveiliging (sluitwerk, beveiligingscamera's, beveiligingsdiensten, verlichting, bewegingsmelders,

alarm, meldlijnen, omheining, poorten), een vermindering van verdediging (cursussen, verdedigingsruimten), en een vermindering van verzekeringen. Een vermindering van beveiliging, verdediging en verzekering kan beschouwd worden als bate, omdat de bestedingen aan beveiliging voor het potentiële slachtoffer (i.e. het eerdere slachtoffer plus personen in de directe en verdere omgeving) een verlies aan andere (gewenste) bestedingsmogelijkheden betekenen. Verder betreft deze impact ook een vermindering van bijv. opvoedingsbegeleiding en opvoedingscursussen door kinderbescherming en overige hulpdiensten. Deze vermindering betreft een bate, omdat de productiefactoren die ingezet worden voor deze vormen van begeleiding/cursussen bij criminaliteitsvermindering mogelijk op een andere wijze ingezet kunnen worden. Als laatste kunnen in deze categorie ontmoedigingscampagnes (bijv. Postbus 51) en infrastructurele aanpassingen genoemd worden. Deze beide hebben met name betrekking op het voorkomen van wegenverkeerswetdelicten.

De impact van een bepaalde interventie op aspecten die de reactie op criminaliteit vormen, betreft voor de rest van de maatschappij: een vermindering van de inzet van compensatieprogramma's voor slachtoffers (en hun familie), een vermindering van de begeleiding/ondersteuning/reïntegratiehulp aan slachtoffers, en een vermindering van de gedeelde productiviteit door de tijd die slachtoffers en getuigen bezig zijn met de berechting van de dader en de slachtofferhulpprogramma's.

Bijlage 2 Uitwerking overige cases kwalitatief

Inleiding

In deze bijlage wordt de kwalitatieve uitwerking van drie overige cases gegeven. Dit zijn:

- Schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven;
- Meerpersoonscelgebruik;
- ETS-COVA Eerst denken dan doen.

Aan de hand van deze uitwerking kunnen mogelijk inzichten ontleend worden over de toepasbaarheid van het rekenmodel op andere cases. Eerst wordt ingegaan op de case Binnen beginnen & Buiten blijven, daarna op het meerpersoonscelgebruik, vervolgens op de case ETS-COVA Eerst denken dan doen, en ten slotte wordt ingegaan op de bredere toepasbaarheid van het in het vorig hoofdstuk gepresenteerde KBA-rekenmodel.

Case Binnen beginnen & Buiten blijven

Achtergrond⁹³

Sinds de invoering van het beleid op grond van de nota Werkzame Detentie in 1994 bestaat de hulp in het Nederlandse gevangeniswezen in toenemende mate uit een specifiek aanbod van resocialisatieprogramma's die zijn gericht op het terugdringen van recidive. Een van die resocialisatieprogramma's is het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven werd eind 1995 in het kader van deze nota als pilot-project opgezet in de penitentiaire inrichting de Geerhorst te Sittard.

Bij de opzet van het schakelproject 'Binnen beginnen & Buiten blijven' zijn grotendeels de departementale aanbevelingen en richtlijnen voor maatschappelijke integratieprojecten gevolgd.

Voor plaatsing op een het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven is vrijwilligheid de basis. Het gaat in dit programma om gedetineerden die duidelijk hebben aangegeven door middel van onderwijs, vakopleidingen en sociale vaardigheidsprogramma's hun integratiekansen in de maatschappij te willen vergroten.

Een onderdeel van de aanpak Binnen beginnen & Buiten blijven is de selectiviteit waar het gaat om de resocialisatie van delinquenten. Dit aangezien een behandeling veel kost en de ervaring leert dat het niet altijd wat oplevert. Dus dient de behandeling daar ingezet

⁹³ Deze paragraaf is gebaseerd op: Nelissen P.Ph., *Binnen beginnen & Buiten blijven, met het schakelproject*, Nelissen onderzoek & Advies, 2003.

te worden waar het nodig is en waar het zin heeft: daar waar kans op herhaling bestaat en behandeling invloed kan hebben op het gedrag van de betrokkene. Niet alle delinquenten krijgen dus een behandeling. De behandeling is dan ook niet meer vrijblijvend: het gaat om een intensieve effectieve behandeling die is gericht op terugkeer in de maatschappij.

Doel

Het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven heeft als doel het verminderen van de recidive van deelnemers via een verbetering van de levensomstandigheden. Een dergelijke verbetering wordt beoogd door de deelnemers op het gebied van opleiding, werk en psychosociaal welzijn bij te staan.

Doelgroep

Criteria doelgroep

De criteria waaraan de deelnemers van het project Binnen beginnen & Buiten blijven zijn:

1. De gedetineerden zijn gedragsmatig en psychisch geschikt.
2. De gedetineerden hebben een duidelijke wens en motivatie ten aanzien van arbeidsrelevante vormen van opleiding en werk.
3. De gedetineerden hebben een geldige verblijfsstatus.
4. De gedetineerden zijn bereid tot een verplicht reclasseringscontract.
5. Bij de gedetineerden is geen sprake van ernstige verslavingsproblematiek.
6. De strafrestant is niet langer dan drie jaar of korter dan drie maanden.

Door middel van schriftelijke en mondelinge informatie worden gedetineerden in de inrichting geattendeerd op het bestaan van het schakelproject. Na een aanmelding voor deelname aan het project *kan* er een uitnodiging komen voor een intake gesprek. Hierover oordeelt het Multidisciplinair Overleg. Bij het intakegesprek worden alle relevante gegevens van de deelnemers verzameld. Het trajectteamoverleg bepaalt vervolgens aan de hand van de selectiecriteria en alle relevante informatie de geschiktheid van de kandidaten en de haalbaarheid van het traject en geeft een advies aan het Multidisciplinair Overleg. Daarna kan de kandidaat worden toegelaten tot de test- en oriëntatiefase van het project.

In de test- en oriëntatiefase is het verkrijgen van een beeld van de mogelijkheden en capaciteiten van de kandidaat het belangrijkste doel. Door een testprogramma worden de cognitieve en praktisch technische vaardigheden van de potentiële deelnemers in kaart gebracht. Daarnaast is er een training gericht op het vergroten van inzicht bij de deelnemers in de eigen denk- en gedragpatronen. De test- en oriëntatiefase wordt afgerond door een gesprek waar de deelnemer akkoord gaat met:

- het verplicht volgen van opleidingsprogramma's;
- deelname aan arbeid;
- verplicht reclasseringscontact;
- positieve detentie waarin geen sprake is van drugsgebruik e.d..

Daarna volgt plaatsing in het schakelproject.

Relatie schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven en alternatieve straffen

In de praktijk wordt het schakelprogramma opgelegd aan gedetineerden duidelijk hebben aangegeven door middel van onderwijs en vakopleiding, sociale vaardigheidprogramma's hun integratiekansen in de maatschappij te willen vergroten. Het is een programma op basis van vrijwilligheid.

Wanneer gedetineerden op basis van de test- en oriëntatiefase niet in aanmerking komen voor het schakelproject blijven zij veroordeeld tot de opgelegde vrijheidsstraf. Het Multidisciplinair Overleg neemt hiertoe een beslissing. Het trajectteamoverleg heeft hierin een ondersteunende taak.

Brede en enge doelgroep

Op basis van bovenstaande kan gesteld worden dat de 'brede' doelgroep van het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven gevormd wordt door personen die voldoen aan de in de eerste sectie van deze paragraaf genoemde zes criteria. De enge doelgroep wordt gevormd door personen die behoren tot de brede doelgroep en de gedetineerden die duidelijk hebben aangegeven door middel van onderwijs en vakopleiding, sociale vaardigheidsprogramma's hun integratiekansen in de maatschappij te willen vergroten. Tevens zijn de deelnemers gedetineerden van de P.I. de Geerhorst te Sittard.

Delictprofielen

De gemiddelde leeftijd van de deelnemersgroep is 33 jaar en het justitieel verleden van gemiddeld zes veroordelingen vanwege een misdrijf. Het opleidingsniveau van de deelnemersgroep is laag.

Op dit moment zijn er geen delictprofielen van de deelnemers aan het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven beschikbaar (behoudens de algemene kenmerken, welke in de vorige sectie uiteengezet zijn). De heer Nelissen verwacht dat het in kaart brengen van het delictprofiel van de deelnemers mogelijk is door verder onderzoek te verrichten op de bij hem beschikbare gegevens⁹⁴.

Kenmerken schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven: projectalternatief

De belangrijkste kenmerken van het schakelproject zijn:

- Het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven is een project op basis van vrijwilligheid.
- Aan de hand van het trajectplan, die tijdens de test- en oriëntatiefase wordt opgesteld, beginnen de deelnemers aan het schakelproject. Tijdens het schakelproject worden de deelnemers voorbereid op vakopleidingen (i.e. schakelcursussen) en worden er trainingen op maat ingekocht.

⁹⁴ Dr. P.Ph. Nelissen heeft onderzoek verricht naar het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven. Gegevens betreffende het delictprofiel van de deelnemers zijn volgens hem op dit moment niet bekend, doch met enkele dagen onderzoek van zijn onderzoeksgegevens kan het delictprofiel wellicht achterhaald worden.

- Tijdens deze fase kan een reclasseringswerker actie ondernemen op het gebied van huisvesting, financiën en sociale relaties. Hulp bij schuldsanering vormt een belangrijk onderdeel in deze fase.
- Elke drie weken is er een trajectteamoverleg over de deelnemers met alle betrokkenen bij het project. Eventuele voorbereiding voor een volgende fase (extern traject⁹⁵) komt gedurende het overleg ter sprake.
- Bij een extern traject is het mogelijk dat de opleidingen extern worden gevolgd. Ook is het mogelijk dat er stage gelopen kan worden, of werkervaring op wordt gedaan bij bedrijven of instellingen. In deze fase komt de bemiddelende en begeleidende rol van de arbeidsvoorziening duidelijker in beeld.
- In de nazorgfase is de deelnemer bezig met een opleiding, met betaald werk, of is hij nog op zoek naar een baan. Het nazorgtraject duurt zes maanden.

Nulalternatieven

Bepaling van een adequaat nulalternatief is essentieel voor een valide bepaling van de effecten (en daaruit vloeiend de baten) en de incrementele kosten van het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven. Zowel de interpretatie als de verwachte grootte van het effect wordt voor een belangrijk deel bepaald door de definities van projectalternatief én nulalternatief.

Nulalternatief voor enge doelgroep

De gedetineerden die niet in aanmerking komen voor het schakelproject, of niet verder komen dan de test- en oriëntatiefase dienen de rest van hun vrijheidsstraf uit te zitten.

De door ons gehanteerde nul- en projectalternatieven zien er dan als volgt uit:

Tabel B2.1 Nulalternatieven en projectalternatief schakelproject

Projectalternatief: Schakelproject	Nulalternatief: Vrijheidsstraf
Binnen beginnen & Buiten blijven is een resocialisatie programma waarin gedetineerden op basis van vrijwilligheid deelnemen (er zijn echter selectiecriteria). Het programma is met name gericht op het verminderen van de recidive van deelnemers via een verbetering van de levensomstandigheden	Indien de gedetineerden niet geselecteerd worden voor het schakelproject geldt de reguliere opgelegde resterende vrijheidsstraf

De effecten van het schakelprogramma moeten geïnventariseerd worden door na te gaan in welke opzichten de ontwikkeling die zich voordoet met het schakelprogramma te vergelijken is met de ontwikkeling die verkregen wordt met oplegging van een vrijheidsstraf en de gedragsinterventies.

⁹⁵ Het externe traject bestaat uit: half open- of open inrichting dan wel een vorm van dagdetentie of een penitentiaal programma.

Naar een KBA-opstelling: resultaat, impact en waardering

Input en kosten

De input van het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven wordt gevormd door de extra geïnvesteerde middelen om het schakelproject uit te voeren. Deze kunnen onderscheiden worden in personeel, locatie, operationele middelen, materiaal, documentatie en financiering⁹⁶. De kosten bestaan uit de monetaire waarden van de inputs.

Output

De output wordt gevormd door het aantal deelnemers dat behandeld is via het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven.

Tussenresultaat

Het tussenresultaat wordt gevormd door de verhoogde kans op resocialisatie van de deelnemers.

Resultaat

Het resultaat wordt gevormd door de verminderde kans op recidive door de deelnemers. Deze is een afgeleide van het tussenresultaat.

Impact

De impact wordt gevormd door de maatschappelijke effecten van het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven, welke tijdens en na de implementatieperiode kunnen ontstaan⁹⁷. Deze onderscheiden we in *directe* en *indirecte* effecten. De directe effecten hangen per definitie samen met de interventie⁹⁸. De indirecte effecten ontstaan uit doorwerking van de directe effecten op anderen dan dader en/of slachtoffer en uit doorwerking in de tijd.

Baten

De baten worden gevormd door de in geld uitgedrukte waarden van de effecten van het schakelproject Binnen beginnen & Buiten blijven, in het bijzonder van de 'impact' van het schakelproject. Verschillende indicatoren kunnen vervolgens gebruikt worden om deze baten te vergelijken met de kosten van het schakelproject (B/C ratio, NCW, IRR).

⁹⁶ S. Dhiri & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

⁹⁷ Zie: S. Dhiri & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London. In deze publicatie wordt 'impact' aangeduid met 'outcome', 1999.

⁹⁸ De te verwachte directe effecten vormen tezamen veelal de belangrijkste reden voor opzet en implementatie van het schakelprogramma.

Case Meerpersoonscelgebruik

Achtergrond

De maatschappij vraagt om meer, langer en harder straffen. Als de rechterlijke macht daaraan tegemoet komt en aan de maatschappelijke vraag wil voldoen, is het meerpersoonscelgebruik een alternatief om cellentekort deels op te vangen. Daarnaast spelen daarbij politie en OM een rol (aanbreng criminelen, etc.).

In de aanloop naar de eerste invoering van het meerpersoonscelgebruik zijn voorwaarden geformuleerd die de veiligheid en het welbehagen van zowel het personeel als de gedetineerden te waarborgen. Bovendien zijn contra-indicaties voor de plaatsing op een meerpersoonscel opgesteld.

Meerpersoonscelgebruik wordt gefaseerd ingevoerd zodat alle risico's, knelpunten en aandachtspunten in kaart kunnen worden gebracht. De directeur van een penitentiaire inrichting bepaalt of een gedetineerde met een andere gedetineerde in een cel wordt geplaatst, met inachtneming van de in de op te stellen ministeriële regeling gegeven criteria. De selectiecriteria worden in de praktijk echter ruim geïnterpreteerd. De afweging welke mate van psychische stoornis, verslaving of agressief gedrag een uitsluitingscriterium vormt, is niet eenduidig.

Doel

Het wetsvoorstel 'Verruiming van de mogelijkheden van meerpersoonscelgebruik' vergroot de mogelijkheden om in penitentiaire inrichtingen meer gedetineerden in één cel te plaatsen. Doel is de effectiviteit van de strafrechtstoepassing te vergroten door de uitbreiding van de sanctiecapaciteit en vergroting van de efficiency. De verruiming van de celcapaciteit is een van de onderdelen van het veiligheidsplan van het kabinet.

Doelgroep

Criteria doelgroep

De plaatsing in een meerpersoonscel geschiedt slechts na een zorgvuldige beoordeling van geschiktheid, waarbij de volgende contra-indicaties worden gehanteerd:

1. mate van psychische gestoordheid;
2. verslaving;
3. medische contra-indicaties;
4. agressief gedrag of geweldsproblematiek;
5. zedenproblematiek;
6. opgelegde beperkingen.

Daarnaast wordt bij het onderzoek van geschiktheid zo veel mogelijk rekening gehouden met de etnische of culturele achtergrond, rookgedrag en taalproblemen.

Voorafgaand aan de plaatsing in een meerpersoonscel vindt eerst een selectieprocedure plaats, waarin de gedetineerde wordt gescreend op factoren die een contra-indicatie voor het verblijf in een meerpersoonscel vormen. Daarnaast wordt er geselecteerd op gedrag en wordt bekeken of gedetineerden bij elkaar passen. De directeurs van de verschillende penitentiaire inrichtingen bepalen wie er wanneer worden samen geplaatst.

Relatie meerpersoonscelgebruik en alternatieve straffen

In de praktijk worden de ministeriële regelingen betreffende de contra-indicaties en selectiecriteria in de praktijk ruim geïnterpreteerd. De directeur van de P.I. is verantwoordelijk voor de bepaling wie er voor de meerpersoonscellen in aanmerking komen.

Wanneer gedetineerden op basis van de contra-indicaties niet in aanmerking komen voor het schakelproject blijven zij veroordeeld tot de opgelegde vrijheidsstraf. Daarnaast kunnen werkstraffen opgelegd worden, zodat de celcapaciteit ontlast wordt.

Brede en enge doelgroep

Op basis van bovenstaande kan gesteld worden dat de ‘brede’ doelgroep van het project gevormd wordt door personen die voldoen aan de in de eerste sectie van deze paragraaf genoemde criteria. De enge doelgroep wordt gevormd door personen die behoren tot de brede doelgroep en de gedetineerden die in preventieve hechtenis zitten en kortgestraften. Daarnaast worden de contra-indicaties niet strikt gehanteerd, mede door de weinig specifieke omschrijving daarvan. Gedetineerden kunnen daarom onder dwang in een meerpersoonscel worden geplaatst.

Delictprofielen

Op dit moment zijn geen persoonlijke achtergrondkenmerken en/of delictprofielen van de deelnemers aan het meerpersoonscelgebruik beschikbaar (behoudens de algemene kenmerken, welke in de vorige sectie uiteengezet zijn). Bij de dienst justitiële inrichtingen zijn de delictprofielen van de individuele gedetineerden bekend, maar het is op dit moment nog niet mogelijk om deze te specificeren naar gedetineerden in eenpersoonscellen en meerpersoonscellen⁹⁹.

Kenmerken meerpersoonscelgebruik: projectalternatief

De belangrijkste kenmerken meerpersoonscelgebruik zijn:

- De cellen worden aangepast met het oog op de plaatsing van twee gedetineerden op één cel.
- De invulling van het dagprogramma van de gedetineerden op meerpersoonscellen mag in principe geen negatieve gevolgen hebben voor het dagprogramma van de gedetineerden.
- Bij het gebruik van meerpersoonscellen dient voldoende gekwalificeerd personeel aanwezig te zijn om de veiligheid van het personeel en de beheersbaarheid op de werkplek te garanderen.

⁹⁹ De opsplitsing naar delictprofiel voor het meerpersoonscelgebruik is op dit moment nog niet mogelijk, aldus dhr. van Schijndel, DJI.

- Bij de selectie van gedetineerden wordt rekening gehouden met de beschreven contra-indicaties.
- Om de veiligheid te garanderen zijn er procedures opgesteld met betrekking tot het in- en uitsluiten.
- Er is voldoende afzonderingscapaciteit beschikbaar inclusief de procedure ter voorkoming van overbezetting.
- Personeelsleden worden geschoold op het gebied van conflicthantering en zelfverdediging.

De maatregel wordt in fasen uitgevoerd, zodat we alle risico's, knelpunten en aandachtspunten in kaart kunnen brengen. Daarom is in zeven clusters en op kleine schaal begonnen met het plaatsen van twee gedetineerden in één cel.

Nulalternatieven

Bepaling van een adequaat nulalternatief is essentieel voor een valide bepaling van de effecten (en daaruit vloeiend de baten) en de incrementele kosten van het project. Zowel de interpretatie als de verwachte grootte van het effect wordt voor een belangrijk deel bepaald door de definities van projectalternatief én nulalternatief.

Nulalternatief voor enge doelgroep

Voor de gedetineerden die niet meewerken aan het meerpersoonscelgebruik is het nulalternatief een vrijheidsstraf op een eenpersoonscel. Dit biedt echter geen oplossing voor het cellentekort. Een alternatief om ruimte te creëren voor de sanctiecapaciteit is het verhogen van het aantal werkstraffen.

De nul- en projectalternatieven zien er dan als volgt uit:

Tabel B2.2 Nulalternatieven en projectalternatief meerpersoonscelgebruik

Projectalternatief: Meerpersoonscelgebruik	Nulalternatief 1: Vrijheidsstraf	Nulalternatief 2: Werkstraf
Het meerpersoonscelgebruik is een programma waarin meerde gedetineerden op één cel worden geplaatst. Het doel hiervan is de effectiviteit van de strafrechtstoepassing te vergroten door de uitbreiding van de sanctiecapaciteit en vergroting van de efficiency.	Indien de gedetineerden niet geselecteerd worden voor het meerpersoonscelgebruik op basis van de contra-indicaties geldt de reguliere opgelegde resterende vrijheidsstraf	Gedetineerden krijgen werkstraf opgelegd zodat er sanctiecapaciteit gecreëerd wordt.

Deze effecten van het meerpersoonscelgebruik moeten geïnventariseerd worden door na te gaan in welke opzichten de ontwikkeling die zich voordoet met het meerpersoonscelgebruik te vergelijken is met de ontwikkeling die verkregen wordt met reguliere vrijheidsstraf of met oplegging van een werkstraf.

Naar een KBA-opstelling: resultaat, impact en waardering

Input en kosten

De input van het meerpersoonscelgebruik wordt gevormd door de extra geïnvesteerde middelen om het project uit te voeren. Deze kunnen onderscheiden worden in personeel, locatie, operationele middelen, materiaal, documentatie en financiering¹⁰⁰. De kosten bestaan uit de monetaire waarden van de inputs.

Output

De output wordt gevormd door het aantal gedetineerden die meewerken aan het meerpersoonscelgebruik.

Tussenresultaat

Het tussenresultaat wordt gevormd door het aantal meerpersoonscellen.

Resultaat

Het resultaat is de verhoogde effectiviteit van de strafrechtstoepassing. Dit is het gevolg van de uitbreiding van de sanctiecapaciteit en vergroting van de efficiency.

Impact

De impact wordt gevormd door de maatschappelijke effecten van het meerpersoonscelgebruik, welke tijdens en na de implementatieperiode kunnen ontstaan¹⁰¹. Deze onderscheiden we in *directe* en *indirecte* effecten. De directe effecten hangen per definitie samen met de interventie¹⁰². De indirecte effecten ontstaan uit doorwerking van de directe effecten op anderen dan dader en/of slachtoffer en uit doorwerking in de tijd.

Baten

De baten worden gevormd door de in geld uitgedrukte waarden van de effecten van het meerpersoonscelgebruik, in het bijzonder van de 'impact' van het project. Verschillende indicatoren kunnen vervolgens gebruikt worden om deze baten te vergelijken met de kosten van het schakelproject (B/C ratio, NCW, IRR).

Case ETS-COVA - Eerst denken dan doen

Achtergrond¹⁰³

Er is in het buitenland onderzoek gedaan naar de effecten van behandelprogramma's voor justitiabelen. De meeste overzichtstudies laten gunstige resultaten zien. Met name

¹⁰⁰ S. Dhiri & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

¹⁰¹ Zie: S. Dhiri & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London. In deze publicatie wordt 'impact' aangeduid met 'outcome', 1999.

¹⁰² De te verwachte directe effecten vormen tezamen veelal de belangrijkste reden voor opzet en implementatie van het meerpersoonscelgebruik.

¹⁰³ Deze paragraaf is gebaseerd op een gesprek met H. Merkus, afdeling terugdringen recidive, Ministerie van Justitie.

programma's die cognitief-gedragmatig van aard zijn leiden vaak tot recidivevermindering, zowel bij volwassen daders in het algemeen (MacKenzie, 2002; Redondo e.a., 2002; Lipton e.a., 2002b; Dowden e.a., 2003;) als bij zedendelinquenten (Gallagher e.a., 1999; Egg e.a., 2000; MacKenzie, 2002) en drugsverslaafde delinquenten (MacKenzie, 2002; Lipton e.a., 2002b). Het gaat hier om interventies die gericht zijn op de ontwikkeling en training van sociale en cognitieve vaardigheden¹⁰⁴.

Na successen in het buitenland is besloten het ETS (Enhanced Thinking Skills) programma tevens in Nederland uit te testen en mogelijk te implementeren. Het programma is in combinatie met praktische instructies 'gekocht' van het Engelse Gevangeniswezen. ETS-COVA¹⁰⁵ is een cognitief-gedragstherapeutisch programma dat gericht is op het verbeteren van cognitieve vaardigheden bij deelnemers. ETS-COVA beoogt de kennis en capaciteiten ten aanzien van de effecten van sociaal handelen te vergroten. Daarnaast wordt onderwijs en persoonlijke ontwikkeling gestimuleerd.

Het ETS-COVA is bij verschillende pilot-locaties getest en er wordt nu bezien of het project verder ingevoerd wordt. Bij vijf penitentiaire inrichtingen en drie reclasseringsorganisaties wordt bezien of het programma de effecten bereikt die worden verwacht. Op dit moment is er nog geen concreet antwoord hierop aangezien er nog geen follow-up onderzoek heeft plaatsgevonden. Wel is het zo dat voor- en nametingen plaatsvinden na het doorlopen van de training. De respondenten geven aan de deelname als zinvol te beschouwen. Vooralsnog wordt het project op basis van vrijwilligheid van de deelnemers aangeboden. In een latere fase kan de training wellicht worden opgelegd in het kader van (justitiële) drang.

Een procesevaluatie (uitgevoerd door het IVA Tilburg) bekijkt tevens de mogelijke knelpunten die zich hebben voorgedaan bij de invoering van ETS-COVA bij de pilot-projecten en die zich voordoen tijdens de uitvoering van het programma.

Doel

Het project ETS-COVA - Eerst denken dan doen - heeft als doel het verminderen van de recidive van deelnemers via een verbetering van de cognitieve vaardigheden.

Doelgroep

Criteria doelgroep

De deelnemers aan het project ETS-COVA Eerst denken dan doen worden geselecteerd door gebruik te maken van het diagnostisch instrument Risico Inschattingen Schalen (RISc). Het RISc brengt in kaart welke factoren ten grondslag liggen aan het delictgedrag van een dader, de zogenaamde criminogene factoren. Ook geeft RISc een inschatting van de kans op recidive. Op basis daarvan wordt vastgesteld of het project een voldoende

¹⁰⁴ <http://www.dji.nl/hipe/uploads/040629120156/Visiebrief%20modern%20sanctietoep%202004.pdf>.

¹⁰⁵ <http://allserv.ugent.be/~alievrou/eo4.html>.

slagingskans heeft om recidive terug te dringen bij een mogelijke deelnemer. RISc levert daarbij inzicht in de motivatie en het leervermogen van justitiabelen¹⁰⁶.

Doelgroep

De enge doelgroep wordt gevormd door personen die hoog en middelmatig scoren bij de RISc evaluatie. Deelnemers die laag scoren kunnen niet deelnemen aan het programma. Deze groep heeft voldoende cognitieve vaardigheden, waardoor het volgen van dit programma voor deze groep niet zinvol is. Het programma heeft immers het doel om de cognitieve vaardigheden bij de deelnemers te vergroten.

Delictprofielen

Op dit moment zijn geen persoonlijke achtergrondkenmerken en/of delictprofielen van de deelnemers aan het project beschikbaar (behoudens de algemene kenmerken, welke in de vorige sectie uiteengezet zijn). De deelnemers worden via het diagnostisch instrument Risico Inschatting Schalen (RISc) geselecteerd voor het project. Bij het programma Terugdringen Recidive van het Ministerie van justitie zijn op dit moment geen delictprofielen van de deelnemers bekend.

Kenmerken ETS-COVA - Eerst denken dan doen: projectalternatief

Belangrijkste kenmerken van ETS-COVA Eerst denken dan doen zijn:

- De deelnemers worden geselecteerd door middel van het diagnostisch instrument Risico Inschatting Schalen.
- De deelnemers doen mee met het project op basis van vrijwilligheid.
- Het is een programma waarvan de positieve werking reeds wetenschappelijk in het buitenland is aangetoond.
- ETS-COVA richt zich op het terugdringen van de recidive door middel van een verbetering van de cognitieve vaardigheden van de deelnemers.
- Het programma is gericht op de resocialisatie van de deelnemers.

De uitvoering van het project Eerst denken dan doen wordt op dit moment als pilot uitgevoerd bij vijf penitentiaire inrichtingen en drie reclasseringsorganisaties. Na de pilot fase wordt gezien of het project tevens elders wordt ingezet om de recidive te verminderen.

Nulalternatieven

Bepaling van een adequaat nulalternatief is essentieel voor een valide bepaling van de effecten (en daaruit vloeiend de baten) en de incrementele kosten van het project ETS-COVA - Eerst denken dan doen. Zowel de interpretatie als de verwachte grootte van het effect wordt voor een belangrijk deel bepaald door de definities van projectalternatief én nulalternatief.

¹⁰⁶ http://www.justitie.nl/pers/persberichten/archief/archief_2004/180504_RISc_betere_omschatting_van_recidive_mogelijk.asp?List=Y&ComponentID=43801&SourcePageID=684&ComponentID=50787&SourcePageID=43830.

Nulalternatief voor enge doelgroep

Het ETS-COVA programma wordt tijdens de pilot binnen de penitentiaire inrichtingen aangeboden als onderdeel van een vrijheidsstraf. Bij reclasseringsorganisaties wordt het programma o.a. aangeboden als (bijzondere) voorwaarde ter voorkoming van een vrijheidsstraf of puur op basis van vrijwilligheid. De deelnemers die niet in aanmerking komen voor het ETS-COVA project dienen de rest van hun vrijheidsstraf uit te zitten. In de huidige opzet van het programma is deelname op basis van vrijwilligheid.

Er zijn meerdere programma's die zich richten op het terugdringen van de recidive. Van beïnvloeding van het cognitieve vermogen is echter in zeer weinig gevallen sprake.

De nul- en projectalternatieven zien er daarom als volgt uit:

Tabel B2.3 Nulalternatieven en projectalternatief ETS-COVA

Projectalternatief: ETS-COVA	Nulalternatief 1: Vrijheidsstraf	Nulalternatief 2: Werkstraf
Op basis van vrijwilligheid nemen deelnemers deel. Het programma is gericht op het verbeteren van de cognitieve vaardigheden van de deelnemers	Aan de deelnemers wordt een vrijheidsstraf opgelegd	Aan de deelnemers wordt een werkstraf opgelegd

De effecten van het project ETS-COVA moeten geïnventariseerd worden door na te gaan in welke opzichten de ontwikkeling die zich voordoet met het project te vergelijken is met de ontwikkeling die verkregen wordt met oplegging van een reguliere vrijheidsstraf, met oplegging van een werkstraf, met oplegging van drangaanbod en met de oplegging van gedragsinterventies.

Naar een KBA-opstelling: resultaat, impact en waardering

Input en kosten

De input van het project eerst denken dan doen wordt gevormd door de extra geïnvesteerde middelen om het project uit te voeren. Deze kunnen onderscheiden worden in personeel, locatie, operationele middelen, materiaal, documentatie en financiering¹⁰⁷. De kosten bestaan uit de monetaire waarden van de inputs.

Output

De output wordt gevormd door het aantal deelnemers dat behandeld is via het project ETS-COVA - Eerst denken dan doen.

Tussenresultaat

Het tussenresultaat wordt gevormd door de verhoogde kans op resocialisatie van de deelnemers.

¹⁰⁷ S. Dhiri & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 1999.

Resultaat

Het resultaat wordt gevormd door de verminderde kans op recidive door de deelnemers. Deze is een afgeleide van het tussenresultaat.

Impact

De impact wordt gevormd door de maatschappelijke effecten van het project, welke tijdens en na de implementatieperiode kunnen ontstaan¹⁰⁸. Deze onderscheiden we in *directe* en *indirecte* effecten. De directe effecten hangen per definitie samen met de interventie¹⁰⁹. De indirecte effecten ontstaan uit doorwerking van de directe effecten op anderen dan dader en/of slachtoffer en uit doorwerking in de tijd.

Baten

De baten worden gevormd door de in geld uitgedrukte waarden van de effecten van het project ETS-COVA - Eerst denken dan doen, in het bijzonder van de 'impact' van het project. Verschillende indicatoren kunnen vervolgens gebruikt worden om deze baten te vergelijken met de kosten van het project (B/C ratio, NCW, IRR).

Toepasbaarheid KBA rekenmodel op uitgewerkte cases

Het KBA-rekenmodel is toepasbaar op bovenstaande drie interventies, mits:

- effectiviteitscijfers beschikbaar zijn voor de drie interventies welke voldoen aan de eisen zoals gesteld in hoofdstuk 6;
- voldoende gegevens beschikbaar zijn over de (soorten en verhouding van) delicten die gepleegd worden door de deelnemers aan de interventies;
- voldoende gegevens beschikbaar zijn om de monetaire waarde van de effecten te kunnen bepalen (gelijk SOV).

¹⁰⁸ Zie: S. Dhiri & S. Brand, *Crime Reduction Programme. Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators*, Research, Development and Statistics Directorate, Home Office, London. In deze publicatie wordt "impact" aangeduid met "outcome", 1999.

¹⁰⁹ De te verwachte directe effecten vormen tezamen veelal de belangrijkste reden voor opzet en implementatie van het project.

Bijlage 3 Indeling delicten

Vermogensdelicten zonder geweld

Afpersing	317	VzG
Inbraak in woning	311.5/311.3.5	VzG
Valsheidsmisdrijven	208/209/21/22/230/231/234	VzG
Diefstal in vereniging met braak	311.4.5/311.3.4.5	VzG
Verduistering	321/323	VzG
Bedrog	326/327/328/329/33	VzG
Heling	416/417	VzG
Overige vermogensmisdrijven	311/311.1/311.2/311.3/314/315/316/318/titel 11	VzG
Inbraak in woning	311.5/311.3.5	VzG
Eenvoudige diefstal	310	VzG
Winkeldiefstal		VzG
Fietsendiefstal		VzG
Inbraak in bedrijf		VzG
Diefstal in vereniging	311.4/311.3.4	VzG
Verduistering in dienstbetrekking	322	VzG

Vermogensdelicten met geweld

Diefstal met geweld	312	VmG
---------------------	-----	-----

Opiumdelicten

Handel in harddrugs	opiumwet 2	Op
Opiumwet - softdrugs	opiumwet 3	Op

Agressie (excl. moord en doodslag)+A109

Openlijke geweldpleging zwaar (vnl. Tegen personen)	141	A
Bedreiging met hantering wapen	285	A
Openlijke geweldpleging licht (vnl. Tegen goederen)		A
Vernieling	350/350.1/351/352	A
Eenvoudige mishandeling	300	A
Eenvoudige belediging	266/267	A
Dood/zwaar lichamelijk letsel door schuld	307/308	A
Overige misdrijven tegen leven	293	A
Dierenmishandeling	350.2/254	A
Overige vernielingen	353/354	A

Zedendelicten

Verkrachting/aanranding zwaar	242/243	Z
Gemeenschap met kinderen	244/245	Z
Ontucht met bewusteloze/kind	247	Z
Ontucht door ouders	249	Z
Verkrachting/aanranding zwaar	242/243	Z
Aanranding licht	246	Z
Schennis der eerbaarheid	239	Z
Overige zedendelicten	248/240/250/251 bis/titel 14	Z

WvW-delicten

Rijden onder invloed vanaf cat. 4b	www 26	WvW
Rijden na ontzegging	www 32	WvW
Bloedproef weigeren	www 33a	WvW
Doorrijden na ongeval	www 30	WvW
Joyriding	www 37	WvW
Rijden onder invloed tot cat. 4b	www 26	WvW
Overige verkeersmisdrijven	www 10/14	WvW

Overige delicten

Vuurwapenwet		Ov
Wederspanningheid	181/182	Ov
Belemmeren politie	180	Ov
Schuldheiling	417bis	Ov
Huis/lokaalvredebreuk	138/139	Ov
Discriminatie	137	Ov
Overige misdrijven openbare orde en gezag	13/14/150/177/179/18	Ov

Moord en doodslag

Doodslag en moord	287/288/289/290/291	MD
-------------------	---------------------	----

Bijlage 4 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter:

Prof. dr. F.F.H. Rutten
Erasmus Universiteit

Leden:

Drs. M.B. Bel
Ministerie van Justitie, DFEZ

Mw. drs. W.A. Boomsma
Ministerie van Financiën

Mw. Dr. L.M. van der Knaap
Ministerie van Justitie, WODC

Drs. B. van der Linden
Ministerie van Justitie, DSP

Dr. R. Teijl
Parket Generaal

Dr. F. van Tulder
Raad voor de Rechtspraak

Dr. B.C.J. van Velthoven
Universiteit Leiden